

Önhangzóval kezdődő gyökök és gyökelemek.

Czuczor-Fogarasi

A Magyar Nyelv Szótára

a, távolra mutató, pl. ott van a/ oda menj a/ ahol a/az a! úgy a!

Ellentéte : e, pl.

itt van é! ide jöjj é! ehol e! ez e! így e! toldva **am**, sőt kettősen is : an,

pl. am-ott-a, am-ott-an,

am-oly-a, am-oly-an; származéka a mutató névmás **az**, honnan mást

jelent: „a bika nem tehén”

és „az bika (= az ott bika) nem tehén”. Változattal *o*, valamint az *e*

változata *i*, honnan **oda ide, onnan, innen** ellentétek.

ab, (1), v. ob, aba v. óba, ap v. op, apa v. opa, papa. Rokonai: *av, öv,*

át, aty,

ata, atya.

ab, (2), ezen öszvetételben : abajgat, a mennyiben aba/ törzs nem a!

haj ! öszvetételnek

vétethetnék.

ab, (3), abár, abárol; rokon a hab, habar, babárol; továbbá : *kav, zav,*

kavar, zavar.

acz, származéka nemcsak aczél, aczélos, hanem aczint, aczintos is;

rokona: *edz*, edzett.

ad, 1, adás, adat, adomány, lat. dó, hellén ad,

ad, 2, v. ód, adu v. odú, adv v. odv, odor; előtéttel : p«d, pndva, putri.

1 agg> aggódik, aggaszt, aggastyán.

2 agár, agarász, agarászat; v. ö. ég, (3).

1agy, *íl*\ agyas, ágyaz, agyatlan, agyvelő, agyfa.

2agy, (2), agyar, agyarkodik, agyarkodás, agyaráé.

3 agy, agyag? agyagos, agyagoz, agyagtalan.

ah, kedélyszó, ahít, ahítás, áhítat, ahítatos.

), ajak, ajt, ajtó, ajaz, ajazó, ajvas. V. ö. *áj, váj.*

), ajándék, ajándékoz, ajánl, ajánlás.

), akad, akaszt, akad, akar, akarat; rokona : *ék.*

), akó, akna, akona, aknár, aknász.

), alak, alk (székelyesen: *lak*), alku, alkalom, alkuszik, alkot; rokona oly, a honnan

al 1 alak

al, (2), alá, alatt, alól, alul, alap, alabor, alacson, aláz, alom, fordítva : la, honnan *láb*,

mint :fe-bölf«; , előtéttel: *gyal*, gyaláz, gyalog, *tál*, talap, talp.

al, (3), alszik (régén : alik), alt, alut, olt, alangyár, áléi, alamuszi; gyöngé előlehhel : *hal*, halál, és *hál*.

al, (4), nyílt a-val : alafa 1) = elefe, azaz eleven, élő 2) = eleve, első.

al, (5), *alm*, alma, almás, lat ford mal-um, rokona : *el*, ,teljes(értelemben.

— p.67 —

an, and, anda, andal, andalít, andalog, andalodik; rokona *in*, indul stb. any, anya, anyás, anyó, anyus, előtéttel: nyanya, s némi értelemmódosulattal is: banya;

ap, (1), apa, apó, após, papa; v. ö. *ip*.

ap, (2), apad, apaszt, apály, apályos.

ap(3), apr (= por), apró, apróz, aprít, aprányi; fordítva : parány, parányi; rokona: *por,pirí(nyó)*.

ap, (4), apol (régiesen am. csókol), ápolás, ápolgat; vagy azonos az *aj* gyökkel (ajak szóban), vagy eredetét az ajkakat mozgató *p* ajakhangtól vette; a törökben is öp-mek, am. csókolni.

ar, (1), metszésre vonatkozó : arat, aratás; rokonai: ör, ir, ört, t rí; előtéttel: gyár,

gyárat, sár, sarol, *tar*, tarol.

ar, (2), magasság alapfogalmával : arcz; fordítva : rá, rám, rád; rokona : ör, orcza,

orom, orj.

ar, (3), arasz, araszol, arasznyi, arány; rokona : ér (ige), s előtéttel: mér.

ar, (4), arany (auruiu), aranyos, aranyoz (és ara ?), magyar elemzés szerént azonos

<ír (2) gyökkel.

asz, (1), aszik, aszal, aszú, aszovány, aszoványos; rokona *sil* (sül, süt szókban) és *ősz*.

asz, (2), *aszt*, asztal, asztag; rokona *tesz* vagy *ősz*, *öszv* (tájejtéssel *esz*, *aszv*) is.

assz, asszony, asszonyos, asszonyol, asszonyoz; asszony rokona a perzsa *zan* v. *zen*,

(a szanszkrit *dsan* ám. szül), héber *issáh*, mongol *khatun*. A régi ,achszi' talán = ,aki szül',

>ágzó?<

at, *aty*, ata, atya, tata; v. ö. *dad*.

av, avat, avas, avít, avul, avat, avatag; rokona az önálló *ó*.

azs, azsag, azsagol, azsagolás.

á, (1), bámulási, szájtató hang : ács (= ám-cs = án-cs), ácsorog; ám, ámé, ámít,

ámúl, ámékodik; előtéttel: oá, báni, bámé, bámész, bámészcodik, báva, báj, bájol; ma, máié

i szájú), mámor.

á, (2), kedélyhang : át, átok, átkoz, átkos; ad, ádá.

ács, régen álcs, ácsol, ácsolás, ácsodoz; rokona a régies cseál.

ad, ádá; azonos át (1) gyökkel; v. ö. á (2).

ág, ágas, ágaskodik, ágaz, ágazik; előtéttel rokona : hág, hágdos.

*SH> *gyas> igyaz, ágyú, ágyuz; 1. ál, (2).

áh, kedélyszó, áhit, áhítat, áhítatos, áhító.

, szájtátásra vonatkozó : ájul, ájulás, áj üldözik.

, kegyeletéé kedélyhang : ájt, ájtat, ájtatos, ájtatoskodik; v. ö. asz, *ász*.

, = ás, földet *ájni* = ásni; előtéttel : *váj*, *vájkál*; v. ö. vas.

ál, , kedélyszó : áld, áldás, áldomás; előtéttel: *Ml*, hála, hálál,

háláskodik. Mint

természeti hangutánzóval rokonok a szláv *chwála*, *fala*, héber *Indiai* (laudatus est).

ál, (2), álom, álmos, álgy (amin aluszunk), álgyu, ágyforma talapon fekvő nagy löuer;

előlehel: hál, hálás, hálál, rokon a latin *haló*, halttus.

a*1, (3), áloz, álozás, álarcz; v. ö. ál. alakos.

ál, (4), ált, által = el-túl; általi, általkodik.

áll, (1), ige : állás, állomány, állít, állapít, állapodik, állat (substantia).

áll, (2), állat, (animál), állati, állatiság. Eredetileg talán a lélekzést jelentő áh, ál

gyöktől, mint a latin *onimo*, (*arc/tos*), animál.

áll, (3), állas, állaz, állazó. Régiesen ál, „megverik Izraelnek alak” Rokonától,

melyből alatt, alul stb. származtak.

ám, csudálkozási, bámulási, ráhagyási kedélyszó : ámít, ámúl, ámé;

ám úgy! ám legyen;

előtéttel: iám; v. ö. á.

angy, ángyomasszony, ángyi, ángyika; előtéttel : gyángyi. Az any, anya szókkalrokon.

áncs, (ám-cs) áncsorog, áncsori, másképp ács, ácsorog, ácsori; v. ö. szájtató á.

y

— 68 —

áp, (1), ápor, áporodik, áporodott; előtéttel : záp, zápúl, záptojás.

áp, (2), ápol, ápolás; v. ö. *ap*.

ár, (1), magasságra, nagyságra vonatkozó : árad, áraszt; rokona : ör, orom, orj.

ár, (2), valaminek becse, értéke : áru, árul, áros, ároz; vékony hangon : ér, érték, érdem,

előtéttel: *bér*.

ár, (3), árny, árnyék, árnyal, árnyalás; rokona : ér, ernyő, eresz.

ár, (4), v. árr, szűrő, metsző érteményü: varga-ár, árral szűrni, bökni; előtéttel: *dár*,

dárda, nyár, nvárs, 6ár, bárd. Rokonai : ár, arat, ir, irt, ör, ört

ár, (ö), árpa, árpás, röviden : ár, árpa; talán szurós tulajdonságától, amidőn gyöke

egy a 4. szám alattival.

ár, (6), árva, árválkodik; rokona a fosztásra vonatkozó ör, orv, oroz, s a latin *orvvg*,

orphanus.

ár, (7), árt, ármány.

ás, (í) szájtató : ásít, ásítás, ásítózik. Rokona : áj, ájul, ájuldozik.

ás, (2), ige : ásás, ásó, ásvány, áskál, áskálódik, ásogat; v. ö. *áj*, *váj*, *vásik*.

ász, ászok, ászokfa, valószínűleg = *al-z*, alzék, hordók alá tett dorong.

át, (1), boszús kedélyszó : átok, átkoz; v. ö. á (2).

át, (2), átall, átalkodik, átalkodás.

az, ázik, ázás, ázalék, áztat, áztató, rokona: víz.

E. fi. É.

e, (1), éles, változattal: i, pl. itt van e! ehol, ihol, emitt, imitt, emigy, imigy; származéka

: ez. Közeire mutató; ellenkezője : o, a, pl. ezekben : ott, oda, az.

e", (2) éles, mint kérdő szócska : itt van-e ? láttad-e ? Rokona : hé.

„Mit akarsz hé ?u

é", (3), zárt : eszik, étet, éhetik, eb (evő, torkos állat), éh vagy éh,

e'hes vagy éhes,

ebéd (eved, evés).

écs, = öcs, écsém = öcsém. Rokona a kis nyulat jelentő ocsó gyöke

öcs, és a kicsinyítő

: öcs, ecs, öcs, öcs.

ed, (1), edény, talán eredetileg : edény, amiből eszünk, az eszik

igéből; b előtéttel :

böd-öny.

ed, (2), edz, edzés, edző, edzett; v. ö. acz, aczél.

ég, (1), több helynév gyöke : Ege, Egecse, Egeg, Egenfölde.

ég, (2), = meg, pl. egverték = megverték, es-eg = es-meg, eg-es-eg, = meg-es-meg.

Rokona a gyakorlatos igéket képző ág, og, ég, ög.

ég, (3), eger, egerész. Alakra olyan mint a vastaghangu agár, agarász.

Mindkét szó a

f Ürge szóval rokonítható.

ég, (4), egész, egészít, egészség. Rokona : egy.

*9y> (éles) : egyes, egyetlen, egyen, egyenes, egyenlő, egység, egyezik, egyezett. Változattal

: így, igyenes, igyenlő. Előtéttel rokona : vegy, vegyes, vegyít, vegyül.

eh, (1), boszorkodási kedélyszó,: eh! ne bánts! eh! nem akarok róla hallani.

eh, (2), éhe, ráhagyás! szócska, igen, úgy van helyett, máskép : ühü.

eh, (3), kárörömet, gúnyt, rajtakapást jelent: „éhe! megkaptad a magadéd," „éhe!

megmondtam, hogy így jársz."

ej, (1), különféle kedélyállapotot kifejező szócska. „Ej be jó volna!”
„Ej be szép!”

„Ej ha!” „Ej no!” „Ejnye, még sem hallgatsz.”

ej, (2), = és : ej-t, ejtés, elejt, kiejt Hasonló változatok : *fej*, fej-t és fes feslik.

ék, eke, tulajdonkép szántóvas, mint az eke lényeges része. V. ö. *ék*.

el, (1), igekötő, távolító érteményben; rokona : *il*, *illan*, és *ér*, ered.

el, (2) elül, előtt, első, eleve, előd, elő, előz.

el, (3), = egy, a régiéknél: *miniéi* = mintegy, ebből lett: *minnel*,
vastaghangon :

monnal.

el, (4), = él (vivit) : *eleven*, *eledel*, *eleség*.

el, (ö), *ebne*, *elméi*, *elmékedik*, *elmés*; rokona *il*, *ildom*, *bű*, *bücs*,
beles, *bölcs*.

tll, (1) *J ellik*, *eUö*, *ellös*. Talán : *él-el* = *éli*, *élőt szül*. V. ö. *olló*.

eü, (2), *ellen*, *ellenkezik*, *ellenség*, *ellenez*, *ellenző*.

em, (IX) *emel*, *emelés*, *emelet*, *emelyű*.

«*m*, (2), *eme*, *emik*, *emes*, *emtet*, *emlő*, *emse*; rokonai: *én*, *éne*, *un*,
ünö, *ön*, *ana*, *any*,

— 69 —

juiya. Ide sorozható talán: *ember*, mintegy *em/i emlő* állat, képzésre
olyan lévén, mint: *gom*, *gomb*,

foiubor, *csöm*, *csonib*, *csombor*, *gém*, *gémb*, *gémber*, *ém*, *éntb*,
ember, *éber*.

ém, (3), *emészt*, *emésztés*, *eming*, *emök*. Rokon a szopást, táplálékot
jelentő *énük*,

cm/ó' szókkal.

em, (4), *emez*, *emitt*, *emily*, *emigy*, változattal : *im*, *imez*, *hnitt*, *imily*;
csupasz gyöke

a közeire mutató : *t*.

én, (1), első személynévmás, 1. *én*.

én, (2), *éne* = *borjas*, *szoptató tehén*. Rokonai: *eme*, *emse*, *ünö*, *ana*.

én, (3), *encz* = *incz*, *cnczenbencz*, *inczenbincz*.

én, (4), *eng*, *enged*, *engedőién*, *engedély*, *engeszt*, *engesztel*;

alapérteménye: *hajlékonyság*,

mozdulás, *olvadás*.

eny, (1), olvadékony, folyékony, ragadós test, enyü, enyv, enyves, enyvez, enyek, enyeke*.

Előtéttel rokona : *geny*.

eny, (2), rejtésre, eltakarásra vonatkozó származékok gyöke : enyez, enyeget, enyész, enyé>zet.

eny, (3), szelidülést, lágyulást jelent ezekben : enyh, enyhül, enyhít, enyhe, enyhüdik.

Rokona azon *én*, mely hol enged, engeszt származtak.

eny, (4), enyeleg, enyelgés, vastaghangon *any*, anyalog.

Gyermekdeden nevetgélő, tréfáikodú, nyájaskodó kedelyszó.

eny, (ő), *enyett*, enyettem, enyetted, enyette, régiesen ara. miattam, miattad, miatta.

ép, (1), epe, epés, epéskedik. Rokona *év*, eves.

ép, (2), epecsel, epecselés, előtéttel : *pép*, pepecsel. Jelent a maga nemében valami kicsit

ép, (3), eped, epeszt, epekedik = bizonyos kedélybaj miatt fogy, soványodik, aszik, r»kona *ap*, apad.

ér, (1), midőn valamely pont felé haladásra vonatkozik : erány, erányoz, v. irány, iráiivoz.

ér, (2), származást, növést jelent ezen származékokban: ered, eredet, erdő, eresztvény.

Előtéttel rokonai: cser, cserj, *her*, *ser*, serdül, sereiig.

ér, (3), tovább haladást, folyást jelent ezekben : eredj innen, ereszt, = menni hagy,

W-sát, küld; ergója, kinek az esze el szokott menni. V. ö. *ér*, gyök.

ér v. *err*, (4), haragos morgó kedély, hang: erreg, erreget, ergelős = haragos, veszekedő.

ér, (ö), azon *r* gyökű szók osztályába való, melyek szilárd hatályos cselekvési képességet

jelentenek : erő, erős, erősít, erőlködik, erény. Előtéttel rokonai : *bir*, *férj*, *mer*, *nyer*.

ér, (fi), ernyő, ernyös. V. ö. *ár*, árnyék.

és, (1), a régiéknél = eskü, ezen szónak gyöke. Rokona a régies bizonyító *isa* =

Uza, bizony.

és, (2), esik, esés, eset, est, esdik, esdekel. Rokona *ej*, melyből, ejt, ejtés, származtok.

és v. *ess*, (3), természeti hangutánzó *esik* : eső, nyomosbitással : *esső*, *essőzik*.

'és, (4), éles ejtéssel: kötszó, másképp *és*, *is*. Rokona a gyakorlatos igeképző *és*, *ős*, *ös*,

Ujrfl-es, mard-os, öld-ös.

és v. *és*, (ő), esnie, esmér, esméret, esmerkedik. Változattal : *is*, *isme*, *ismer*, és *ijs*,

•»iue, ösniér.

esz, (1), eszes, esztelen, esztelenség, eszeség, 1. *ész*.

ész, (2), tájejtéssel = *ősz* : *eszve*, *öszve*.

ét, több helynév gyöke : *Ete*, *Eted*, *Etes*, *Étre*. Talán eredetileg : hét, v. hét. Az erl'Ki

Étfalva, másképp : *Hétfalva*.

év, (1), evet, evez, eviczkel. Fürge, élénk mozgásra vonatkozik.

év, (2), eves, evesedik, eved, evedt Rokona : *av*, *avas*.

ez, (1), közeire mutató névmás; ezten = ez-nap, ezten idő = esztendő.

ez, (2), ezüst, ezüstől, ezüstös, ezüstöz; a gyök talán : *ősz*, tehát ezüst = *őszesd*, azaz

t-íiéres, szürkés.

É.

&, éber, ébred, ébreszt, ébren. Rokona : *ém*, *émik*, *émett*

ed, édes, édesít, édesedik, édesül, édesget. Gyökeleme azon *é*, melyből *eszik*, *étet*,

•zánnazik.

— 70 —

ég, (1), tompa ékvesztő *é*-vel : *eget*, *egek*, *egtt*. Mint magasat jelentőnek vastaghangu

rokona *dg*, *hág*.

,

ég, (2), éles hangú *ével*, másképp : *ig*; *égés*, *éget*, *égékeny*, *éghetetlen*.

éh, éhes, éhezik, éhom, éhség. Gyökelleeme *é*-(szik). Változattal : *éj*, *éjom* (= *éhom*),

éjomét (reggeli evés)

éj, (1) régiesen csak *é* : éfél, éjfél, észak, éjszak; éjjel, éjjelez, éjtszaka.

éj, (2), indulatszó : *éj no* ; *éj ha* : előlehel : *háj* !.

ék, (1), hegyes végű, szöveget képező valami : ékel, ékelés, ékez. V. ö. *ék*, *eke*.

ék, (2), szépet, kedvest jelent ezekben : ékes, ékesít, ékesget, ékesség.

Rokona *ég* (ige)

vagy a fordított *ke*, *kéj*, kéjes, ki, kies.

él, (1), tompa I-vel : éles, élesedik, élez, élesít életlen. Ék alakú, metsző, tulajdonságot jelent.

él, (2), ige, éles I-vel : élés, élet, élelem, élénk, éltet, élődik. Némely származékaikban

rövid *el* : eleven, eledel, eleség.

ém, (1), énük, émett, émetten, ám. ébren. Rokona : *eb*, előtéttel : *kém*.

ém, (2), émely, émelyeg, émelygős, émelyit

én, (1), első személynévmás, röviden : én, gyökeleme a közebre mutató *e* valamint *teii*

gyöke *de* = *ta*, *tó* (= *tova*, *tovább*), és ön gyöke *ö* v. *ő* = távolító, vagyis távolabbi *a o*.

én, (2), ének, énekel, énekes. Vagy kedélyhang, mint a vidám *he ! hé* rokona, vagy

alaphang benne a zengő *n* is, mint legtöbb hasonló szókból mint *zen-g*, *csen-g*, *don-g*, *bon-g*, *csan-g*, *han-g*.

ép, épít, épül, épülés, épület, éperedik. Ellenkezője : *dp*, áporodik, éles *é*-vel.

ér, (1), önh. ige, érkezik, érkezés. Alapérteménye : bizonyos helyre jut

ér(ik), (2), k. érés, éretlen, éretlenség; rokon az előbbivel, a mennyiben jelentése : a tökély fokát eléri.

ér, (3), önh. becsre vonatkozik : érték, érdem, érdemes; előtéttel rokona *bér*, vastaghangon

ár, *áru*.

ér, (4), áth. ám. valamit megközelít, közvetlenül illet ; *érd*, *érdél*,
érdekel, *érez*, *érzelem*,
érzékeny ; *ért*, *értelem*, *értelmes*, *értemény*.
ész, *tompá é-vel*, *ékvesztő* : *eszés*, *esztelen*, *eszesség*, *eszme*, *eszmél*,
eszelő ; a *szívás*
vagyis lélekzés eredeti értelme rejlik benne, s rokon *szesz*, *szusz*
szókkal.

ét, (*é-et*) *étel*, *étkezik*. Az *eszik* igével egy eredetű.

év, *évi*, *éves*, *évül*; *múlt év*, *jövő év*, *folyó év*. Rokon vele *ív* mint kört
jelentő ; ahonnan

a latin *annus* és *annulatus* is rokonságban vannak (Fabri Thesaurus).

Hasonlók a latin : *aevum*,

(ám'v), *aetas* (*aevitas*).

I, rövid.

t, (*l* közeire mutató : *itt*, *ide*, *ily*, *ihol*, *így*, változattal is régiesen *e*,
ett, *ede*, *ely*, *ehol*.)

i, (2), remegéssel járó félelmi hang : *ied*, *ieszt*, *ieszke*, *v. jeszke*.

t, (3), gyökeleme *iszik*, *itat*, *icsar*, *iand*, *ihas*, *ihatik* származékoknak.

tcz, (1), könnyű, *ideoda* hajló mozgás : *iczeg*, *iczegés*, *előtéttel* ; *bt'cz*,
biczeg, *biczegtet*;

közbetéttel ; *incz*, *bincz*, *binczk*, *inczároz*.

tcz, (2\ a kicsinyítő *écs*, *öcs*, *ács* változata : *iczi piczi*, *közbetéttel* :
incz, *inczen pincz*.)

ics, (IX kicsinyítő, 1. *écs*, *öcs*, *öcs*.)

ics, (2), *icaog*, *icsongat*, *előtéttei*: *tncs*, *vicsog*, *vicsorog*, *vicsorgat*

id, (*l* vékonyhangu *i-vel*, mely *ö-vel* váltakozik : *idő*, *üdő*, *idős*, *időz*.)

id, (2), vékonyhangu *i-vel*, mely *tt-re* nem változik ; *ideg*, *ideges*,
idegen, *idegenít*,

idegenül, *idegenség*.

id, (3), *vélL i-vel* mely *tt-re* változik : *idv*, (*üdv*), *idvez*, *idves*,

idvesség, *ide*, *idttl*,

idnep, *ÍU*, (*üli*).

id, (4), *vastagh. i-vel* ; *idom*, *idomos*, *idomít*, *idomúi*, *idomtalan*.

if, fordítva *:fi*, *lágynabb* : *io* : *ifjú*, *fiú*, *ivar*, *ivik*, *ivadék*, *ivás*, *ivács*.

Egyezik vele a

latin *juvnis* gyöke *juv*.

ig, (1), vékonyhangu ragokkal és képzőkkel : *igen*, *igenei*.

tg, (2), vékonyh. ragokkal és képzőkkel, s *ü* változattal : igét (üget), igetés, igető.

ig, (3), vastaghangu ragozással : iga (jngum), igás, igaz.

— 71 —

ig, (4), vastaghangu ragozással, s változattal jog : igaz, igazít, igazság, igazodik, igtat (jogtat).

így, (1) vékonyhangu, *ü* változattal : igyekszik, (ügyekszik), igyekezet,

igy, (2), vékonyhangu, *e* változattal: ilyen, ilyenes, (igenyes), ilyenlő = egyen, egyenes, egyenlő.

ih(1), vidám kedélyhang : ihá, ihácsol, ihog, ihogás, ihogvihog.

ih 2 vékonyhangu ragozással : ihl, ihlel, ihlet, ihlés.

ih 3 vastagh. ragozással: ihász, ihászkodik; változattal: *juh*, juhász, juhászat, juháizkodik.

ih (4), iha a szekérben; változattal :*juh*, gywh, juha gyuha = gyomor, bél.

ih (5), gúnyoló, csúfoló kedélyszó : ihi! ihu!.

ih (6), vastaghangu : ihar, iharos, változattal *íjuh*, juhar, *jav*, jávor.

ik1), menésre, mozgásra vonatkozó : iklat; előtéttel : esik, gyik, siklik, czikázik.

ik 2), ikr, ikra, ikrás, ikrásodik.

ik, (3), vékonyhangu : iker, ikerít, ikerül ; változattal : *ük*, üklü.

il, = ir, : ilomba = Írómba, tarkázott, rovatolt.

ill, (1), vékonyhangu : illik, illő, illet, illendő, illeszt.

ill, (2), vékonyhangu : illeg , illeget, előtéttel : *bili*, billeg, billen , billeget, billent, billentyű.

ill, (3), vastaghangu : illa, illan,' illant, illó ; előtéttel : *pül*, pilla, pillant, pillog, pillangó, *vill*, villám, villog.

ill, (4), vastaghangu : illat, illatos, illatozik ; illanó tulajdonságától a honnan a 3. Alattival azonos.

ill, (5), vékonyhangu, érintési jelentéssel : valamit illetni, engem illet, kézzel illetni.

Egyszerű gyöke il = *ér*, (tangit, palpat).

im, (1), közelre mutató : imez, imely, imitt. V. ö. am, amaz.

im, (2), vastaghangu : imola. Eredetileg a mozgásra vonatkozó : *in*,
imola = *inola*,

vékony, hosszú, ingadozó szárú növény.

im, (3), ima, imád, imádkozik, imádság ; rokona *em* (emel,
magasztal), s a szanszkrit *am* (tisztel).

im, (4), vékonyhangu, *ü* változattal : imeg, ümög.

in, (1), vastaghangu : inog, ingat, inai, inas, indul, indít, ingadoz,
ingatag, ingovány,

inkó ; előtéttel : *bin*, bingó, hin, hinta, hintái, hintó, hinbál.

Alapérteménye : mozdulás, mozgás.

in, (2), vékonyhangu : inger, v. inder, ingerül, ingerel, ingerít,
ingeredik, incselkedik.

Alapérteménye : kedélyi mozgalom.

in, (3), hiányt, szükségét jelentő : ingy, ingyen, inség, incs (régies).

Fordítva rokona

» tagadó, v. tiltó *ne*, *nem*. Egyeznek vele a tagadó latin *in*, hellén *öv*,
német *un*.

in, (4), = *jön* : inkább, jonkább, (régies).

in, = *im*, (5), ing, üng, imeg, ümög.

in, (6), vvékonyhangu : int, intés, integet ; intéz, intézet, intézkedik.

ip, (1), az *op*, kicsinyítője : ipám, ipád, ipa, v. ipja.

ip, (2), *i*

, , , ,

ipar, *iparkodik*, *iparkodás*. Kemenes alján : *imp*, *imporít* = cselekvésre
nógat,

mintegy : *iparit*.

ir, (1), különféle kedélyszók gyöke : a) irgalom, irgalmas, irgalmaz,
irgalmasság;

változattal : *jor*, *jorgat* (régies); b) irigy, irigykedik, irigyel, irigység;
c) irtózik, irtózás, irtóztató.

ir, (2), az *irmag* öszvetett szóban ám. ér, melyből ered származott, t. i.
irmag, ám. ál-

Utnt vagy növényit *eredtetS*, fajszaporító mag. Vagy talán az *ivik*
(fiadzik) gyökről = *iv*-mag ?

ir, (3), fris, mozgási érteményü : ireg, fireg ; változattal : *űr*, ürög,
fürög.

ir, (4), vastaghangu : irány, iram, iramlik, iramodik. iront.

Alapértéme : távolabbi

fontra célzás, sietés, futás, er-edés.

, ir, (5), vastag és vékonyhangu : ir (kenőcs) , iró (a tejföl vize) ;

előtéttel : nyír, virics, zsir. Altalán híg, folyékony testet jelent

is, (**I**), isme, ismer, ismerkedik ; változattal : és, ős, esmér, ösmér.

is, (2\ v. iz», iseg, izseg, előtéttel : *bia*, *Uzs* ; biseg, bizseg, bislet, V.

ö. *pia*, *viza*.

ü, (3), isten, istenes, istentelen, istenség, istenít. Rokona az isten tanúságára hivatko-

zó *e*» (jnrementum) és a régies bizonyító *isa* ; talán a gyök : ős, a régi halotti beszédben : is.

űz, (1), iszik, isza, iszák, iszákos, iszos, gyökeleme : i, mint i-and, i-tat, i-hatik, i-tt,

= ivott) matatják.

- 72 —

isz, (2), iszam, iszamlík, iszamodik, iszánkodik, (i)szánkó.

Alapértéme : könnyen

sikamló csúszás, tovább haladás, suh-anás.

tsz, (3), isz-ki, iszkódik, iszkurdi. Alapértéme : elsurranás, szökő távozás. A föntebbi

gyökkel legközelebbi rokon.

isz, (4), borzadalmi kedélyhang: iszony, iszonyú, iszonyodik,

iszonyat, iszonyatos,

iszonytató, iszonyúság. Legközelebbi rokona : ir, irtózik.

it, ity, iti, ityi, itizál, pityizál, pityó, pityók, pityókos, gyökeleme t, iszik, i-tat.

t», (1), vastaghangu : ivad, ivadék, ivar, ivás. Keményen : *if*, ifjú, alap értéme :

nemzedéki új szaporodás. Ellenkezője : *av*, avik.

iv, (2), éles vékony kiáltó hang : ivölt, ivöltés; változattal: *üv*, üvölt, üvöltés; előtéttel

: *stiv*, süvölt, süvöltyü.

iz, (1), = közelítő ez: izébe, izibe = ezennel, legitten, ezen pillanatban, *izé* = ez e.

ezen valami, amit most hamarjában nevezni nem bírok.

iz, (2), mint mozgásra vonatkozó vékony és vastaghangu származékokban : izeg,
izegmozog, izog, izgat, izgága; előtéttel: *biz*, bizgat, *pisz*, piszkál, víz, viszket, viszketeg (izged, izgeteg)
iz, (S), izom, izmos, izmosodik.
iz, (4), prüsszenési vékony hang : izik, izlet v. iztet, prüsszen. Hasonló hozzá a német : *nieszen*.
iz, (5), v. **ilz**, izén, üzen, izenet, üzenet, izenget, üzenget
izz, izzad, izzaszt, izzó. Az égő test zizegő hangja, vagy oly fölmelegült testé, melynek nyirka, nedve zsizseregve ömlik ki.
Rokonai a latin : oestus, sudor, német *heisz*, *sieden*, *schweisz*, *schwitzen*, héber ózza stb.

í, hosszú.

í v. *íj*, vastaghangu : íjas, íjász, ijaz, íasz, jász.
íg, ige, ígéz, ígész, ígér, ígélet, Ígérkezik. Rokonai: *igen*, és igaz, (mint a latin verum, és verbum).
így, módhatározó, pusztá gyökeleme a közeire mutató t, mint *Agy-é* (ógy-é) a távolra mutató o.
ím, (1), az *ám* viszonytársa, immelámmal, előtéttel: *Mm*, hímez hámoz.
im, (2), imely, imelyedik, íraelyeg, ímelygös. Eredetileg : *ém*, émelyeg.
íny, az ízlés szerve, régiesen : *éiyy*, „nincs ínyére v. ényéreu = nem ízlik neki, nem tartja ennivalónak. Az *eszik* családdal rokon.
ír, általán metszést, rovást, vonalazást jelentő ige : írás, irat, irkái, irogat, irodalom,
Írómba; irt, irtogat; változattal ör, ört, ortókapa, ortovány, orló (olló), ordas; előtéttel: *fir*, firkái,
nyir, nyirkai.
ít, ítél, Ítélet, íteltet. Rokona azon *int*, melyből *intéz*, *intézet* származott Innen *ítél* •=

intél, mint: met, metél. Az u szintig enyészik cl ebben is öt = önt; 1. öt (3).

iv, ives, ivded, ivez. Rokona : öv, övez.

iz, (1), jelent részecskét, tagocskát valamely egészből; innen izzéporrá törni valamit:

származékai *izék*, *ízecske*, *ízül*.

iz, (2), azon érzés, melylyel az étel vagy ital az ínyt érdekli : *ízei*, *ízlik*, *ízlés*, *ízlel*,

izes, *izetlen*, se *ize* se *búze*, gyümölcs *ize*, = kifőzött, kinyomott ízletes része.

O, rövid.

o, (1), többféle kedélyállapot kitörő hangja, gyöngye utólehel: *oh*, *óhaj*, *óhajt*, *óhajtás*.

o, (2), távolra mutató több szónak gyökeleme, mint: *o-tt*, *o-da*, *o-ly*; ellentéte *t*, *i-tt*,

i-de, *i-ly*.

öcs, (1), a kicsinyezŐ *écs*, *öcs*, *ács* változata, mint gyökszó meg van az *ocsó* (nyúl)

szóban, mely ám. fiatal, kis nyúl.

öcs, (2), *ocsmány*, *ocsmányság*; rokona az előtetős : *mocs*, *mocsok*, *mocskos*, *mocskit*,

öcs, (3), *ocsódik* v. *ocsúdik*, *ocsódás*. Azon *ös* változata, melyből a hirtelen mozgást

jelentő *o»o»* származik. Az álmából fölébredőnek mozgását fejezi ki.

— 73 —

ód, (1), távol hely, távolság : *oda* =*r* ama távol helyre. Gyökeleme távolt jelentő *o*.

Ellenkezője : *id*, *ide*, ezen közelebbi helyre.

oá", (2), == *ad*, «*d*: *odú*, *adu*, *udu*, *odvas*, *advas*, *udvas*, *odor*; *p* előtéttel: *podva*

podva, *podvás*. Alapérteménye : üreg, lik. A törökben *oda* ám. szoba.

ok, (1), természeti hangutánzó : *okád*, *okádik*, *okádás*, *okádtat*;

előtéttel: *bök*, *bokákol*,

vékonyhangon : *ök*, *ökrendez*, *öklük*, *ökrödik*.

ok, (2), fn. *okos*, *okosság*, *oktalan*, *oktat*, *okik*, *okúi*.

öl, (1), = *ál*: *olcsó* (mintegy : *alsó*), *olcsóság*, *olcsárol* (közelebbi

öszvetétele : *alsó*

ár) ám. valaminek árát, becsét alacsonyítja.

öl, (2), = ál, melyből alszik, altat származott: olt, oltás, tűzoltás, tejet oltani, alutt

Új, meszet öltetni = altani, olt var = alutt var.

öl, (3), olt fát, v. fába olt, lágylítva : *ojt*. Eredetileg vagy azon *öl*, melyből ölt származott,

mennyiben a fába ágat vagy szemet öltének, vagy azon *ör*, melyből *ört* (metsz) eredt, minthogy

az oltás rendszerént bemetszéssel történik.

ói, (4), oltalom, oltalmaz, oltalmazás. Eredetileg : *öv* v. *óv*, tehát = ovtalom, ótalom,

arai által valamit óvunk, vagy valamitől óvakodunk, lásd *ó* (2).

öl, (5), olta, régoíta, 1. *ó* melléknév.

ói, (6), olu, olv, olvad, olvaszt, olvadékony. Alapértémenye : szétváló valami, folyékony,

hig. Rokon értelműek : old, oldoz, olvas, valamint el gyök is.

öli, (1), = eil-ik : olló, kec[^]keolló = ellő. „Te fogaid, miként juhcsordák, mindenik

kettős ellövel" erdélyiesen = ollóval. Énekek éneke. Döbrentci cod.

öli, (2), olló (forfex), ollóz. Elemmezve : or-1, óról, orló, azaz metező.

Olyan mint: *tattó*,

salló, e helyett : tarló, sarló.

oly, e kérdésre : mily ? ám. bizonyos távolban levőhöz hasonló.

Valamint a mily, gyöke

mi, s az *ly*, képző, hasonlóan az *oly* gyöke a távolra mutató o, s képzője iy. Ellenkezője a közeire

mutató : Uy = i-ly. Kérdési *h* előtéttel : holy, *holyan* ? = mily, milyen ?.

óm, omlik, óriaid, omlaszt, omlékony, omladoz, omladékony, oralatag, ondó (omdó),

ont, (omt). Vékonyhangon : öm, ömlik, ömleszt, önt, (ömt) stb.

Elölehhel : hóm, homok, homu

(omlékony testek), bóm, bomlik, bont (bomt) stb. Alapértémenye : valamely test részeinek szétválása,

szétfolyása.

ön, (1), onszol, onszolás, fordítva no, mely tovább menésre, valaminek folytatására

sürgető* indulatszó, honnan : nosza, nógat, nódit
 ön, (2), ondók, ondokit, ondokság, 1. ?«», undok.
 ön, (3) v. onn, (mint: ben, benn, kun, künn) — bizonyos távolságban
 levőn vagy
 levő fölött: onnan, onnét (= onn-el). Gyökeleme a távolra mutató o;
 ellenkezője : in, inn, innen,
 innét
 ön, (4), ontok, azon fonal, melyet a vetélőről a szálfonalakon
 keresztül vetnek; *ondók*,
 a gyapotfonó kerékbe öltött közcpfa; onfra a hordóban, a dongák
 végén kivájt rovaték. melybe
 a tenékdeshát beleeresztik; oníra a pendelyben, azon hajtás, melybe
 mint a gatyakorczba, a
 kötő madzagot beleöltik. Mind a négy értelemben valami beöltöttet
 vagy bcöltésre valót jelent,
 uiuél fogva ezen ön = ói, melyből olt (insert), vékonyhangon ölt
 származik, és így ontok, on-
 •*l'jk* = ölték, oldok, ölték, oldok, és ontra = oltóra, öltőre.
 ör, (l) tompa, rcszketeg állati hang : ordít, ordítás, ordítóz.
 ör, (2), orsó, előtéttel főr, forog, forgat Alapérteménye, körös mozgás.
 Vékony hanpin
 rokona : ör, orv, örvös.
 ör, (3), orj, orom, ormos, orr; mcgnyujtva : ór, órj, órjas, óriás;
 előtéttel : hór, hóri,
 ;, " > r, góré, mór, marj. Alapérteménye magasság, földudorodás.
 őr, (4), == ói v. ál, orda = olda, alda, azaz oltott, alutt tejfele étek.
 őr, (ö), metszés alapfogalmával: őrt, ortovány, orló (olló), ortókapa.
 Változatai : ár,
 arat, aratás, tr, irt, irtovány. Atv. ért, ordas, ám. barnás vonalú, mintha
 rovásos, iratos (irdas)
 volna. Fordítva : ró.
 őr, (6), ragadozás, fosztás alapérteményével: orv, oroz, orozkodik,
 orálkodik. Latínol:
fvr.
 őrt (7) • = w v. úr : ország =: urszág = urság.
 ör, (8) = *ir* (kenőcs) : orvos (irvos), irral gyógyító, orvosság
 (irvosság).

ős, íj siető elsurranás hangja : oson, osont, változattal *us*, *uson*, *usdí*;
2) levegőt *suh'*>

gtató természeti hang az ostor szóban, melynek egyik *nrae* : *siihoyó*.

Képzésre olyan, mint :

/•>*zt-ból/o«z<or.

•AQT SZÓTÍB. 10

— 74 —

ősz, (1), oszlik, oszlás, oszlékony, oszladoz, oszlat, oszt, osztozik,
osztogat, osztály,

osztályoz. Alapérteménye: egésztől elváló, szétdarabolt rész.

Előtéttel: fősz, foszlik, foszt, stb.

Ellentéte a vékonyhangn ősz, őszve, őszveg, mennyiben a részeknek
együtt létét, jelenti; sőt

ezekben: őszveesik, őszvedöl szintént az oszlás fogalmát leljük. V. ö.
szó'.

ősz, (2) = az: osztán, azután.

öv, óvás, övül, ovit. 1. öv.

O, hosszú.

ó, (1), melléknév = *av*: ócska = *avacska*, ósdi = *avasdi*. Gyökeleme *o*
v. a rokon

távolra mutató *o* v. *a*-val, t. i. ami ó az mint elmúlt, mint régi a
jelentől vagy újtól távol van.

ó, (2), ige: óvok, óvás, óvakodik, óvhatatlan. Változattal: öl, oltalom,
oltalmaz.

Alapérteménye szintén távolodás vagy távolítás.

ól, (1), ín. *disznóól*, *tyúkól*, *lóól*, *hidas ól*; mintegy óvó hely. Egyezik
vele hangban

a hellén *ávii*; lat. *aula*, szláv: *ula* (*udvar*).

ól, (2) ólálkodik, ólálkodás, régiesen *őr*, *orálkodik* = *lopás* v. *orrás*
végett lappangva

leskelődik.

ól, (3), ólom, ólmos, ólmoz. Rokona: *ón*, Molnár A. szerint: *plumbum*
ét *síannwm*,

; i. az ólom valamivel halványabb, homályosb, az *ón* (*stannum*)

világosabb színű fém, honnan :

fmos eső = féligmeddig fagyos, fehéres cseppü eső, *ónossá leírni* ám.
ijedtében elhalaványodni.

Ennélfogva legvalószínűbb, hogy mindkettő gyöke a fehéret jelentő hol v. hó. Hasonló rokonságban

a német: bleich és *Élei*. Lehet ,ol-v-ad' szóval is egy gyöktí.

őr, óriás v. óriás (mint, urias, uriás). Előlehel: hóri, hórias. Egy eredetű a magasat

jelentő *őr* (orom, orj) gyökkel.

óv, L *ó* (2).

ő, rövid.

ö, a harmadik szemólynévmás elemhangja, megnyujtva *ő*, toldva: ön, mint: te, ten,

e-en, = én. A távolra mutató a, o vékonyhangú változata.

öb, (1) kidudorodó, kikerekedő, bizonyos úrt képező térfogat: öböl, öblös, öblöz, öblöz,

öblít, öblöget. Legközelebbi rokona a testet kerítő *öv* és *Sí* (sinus, grémium).

öb, (2) = ho'b, höw: öböl ám. fojtó meleg, és ragya, öblöz a kemence és a nap, midőn

égetően süt, miszerint gyöke: hő, honnan így is ejtik: hőbő = hövő, hevítő v. hevülő.

öcs, fráter natu minor toldva: öcsé, honnan: öcsém, öcséd, öcscse (öcs-je). Jelent

a maga nemében kicsit, fiatal, vastaghangon: öcs, ocsó (nyúl).

ők, (1), gyomorból feltoluló erőlködési tompa hang: ökrődik, ökredezik. Rokona a

vastaghangon: ok, okád, okádik.

ők, (2), bőgő hang: ökör, ökrész, ökrös. Szintén hangutánzó a hellén-latin: /?o»j, bős.

ők, (3), ütés vagy taszítás végett csomóba szorított kéz : ököl, öklöz.

ők, (4), elavult ige = bök, honnan: öklei, öklelődik, ám. bökkel, bökkelődik.

öl, (1), *Öböl*, kebel: ölbe venni, szorítani valakit, ölel, ölelget, ölelkezik. Átv. ért.

oldok (szemöldök) a szemek fölött félöblöt, vagy ívet képező szőrvonal, mely a szemeket mintegy

öleli. Továbbá hosszmérő, mely körülbelül a kinyújtott és öblösen öszvehajtható karok hosszának,

illetőleg öblének felel meg. Hasonló rokonságban vannak a latin *ulna* kebel és *ulna* rőf.

A törökben el ám. kéz.

öl, (2), a szúrás, bökés alapfogalmával: ölt, pl. *tűbe czérnát 'ölt =* beleszúr; ruhát

ölt, karjait a ruha ujjába tolja, öltözik, öltözködik, *nyelvét kiölti* ajkai között kitolja. Különösen

mint önálló ige, eredetileg valamely élő állatot úgy bök vagy szúr meg, hogy belehal. Széleab

ért. életét veszi valakinek bármi módon, pl. megfojtva, mint az ölv madár. A törökben ölmek

ám. hal-ni.

öm, vastaghangon: óm: ömlik, omlik, önt, ont, ömleszt, omlaszt. 1. óm.

ön, (1), harmadik személynévmás, ő.

ön, (2), — öm: önt (öm-t) öntöz (öm-t-öz).

ör, (1), **az** igen kedves érzésre fakadt kedély természeti hangja: örül, öröm, örvend,

örvendez, örvendet, örvendetes. Fordítva rokona rö, röh, röhög, röhögés továbbá a latin *ricZeo*, szláv **rada** (öröm).

— 75 —

ör, (2), kerekded alakot, vagy körzős mozgást jelentő értcménnyel, orv, örvös, örvényes

; vastaghangon : *őr*, orsó. Átv. ért. örök, ami folytonos szakadatlan időközben forog. Rokonai

: űr, üreg, *úr*, űrök.

ör, (3), a maga nemében valami nagy : öreg templom, öreg szemű bab, öreg dió,

öreg szűr. Atv. ért. nagy korú, illetőleg vén, régi, öreg ember, öreg apa, öreg anya, öregedik,

öregség, öregít, öregbül. Rokona a magasat jelentő vastaghangú ör, orom, orj.

őr, (3), örd, ördög v. ördöng. Örjöngö ?

ős, *fi*) , mint régi időre vonatkozót 1. ősz.

ős, (2), ösvény; rokon a vastaghangú ősz gyökkel ,oson' szóban.

ősz, (1), öszv, öszve, öszves, öszvesft, öszvér, ösztövér (ösz-töpér, töpö ?). Fordítva

rokona, szó', *szöv*, mennyiben mindegyik több részek egyesítésére vonatkozik. V. ö. *ősz*.

ősz, (2), ösztöke, ösztön, mint hegyes szurós eszközök közvetlenül a szláv *őszivé*,

otzten szókkal egyeznek. Egyébiránt mennyiben ezen eszközök egyik fő célja az *ízés*, s tájejtéssel:

üstöke, *tisztön*, magyar szempontból véve így elemezhetjük: *ilzdö*, *ozdoké* és *ífedön*

vagy *íztön*.

'*öt*, (1), számnév : ötös, ötöd, öten. Különféle módosításokkal, mind az altaji, mind az

árja nyelvekben megvan.

öt, (2) = <t: ötlik, ötlet, beleötlik, v. ö. *bot*, *botlik*.

öt, (3), v. ott = önt: öttöz, öntöz, öttevény, öntevény, ötvös, öttvös, öntvös. Rokona:

öz, *özön*, *vízözön*, = vizörnlés, vizöntés.

öv, valamit körző, kerítő eszköz : öves, övez, övedz. Rokonai : *iv*, *öb*.

Fordítva finnül

KV, latin, *vieo*, szláv : *vejem*, *vényem*.

öz, (1), *özön*, *özönlik*. V. ö. *öt* (3).

öz, (2), v. *özo* : *ő::vegy*, *özvegység*, *özvegyedik*, *özvegy asszony*, *özvegy ember*. Rokon

ősz gyökkel, honnan *oszlód*, *oszladt* ; hasonló családok alkotnak : *foszlik*, *feslik*.

O, hosszú.

ó', harmadik szeuiélynévmás, másképp *ön*. Rokonai a török *o* vagy *ól*, persa *ó*, *ói*, *vei*,

szláv *ön* stb. L. *ő*.

Sgy, ögyeleg ögyelgés. Valószínűen, az *ódalog*, *oldalág* változata, mert az ögyelgö

dologtalanul idéoda jár kel, *oldalog*.

ön, hegyes, szurós uszósárnyu pontyfaj. Talán eredetileg *öln* volt a szúrást jelentő

őí gyöktől, öszvehúzva *ön*, mint *ólom*, *ón*, *mólna*, *móna*, *món*.

6V, (1), őriz, őrizet, őrség, őrs. Rokon a körös mozgást jelentő *őr* gyökkel. Atv. ért.

örül, tájdivatosan *orjiíl*, *ürjillt*, ám. keringő bolond.

őr, f2), *ör/*, öjörng, öjörül. L. *ör* (1).

őr, (3) az *ör*-fa öszvetételben jelent magas rudat, póznát a hajó orrán, tehát orr v. *órfk*

; de lehet eredetileg *ör* szó is, mivel mintegy *ört* áll.

ős = *ó*», az *ó* v. *av* gyöktől. Szelyposen ejtve : *ősz* az esztendőnek avuló szaka, oly

fogalmi viszonynyal, mint a latin *avus*, *avitus* és *autumnus*. Atv. ért. szürkülő, fehér, mint az *ős*

kornak és *ősz* évszaknak egyik tüneménye.

ősz 1. *ős*. Rokonitható *asz* gyökkel is.

öz, dāmivad ; talán ám. *ilz*, gyors futásától.

U, rövid.

t», (1), biztató hang : u-szú ! u-czu ! = nosza ! elölelivel : hu-szu ;

uszít, uszítás, huszft,

huszitáé.

w, (2), kutyahang, honnan : «g, ugat, ugatás, mint : *be*, *bő* természeti hangokból :

w, (3), uh, bagolyhang : uhu, uhog, huhog.

ud = *ód*, *ad*: udu, odú, adu, udor, udvas ; 1. *ód*.

«g, ugar, ugarol, (Acker, ager?).

ugr, ugrik, ugrá[^]. ugrat, ugrándozik. Alapfogalomban rokona : *rúg*, rugdal, rugdos.

.Lovat rmgatni és ugratni." „Neki rugtat. neki ugrat." 1 10*

— 76 —

új, széleskedvü felkiáltás: ujjú! huj ju t ujjogat, ujjogató.

ük v. *tik*, = nagyanya (avia), némelyek szerint a nagy anyának nagy anyja. Rokon

vele agg, a szanszkritban is akkó ám. anya, nagyanya, s a törökben tk régi.

un, (1) = ön, unszol, onszol = noszol, nógat

un, (2), kellemetlen hatást eltaszító kedélyszó : und, undok, ami rút, csúnya alakja,

vagy mivolta által undort okoz. V. ö. *ú*, *út*, *utál*.

úr = húr: úrök, hurok, urkol, hurkol. Vékonyhangon: *úr*, úrök. Mint kerítő eszköz

nevével rokon: ör, orv.

us = ős: uson, oson, usont, osont, us-di = fuss te! A suhogó elsurranás, elszökés

hangutánzása.

üt, után, utó, utói, utolsó. Rokonai: *tó*, tova és *hát* hátul, hátsó.

Ú, hosszú.

ú, távolra mutató: úgy, úgy a! ugyan. A közeire mutató módhatározó: így. Rokon

a távolító ó-val. V. ö. *un*, *út* (2).

új, újdon v. ujdon, ujonta v. ujonja, újul v. újul, újít v. újít, újság v. újság. Fordítva

jú = iv, if, a maga nemében fiatal, csak imént származott, készült stb.

Ellentéte ó = *av*, avik,

ivik Atv. ért, *ujj* v. *ujj*, a kéznek mintegy, fia kicsinye, és a felöltő ruhának azon része, melyet

újra vagy karra húzunk.

un, unja magát; gyakran ékvesztő: unalom, unatkozik, unat, kellemetlen érzés,

visszataszító, távolító *ú* v. *ó* hang által jellemezve.

úr, ékvesztő: ural, uras, uraz, uraság, uradalom. Régiesen: ör, honnan, ország =

ország, urság.

«sz, csak némelyekben ékvesztő : úszik, úzás, úztat, uszály, uszamik, uszomodik.

Előtéttel rokonai: *estisz*, *kúsz*.

út, (1), ín. útra, útról, útba, utat, utak, utas, utazik, utal, utalvány, útasít Ikerítve

ige is: utfut. Egyeznek vele a szláv *pút*, Ultin it-er, hellén: *óí-og*.

út, (2), kellemetlen érzésből fakadó visszataszítóét jelent e származékokban: utál,

utálat, uíalatos. Gyökeleme a borzadási és távolítási kedélyhang: *ú*, *hú!*

U, rövid, és 0, hosszú.

ü, menésre biztató, sürgető hang: *úz* = *ü*, *ü!* vagy *hű* hangon kiáltozva hajt =

ti-öz. Előtéttel: *hű*, hücs! *hű* bele Balázs!

tíd, (1), v. td, vékonyhangu: üdv, idv, üdvös, idves, üdvözöl, idvezel.

Alapérteménye:

jó, kedvező, tetsző, boldogító érzelem vagy állapot Rokona di, a honnan idv = dív, azaz

dívó állapot

tíd, (2), v. td, vékonyhangon: üdő v. idő, üdös v. idős, üdöz v. időz, idén ez idén.

Alapérteményre mozgásra, haladásra vonatkozó td gyökkel rokon.

Gyökeleme *ü* V. ő. *ti*, *üg*.

üg, üget, ügetés. Gyökeleme szintén *ü* 1. ig, igét

«gy v. igy; ügyes, ügyel, ügyezik, 1. tgy, igyekszik.

uh, tihődik = bűdösödik. Visszataszítási kedélyhang.

iik, l. főlebb: *uk*.

ük, üklü = két ág által képezett köz. Rokona az iker gyöke tk.

ül, ülés, ülep, ülepedik, ültet, ülő = szék, kakasülő, tyúkülő, és a kovácsok széke,

melyen a vasat verik. Vastaghangon rokona ál, alatt, alá.

üm, (1), természeti tompa orrhang; ümget, (inget, azaz *Ü ti, üm üm!* szóval int, bizonyít,

helybe hagy valamit.

üm, (2), ümög, üng, ing.

un, tinő s üsző, fiatal tehén. Rokonai: éne, ana, eme.

űr,

űr,

űr,

űr,

\ üreg, üres, ürít, ürül. Rokonai: oV, örvény.

2), ürri = heréit kos. A metszésre vonatkozó ár, ir, ór gyökökkel rokon.

3), üröm, ürmös, ürmöz. Változattal ir, írem.

4), ürügy, bizonyos álszín alá rejtett ok, másképp: orv.

üss, (1), üszög, üszk, üszögöz, rokon *ize* gyökkel, honnan izzó.

— 77 —

fisz, (2X üsző = üzekedő, folytatni kezdő fiatal tehén.

ÜK, (3), = ö'sz: üszkölő, üszköpül.

«í, ütés, ütet, ütközik, ütü, ütlik, ütleg, üteg. V. ö. öt, (2) és *bot*.

üv, (1), hangutánzó: üvölt, üvöltés.
öw, (2), üveg, üveges, üvegez.
tíz, üzen, üzenés, üzenget, változattal *iz*, *izén*.
tíz, (1), tájejtéssel, *íz* helyett.
**> (2), ige, üzés, üzö. L «.

Mássalhangzóval kezdődő gyökök és gyökelemek.

iá, *ba-ba*, *babba*, gyermekszók, *babáz*, *babázik*.
iá, csudálkozási, szájtáti hang: *bám*, *bámé*, *bámész*, *báraít*, *bámul*,
báva, *bdkó* ; *báj*,
bájos, *báj öl*.
bab, *babó*, *babócs*, *babug*. V. ö. *bob*.
bdb, *bába*, *bábái*, *bábu*, *bábuzik*. V. ö. *búb*, *buba*.
bacs, *bacsa*, *bacsó* = *ácsa*, *acsó*, *atyó*, *öreg juhász*, a juhászok atyja.
bács = *báty*, *bácsi*, *bácsika*.
bacz, L *oecz*.
bad, *badar*, *badarság*, *badarul*. V. ö. *bot*, *botor*, *botorság*.
bdd, *bádgyad*, *bádgyadás*, *bádgyaszt*. Az elfáradt vagy gyöngült beteg embernek
nehéz lélekzetü hangja.
bog, (1), *bagoly*, *baglyász*.
*<Vi (2), ~

menye gömböly

Cl rf / O w

baglya, *baglyáz*, *baglyas*. Változattal: *bog*, *búg*, *baglya*, *buglya*.

Alapérte

bah / indulatszó, mely valamin megütközést jelent.

baj, *bajlódik*, *bajos*, *bajnok*, *bajtárs*. Változattal: *vaj*, *vajúdik*,
vajlódik.

báj, *bájol*, *bájolás*, *bájoló*, *bájos*. Pusztá gyöke a csudálkozási *bá*.

bak, (1), *baktat*, *baktatás*, *bakfincz*. Változattal: *bük*, *buktat*, *bukfencz*.

bak, (2), *baka*, *bakancs*, *bakancsos*. V. ö. *bök*, *boka*.

fc, (3), = . . .

bak, (4), = *vak*; *bakcsó* = *vakvarju*.

6ak, (3), = *bök-*, *bakik*, *bakzik*; *bakó*.

bal, (1), *balaska*, *balta*. Rokona a hasítást, elválasztást jelentő *val*, *vdl*:
valag, *válik*.

bal, (2) = *ál*: *balog*, *balkéz*, *balogács*.

bal, (3), balga, balgatag. V. ö. bol, bolond, boly, bolyókás.
ball, ballag, ballagdogál, ballangó, ballangkóró. V. ö. bili, billeg.
bam, bamba, bambu, bambucz. V. ö. *bám*.

bám, bámé, bámész, bámékodek, bámul, bámít. Puszta gyöke a szájtató *á*, *bá*.

bon, bankó = mankó. V. ö. bún, bunkó.

bán, bánik, bánnt, bánás, bánat, bánkódik, bánalom, bánalmaz.

Fájdalmas ketlvhang.

bany, banya. Az any szónak előtétes változata: banyalúd = anyalúd.

bar, barázda, barkócza, barkóczáz, barcs, V. ö. bor borotva, *bér*,
berbécs. Alapért*

íme: metszés, irtás.

bár, kedélyszó; bár eljönne ! bár csak úgy volna; ha bár! ámbár l

Itat, v. báty, batu, batyu, batus. V. ö. buty bugyor, moíy motyó, *pod*
podgyász,

íút, bútor.

báty, bátya, bátyó, székelyesen öszvehúzva: bá, János bá, Istók bá.

be, bel, belső, belül, ben, bent, bél, béli, béllés; bő, bőség.

be, természeti hangutánzó: bég, bégés, béget, és tájejtési ige: béok,
bész, bénák az

•Árok, V. 5. W.

beb, hangutánzó, bebeg, hebegés V. ö. *lieb*, hób, hebeg, hóbög.

béét, becsü, becsül, becsület, becses, becsstelen. Változattal: bocs.

— 78 —

becz, (1), becze, beczés. Gyermeeknyelven: kis borjú, vastaghangon:
bacz, bacza.

becz, (2), becző, beczőke. V. ö. «acz, vaczok.

bed, több helységnév gyöke: Bedé, Bedecs, Bedcg, Bedelő.

begy, begyes, begyeskedik, begyez. Változattal: bögy, bögyös.

bek, *bekeg*; rokonok: mekeg, makog.

beh, kedélyszó, beh szép! beh jó.

bek, (1), béke, békéi, békéltet, békés, békeség, békit, békül. Hasonló a
latin: *pax*,

szláv: *pokoj*. V. ö. bög, csomó.

bek, (2), vastaghangu ragozással: béka, békás, békász, V. ö. bek,
bekeg.

bek, (3), *békó*, *békóz*, *béklyó*, *béklyóz*. Alapérteménye: kötési bög, bog.

bel, (1), *belénd*, *beléndek*, *beléendes*, *beléendeskedik*. V. ö. *bol*, *bolond*, *bolondos*.

bel, (2), *belül*, *belső*, *belsőség*. Rövidebb eleme: *be*.

bél, *bélés*, *béli*, *béllés*. V. ö. *bel*.

béli, *bellöke* = *billöke*, *bölcsőforma hinta*. V. ö. *bili*, *bUleg*, *billen*.

ben, *benn*, *bent*, *benső*, *bensőség*. Gyöke *be*.

bén, (1), *béndő*, *béndős*. V. ö. *bön*, *böndő*.

ben, *bengy*, *bengyel*, *beogyeledik*. V. ö. *bony*, *bongyol*.

bér, (1), *bér*, erős reszketésű természeti hang: *berreg*, *berren*, *berrent*, *berrentytt*, *bérreget*,

berregtet; *berzen*, *berzenkedik*.

bér, (2\ *berek*, *berkes*, *berke*.

bér, (3), *beretva*, *beretvál*, *beretvás*; *berbécs*. Alapérteménye: irtás, metszés.

bfr, *béres*, *bérel*, *bérlel*. V. ö. *ér*, *érték*, *ár*, *áru*.

besz, *besze*, *beszéd*, *beszél*, *beszélget*.

bet, *beteg*, *beteges*, *betegeskedik*, *betegszik*, *betegedik*, *betegít*, *betegül*.

bez, *bezeg* v. *bezzeg* — *biz* igen.

bt, *bibi*, *gyermeknyelven* = *seb*.

bib, (1), *bibe*, *bibircsó*, *bibircsós*. Alapértemény: csomócska, kis babforma kinövés.

V. ö. *bob*, *boborcsó*.

bib, (2), *bibirké*, *bibirkéles*, *máskép*, *bab*, *babrál*, *babirkái*, *babirkálás*.

bics, *bicsak*, *bicska*, *bicskás*, *bicskáz*, *bicsaklik*. V. ö. *bicz*.

bicz, *biczeg*, *biczegtet*, *biczzen*, *biczcent*. Jelentése: apró, ideoda ingadozó mozgás.

V. ö. *icz*, *iczeg*, *fax*, *ficzam*, *tn'cz*, *viczkand*.

big, *bige*, *bige*cs. Változattal: *búg*, *buga*. *Bige* szarvú ökör, *buga* ökör. Jelent a

maga nemében kicsinyt.

btk, *bika*, *bikus*. V. ö. *bak*, *bők*.

bili, *billeg*, *billegés*, *billeget*, *bilié*, *billen*, *billent*, *billentyű*. V. ö. *ül*, *illeg*, *illeget*.

Alapérteménye: kicsinyes, könnyű mozgás.

bim, bimbó, bimbós, bimbózik, bimbózás. Másképp: böm, bombék. V. ö. *pim*, pimpó.

Alapérteménye: csomódad sarjacska, fakadás.

bír, (1), birs, birtoka.

bir, (2), vékonyhangon: bírge, birgés, birgésedik. Alapérteményénél, fogva rokon

ver, *vír* gyökökkel.

bir, (3), biri, csiribiri. Rokona az igen kicsit jelentő *pár*, parányi.

bír, bíró, bírál, bírság, birtok, birtokol, birodalom. Alapérteménye : erő.

bit, (1), bitang, bitangol, bitor, bitorol. Alapérteménye: zsákmány, zsarolás.

bit, (2), bitó, bitófa. V. ö. boí, botoz, «í.

bizs, bizseg, bizsegés. Természeti hangutánzó. Változattal, *pizs*, pizseg, *pezs*, pezseg,

bozs, bozsog.

bob, boborcs, boborcsék; bibircsó, buborcsék. Csomódad kinövés, kisarjadzás.

bob, bóbita, bóba, bóbás, bóbáz. V. ö. bíb, búbos, *púp*, púpos.

Alapérteménye :

dudorodáé.

bocs, (1), kis medve, medvebocs.

bocs, (2), bocsán, bocsánat, bocsú, bocsát. V. ö. bites, *bulcs*.

bocz, boczkó, fordítva: czob, czobók. Változattal; bucz, buczkó.

Általán csomódad

kemény test.

bócz, bóczéros, hengcrbócz.

bőd, (1) = bogy: bodocs, kis bogyó, bodacs, bodak, bodza.

Alapérteménye, gömbölyűség,

dudoruság.

— 79 —

bőd, (2) bődön, bodonka, bodnár.

6od, (3), bodor, bodorít, bodorodik. V. ö. főd, fodor, fodorít. Körös kanyarodás.

bód, (1), bóda, kard bódája.

bód, (2), bódi, bódít, bódul; tulajdonkép: *bol-d*. V. ö. *bol*, bolond.

bog, boga, bogos, bogoz; boglya, bogács. Alapérteményc: csomó, dudorúság, gömbölyüBég.

Vékonyhangon: bög. V. ö. bitg, buga.

bogy, bogyó, bogya, bogyós, bogyózik.

boh, bohó, bohócz, bohós, bohóskodik. A bol, bolond szónak szelídebb árnyalata.

bök, boka, bokolyó, bokor, bokros. V. ö. bog.

bók, bókol bókolás, bókony. Alapérteménye: meghajtás, görbedés.

bői, (1), bolond, bolondos, bolondoz; rokon *boly* (1).

bol, (2), bolha, bolhás, bolház, bolházkodik.

bol, (3), boldog, boldogul, boldogít, boldogság.

boly, (1), bolyong, bolyongás, bolygat.

boly, (2), hangyaboly. Alapérteményo domboruan öszvehordott valami.

böm, bomlik, bomlékony, bont, bontogat, bonczol. Elötét nélkül rokona, *óm*, omlik, stb.

bon, (1), tompa hang: bong, bongás. Rokona, *dón*, dong, dongó.

bon, (2), bondor, bondorít, bondorodik; rokona: *gon*.

bony, bongy, bonyol, bonyolú, bonyolódik, bonyolúl. Rokona: *poity*, ponyva, mint

takaró lepel, és ben, bengyel.

bor, (1), a fölmerevedés alapfogalmával: borz, borzad, borzaszt, borzas, borzogat.

Kukona a vékony hangú bér, berz, berzenkedik.

bor, (2), a takarás, körülvevés, földcs alapfogalmával; ború, borúi, borit, borong, bofiigat.

Rokonai: bi«r, burok, bnrkol, bóV, bőrös, bürödzik.

bor, (3) metszésre, irtásra, vonatkozó: borot, borotva, borotvál. V. ö. ör, ört.

bor (4) = forr> tüzes, forongó, hevítő, tulajdonságú; boros, boroz, bors, borsos.

bor, (5), forgó, gördülékeny, gurogó : borsó, borsószik. V. ö. ör, orsó.

bősz, boszú, boszús, boszonkodik, boszont. Haragos kedély kifuvási hangja. V. ö.

'•>«, bőszül, bőszít, bwz, buzma.

bot, fn. botol, botos, botoz, botlik, botorkál, botrány, botránkozik.

Alapértemónye :

:iti-4. V. ö. *bű*, bitó, *Üt*.

boz = borz: bozót, bozótos, bozont, bozontos. V. ö. bócz, bóczéros.

bő, (1) tompa hang: bög, bögés, bölöm-bika, bödit, bődul. V. ö. bé*g, *búg*.

bő, (be-ö), bőség, bőven, bővelkedik, bővít, bővül. Alapérteménye; belterji sokaság.

bocs, böcsül, böcsülcs, böcsmérel, 1. *becs*.

bőd, bődön, bődönke, fordítva: *dob*, dobon, döbönke. Vastaghangon: bőd, bődön.

böf, gyomorból föltoluló, természeti hang: böfög, böffcn, böffent.

bög, (1), gömbölyüded csomósodás alapfogalmával: bög, bogoz, bögre. Fordítva:

;)'•'»», giibü, göbörödik, göbecz. Vastaghangon: bog, bogoz, bogács, stb.

bög (2) = bök: bögöly, bökő légy, pöesik.

bögy, bögyös, bögyöz, bögyök, bögyó's, bígyörö. Rugalmas dagadozás dudorodás.

Mis-kép: *begy*.

bük, (1), ige, = szúr, öklei: bökcs, bökdös, bökcsi, bököczo, bököd.

Csupaszon: ök,

1 kivi. latinul: *pung-o*, szláv: *pich-ncm*.

bök (2) = bwk: bökkenő = bukkánó.

bői, (1), bölcs, bölcsesség, bölcsclkdik. Régiesen: *beles*, *bilcs*. V. ö. *il*, *ildom*.

bol, (2), bölcső = bilcső, billegő, bcllöke.

bol, (3), bölény, vad bika, ökör. Rokona: *bol*, *bolyong*.

bol, (4), bölö, bölöke, bölöncs. Mint gömbölyüséget jelentőnek rokona *boly*, *bolyó*.

bőm, hangutánzó : bőmből, börnbölés, bölömből, bölömbika, bömmög.

bűn, (1), böndö, böngy, böngyöl, bong. V. ö. *ben*, bendö, búngycl.

bön, (2), hangutánzó : bong, böngés, bönget. Vastaghangon: *bon*, *bong*.

bőr (1) = borz, börzcnkcdik. \astaghangon 1. *bor*, *borz*, *borzad*.

bőr, (2), börböncze, börhe, börton, bőrű. Alapérteménye, takarás, borítás, fődés. Vas-

Vhangon rokona: *bor*, *borít*.

bor, bőrös, boroz, böretlen, börödzik, bürhc, börke, börönd. V. ö. *bor*, borít.

bős, bös törköd! k. Vastaghangon rokona: *bősz*, *bősz*.

botZj böszít, böszül, böszme. Vastaghangon: *bo&z*, boszú, boszont.

— 80 —

bőt, (1), bötü, bötüz, bötüzés. V. ö. *bot*, botol.

bőt, (2), bötök, bötke, bötökös. Lányítva : böiy, bötyk, bötyökös.

Alapértelme : csomós,

dudorú, kemény állományú kinövés.

böv, bőven, bővelkedés, bővít, bővül; L bő.

'-délyhang : bús, búsít, búsul, búsít, búvalkodik, búslakodik.

•mészeti hang : bűg, bűgás, bűgatyu.

vik, búvás, bujkál, bújdosik, búvár, búvárkodik; buja, bujálkodik.

ubor, buborék, buborodik, buborcsék. V. ö. *bob*, boborcsó.

uba, bubázik. V. ö. *bab*, baba.

i, búboz, búbíta. Másképp: *bob*. V. ö. *púp*, púpos. Földndorodott csomós valami.

kó = bucz, buczkó. Rokonai: dúc*, duczi, tus, tusak, tuskó.

bucs, búcsú, búcsúzik; 1. bocs, bocsát

bucz, buczkó, buczkós, buczka, 1. főntebb : bucs, bocz.

bűg = bog : buga, bűgás, buglya, buglyos.

bugy, (I\ term. hang : bugyog, bugyogó, bugyka, bugygyan, bagygyant, bugyborék.

bugy, (2), bugya = bogya, bogyó,

bty, ige, bűjás, 1. *bú* (3).

bük, bukik, bukás, buktat, bukdácsol, bukkan. Rokona : *bú*, búvik,

bul, bula, buláz, bulázó. Mint takarásra vonatkozóknak rokonai: búr,

burok, póly, pólya,

bulcs, ám. bol-cs, bolyongni vagy ballagni enged, meneszt

búr = bor : borít, borúi, burok, burkol,

bűz, buzog, buzdúl, buzdít, buzgó, buzgóság; buzma, buzmog.

bű v. *bű*, kellemetlen szagot eltaszító kedélyszó : bűd, bűdös,

bűdösség, bűz, bűzös,

buzit, bűzöl

bű v. *bilv* : bűvöl, bűs, bűvös. Vastaghangu ikertársa : *Iá*, v. *báj* :

buba, bűbáj.

bök v. bökk : bűkkös, bűkfa. Rokonai: bög, bog.

bűn, bűnös, büntet, bűnhődik.

bősz, büszke, büszkeség, büszkélkedik. Alapérteménye :

fölfuvalkodás, s rokonai:

bősz, bősz.

bűt, bütü, butus. Azonos öt, bot, gyökökkel

bűz, bűzöl, bűzelit, bűzös, bűzlel. Változattal: bőd, büdös.

cs.

csa, ökörterelő szócska : csára menni, csálé, csali. Alapérteménye:

félre, egyenes

iránytól eltérés. Ennélfogva származékai : *csak*, csákó, csáklya, csám,

csámp, csámpás, csdnk,

csavar stb.

csacs, v. *csdcs*, természeti h. csacsog, v. csácsog, csacska, csasogás, csacsi

csőd, v. csád, csadaj, csadajos, csádé. Változattal : csat, csaté.

csah, természeti h. csahol, csaholás, csábos. V. ö. cst'h, csihol.

csaj, (1), csajvadék = *csej*, csejvcdék, csevedék. Hangutánzó.

cső;, f 2l = görbeséget jelentő ka; : csajbos = kajcsos; csajka, csajkó.

csaj, (3), lucskosat, vizeset, sárosát jelent e származékokban : csajbos, csajt, csnjtos.

csak, kötszó, vékonyhangon: esek, honnan: csekély. A maga nemében kicsit, keveset,

csekélyét jelent Törökül andsak.

csak, törzs a csa gyöktől: csákó, csákány, csáklya, csáklyás. Kifelé görbedést, fityegést,

hajlást jelent

csal, (1), csalás, csalárd, csalatkozik, csalafínta, csalfa.

Vékonyhangon : csel, cselcvendi,

cseleskedik. Alapérteménye : csáb, csábítás.

csal, (2), család, családos. Rokona azon csel, melyből cselekszik származott, honnan

vékonyhangon = cseléd, cselédes.

csal, (3\ csalán, csalános, csalánoz. Rokona : *saj*, *saly* : sajog, sajgat

csal, (4), = csór, cser : csalit, csarit, cserj, cserje.

csám, (1), természeti h. csámcs, csámcsog, csámcsogás.

Vékonyhangon rokona: *esem*,

csémcség.

csám, (2), törzs a csa gyökből : csáraolyog, csámp, csámpa, csámpás, csámpásodik.

Jelentése : rendetlen, hibás kigörbedés, csavarodás.

csan, (1), hangutánzó : csang, csángó. Vékonyhangon : *csen*, cseng, csengő.

— 81 —

csón, (2), a görbeség alapfogalmával: csaniga, csank, csandorog; csángó (csavargó ?

bujdosó).

etaP> (1)j ige> es hangutánzó : csapás, csapdos, csapkod, csaptat

Rokona : top, tapos,

tapogat, taps.

etap, (2), m. csapol, csaplár, csapos. Németül : *Zapfm*, törökül: topa.

csáp, a rovarok tapogató szarvacskája. Rokonai: csév, ceiíp.

csór, (1), = sor : csarit, sarjadzó erdőcske, cserj, cserje. Másképp : csal, csalit

csar v. csór, (2), csarnok, csornok.

csar, (1) hangutánzó : csárma, csármás, csaré. Azonos vele lár, lárma.

esár, (2), csárda, csárdás. Eredete homályos. A szanszkritban *cshardtk* ám. hajlék.

csász = csúsz : császkál, csuszkái, császkirál.

csőt, (1), hangutánzó : csata, csatapata, csatár, csatáz, csatt, csattan, csattant, csattog,

csattogat Vékonyhangon : eset, csit, esetten, csitípatí.

csat, (2), = sat, csavargó járás : csatangol, csatolál, sátrat, satrafa.

csat, (3), = *csajt*, csaták, csatakos, = csajtos.

csat, (4), csatol, csatos, csatlás, csatlakozik.

csőt), csavar, csavarit, csavarodik, csavargat, csavarog. V. ö. eső.

csat), csáva, csávás. csáváz; csávicza, csáviszka. Rokona : sav, savany.

ese, = esi : cseál, csiál, csel, cselekszik. Tompahangon rokona te, tesz.

esé = cső : csév, cséve, csévélő; esek, csök, csecs.

cséb = csöb : cseber, csöbör. Vastaghangon rokona : *csői*, csobán, csobolyó. Edények

nevei.

csecs = kecs: csecse, kecses, csecseget, kecsegtet

esecs, csécsés, csecsemő. V. ö. csé, cső.

etef = esev: cseferit, azaz cseveg. Vastaghangon: csaf, czafrinka, csevegő kis leány.

eseg = esek : csege, csegély. Alapértéme : szűkülés, szorulás, keskenyedés.

esek, csekély, csekélység, csekélyedik. Fordítva rokona: kies, kicsi. Változattal:

sek, sekély; csak.

esek, csekken, csekként, másképp: csök, csökken. Alapértéme rokona: esek, csekély.

esel, 1. csal.

etem, (1), = esim : csemete, csemetés, csima, csimota.

etem, (2), hangutánzó : csemcseg, csemcsegés, csemege. V. ö. esám, csámcsog.

etem = csöm : csempelődik, csembő = csombók, csimbók.

csen, (1), csenés, cseneget, csemp (csen-p), csempész, csempészkedik. Rokonai:

csel, csal.

csen, (2) csenevész, csenevészik. Rokonai estin, csünik, sin, sindik, sinlik.

étén, (1), hangutánzó : cseng, csengés, csendít, csendül, csenget, csengetyü.

étén, (2), csend, csendes, csendesít, csendesedik, Az előbbi csen hangnak kisebb mértékeit foka.

csép v. csöp, (1), hangutánzó: csepeg, cseppen, cseppent, csepegtet, cseperedik, cseprő.

Atv. ért mint a maga nemében kicsinyhez hasonló: csip csop.

csép v. csöp, (2), cseplye, cseplesz, csepőcze, csepőte, csepelyeg, csepü, cseprente. Mint

sűrűen **nőtt** növényeket, szőrszálakat jelentőkkel rokonok: gyop, gyapjú, *gyop*, gyopár, *gyop*, gyöpti.

csép, csépel, cséplő, cséphadaró. Mint verő, csapó eszköznek rokona : csap, csapkod.

csér, v. csőr, hangutánzó: csereg, cserget, cserdit, cserdül, cserren, cserrent, csergeteg,

csermely, cserszeg, csertel, csertet

cser, (1) cserfa, cseres, cserez, cserző, cserhéju. Latin guer-cus.

cser, (2), := sor, sarj : cserj, cserje, cserjés, csereklye, cserény,
cseresznye. Vastagbangón,
csór, csarit
éter, (3), a törékenység alapfogalmával: cserép, cserepes, cserepedzik.
Rokona : esor,
tör, csörtet, törtet
, Í4), csere, cserél, cserélget, cserebere, csereberél = tereferél ?
cser, (5), cserke, cserkész, cserkél, cserkelődik. Alapértéme :
körüljárva keresgélés.
V. ö. czír, czirkál, kar, kurkál. A kör főnévnek változata.
éter = srfr : cséros, cséroz. „Cserben v. csérben hagyni valakit”
Molnár A. szerint,
„in luto haerentem fraudulenter deserere.”
csesz, természeti hang és ige : cseszél, cseszélődik, cseszko. V. ö.
cs't'sz, csiszol, csítisz,
csúsztat

AJUD. BASI MÓTIJU 11

— 82 — .

eset, természeti hang, vastagon: csat: csetteg, csattog, esetben, csattan,
csetlik,
oseteklik.
étét, cseter, esetért Mint tekerésre csavarásra vonatkozóval rokon :
séd, seder,
sad, sadar.
eset, esete, apró földi bodza. Rokona a maga nemében kicsit, kurtát
jelentő cswt, csata.
cíeft, csikót, lovat nógató szó, honnan csetkó v. csitkó v. csidkó.
esev, hangutánzó : cseveg, csevegés, csevetel. Rokona: csef, cseferít
cséw, cséve, csévél, csévélő. V. ö. csS.
esi, természeti hang, a) hallgatást parancsoló : csitt, csitit, csiba,
csigát, b) altató : esi
esi béli,! csicsigat; c) vékony csevegési hang : csiáp, csiápol, csibe.
csio = *csíp* : csibellérez, csiboráz, = csipdes, csipeget
estes, (1), hangutánzó : csicsér, csicsereg, csicserke, csicserkél.
Másképp : csücs, csücsörög,
csücsörke.

estes, (2\ = eseés, czicz : csicsó, csicsóz, csecse, csecsebecse, cziczoma, cziczomáz.

estes, (3), = csöcs, csúcs, esttes .• csicsóka, csucsornemtt növény, v. termés.

csid, csidu, csidkó = csiduka; rokon esett gyökkel.

cst'g, (1), tekervényes mozgás alapfogalmával: csiga, csigáz, csigolya, csigoltó. Rokonai

: esik, csiklik, csikland, gyt'k, czik, czika, czikáz.

cstg,

csih,

csih,

esik,

esik,

kar, csikoltó.

csitt,

ctill,

csill,

csill,

csill,

2), csiget, csigeré, savanyu ital. Rokona : estes, csicscsed, = poehad. , hangutánzó : csihár, csihol, csibéd.

, csikót, lovat nógató szó,; rokon *csid*, esett, cső szókkal.

, csikó, (= sik-ó v. csih-kó = csih-ka), csíkozik, másképp : esitk, csitkó.

, tekerés, csavarás alapérteményével, hangutánzó : osiklik, csiklandik, csi-

11 csend, nesz szünete : csillap, csillapodik, csillapít Rokona : estit.

2\ fénylés, ragyogás : csillag, csillám, csillámlik, csillog. V. ö. stl, silánkol.

31 = csel, csen : csillent, alattomban elvisz, ellop valamit

4\ = esir,; csilla, zöld sás, melylyel a szőlőt kötözik.

ő), vékonyhangu képzővel: cst'lié, kis szekér vagy hajócska, talpacska. V. ö.

esir, csiribiri.

cst'm, (l\ csimbe, csimbelkedik, csimbeszkedik, csimba, csimbáz. V.

ö. csin, csinga.

csim, (2), = kis csöm, csimaz, csimota.

csin, csinál, csinálgat, csinálmány; csinos, csinosít, csintalan, csinosgat

csíny, (1) = csen, (1) : vétkes, hibás cselekvés.

csíny, (2), a csendesség, lassúság alapfogalmával: csinnyán, csinytalan — csendtelen, csittalan.

csíp = *síp*, hangutánzó : csipeg, csipog, sipog.

csíp, v. *csíp*, ige : csipdes, csipeget, csipke, csipkéd, csiptet, csíped, csipedett, csipesz,

csipeszkezik, csipellérez, csipet, csipisz.

cstp, vastaghangu : csipa, csipás, csipalag, csipalagos. Rokona : csép, csepeg.

cstp, csipe, v. csípő, csipertes.

csir, (l̥ hangút csirip, csiripel, csirke, csiricsaré.

cstr, (2), := cser; , sár; ; csira, csirás, csirádzik, csiráztat, csiriz, csirkáka, csirkó. A

kicsinyes növés, apró sarjadzás alapfogalmával.

csisz, súrolási hang : csiszol, csiszár, csiszam, csiszamlik. V. ö, csesz, estise.

csit, 1) hangutánzó : csiti, csitten, 2) csendet parancsoló : csitt! csitít, csitítgat

cstv, hangút csivog, csivogat V. ö. síp, sipogás, esev, csevegés.

csíz, 1) hangút madárnév, csízík, csízike, 2) = csts, csiszol, csizma.

csó, madárhang : csóka = csó-oga, csó-ogó.

csob, (l̥ tompa hang : csobog, csobogás.

csob, (2\ csobán, csobolyó, vékonyhangon : csői, csöbör, fordítva: bocs, bocska.

csob, (3), = esőm, csobak, fán termő csomós göcs.

csök, csokor, csokros, csokroz.

csók, hangút csókol, csókolgat, csókolózik, csócsL

csóm, (1), vékonyhangon, csóm, = döm, töm, gyöm : csomoszol, csömöszöl, dömösről,

tömöBzöl, gyömöszöl.

csóm, (2), tömör, gömbölyű valami: csomó, csomós, csomósodik, csórna, csomag, csomb,

csombor, csömből, csombolék, csombók. Vékonyhangon : csóm, csömör.

esőm = töm: csonka, tonka, csonkit, csonkul. A töm vékonyhangon tem, fordítva

met, honnan metél, metsz. Egyezik vele a latin *meto*, *mutilo*, a hellén *tépvw*, *topos*.

csont, csontos, csontosodik, csonttalan. Elemezve : csom-t, rokona : csóm, csomó.

esop, (1), tömeget képező gyüsoakaság, csoport, csoportos, csoportosodik, csoportoz.

Rokonai: csőp, csöpü, csép, cseplesz.

csöp, (2), csoport, csupor. Rokonai: csob-olyó, csob-án, csöb-ör.

csór, rll hangút csorog, csorgat, csordit, csordul, csorran, csorrant; csórsz, csorszog.

csór, (2), csorda, csordás. Egyeznek vele a nem. *Herde*, *Horde*, lat *grex*, török *szürü*.

V. ö. ser, sereg.

csór, (3), csormoly, csormolya, vékonyhangon : csőr, csörmölye.

Rokona a feketét jelentő

kor, korom, a török kara, szláv cser-ni, csar-ni ^ fekete.

csór, (4), = csőr, tör : csorba, = törött, csorbít, csorbul; < soroszol, csoroszla.

csóV = csavar, csórcsavar. Vékonyhangon : *csűr*.

csősz, sorolási hangút csoszog, csosztat, csoszszan. V. ö. csisz, csiszol, cstísz, csúszkál.

csov, hangút = suh, **suV** : csóvád, csovaszt, subád, suhaszt.

csóv, rokon a tekergő mozgást jelentő *csav*, *csavar* szókkal: csóva, csóvál.

cső / lovat menésre biztató szócska, máskép: czo /

cső, v. csőv, esős, csöves, csöz, csövez.

csöb, csöbör. V. ö. csob. Egyezik vele a német: **Zuber**.

csőcs, csöcsös, csöcsöz, csöcsörész. Rokonai: cstfcs, *csúcs*, *csecs*.

csScs = csőd : csöcselék, csödelék.

csőd, (1), csödít, csödüi.

csőd, (2), csödör, ménló. Elvont gyöke cső, *csé*, melyből *esek*. Csödör a cséktől, mint

munyas a monytól.

csög, fordítva : göcs, kemény állományú csomó; csögös, csögör, csögbog.

csök, (1\ = csög : csököny, csökönyös.

csök, (2), = esek : csökken, csekélyedik, csökkent, csökött.

csöm = csóm : csömör, csömb, csömből, csömbölék, csörnek, csönlp, csöinpöly.

csón, (1\ hangút csöng, csönget, csöndít, csöndül. V. ö. csen, cseng.

csón, (2V = csóm : csönköly, forgócsont

csóp, rí), hangút csöpög, csöppen, csöppent V. ö. *csép*, csepeg.

csöp, (2\ = top : csöpörödik, töpörödik.

csöp, (3), csöpü, csöpéte. V. ö. csép, cseplesz, cseprente.

csöp, (4), = *csép* : csöpül, lecsöpül, = csépel, lecsépel.

csór, (1), hangút csörög, csörget, csordul, csördít, csörren, csörrent, csörömpöl, csörtet,

csörtől, csörfös, csörgeteg.

csór, (2), = tör : csörmelék, törmelik, csörtet, törtet; csörge, csöröge.

csór, (3), csőr : csörlő, = csörölő, csévélő.

csór, a cső gyökből = madárorr.

csöt, hangút csötől, csötlik, csötör, csötörtök, melyet a puska ad. V. ö. eset, esetten, wol, csata.

csúcs v. *csúcs* : csucsor, csucsorodik, csücsörít, csúcsos, csúcsosodik. **csúf**, csúfol, csúfos, csúfondáros.

csuh, (IX hangút csuhi, csuhu. V. ö. *csád*, csádé, *suli*, suhu.

csuh, (2), csuhér, = siheder, suhancz, suttyó.

csuk, (1), hangút csuklik, csuklás. Rokona a német *sMuchzen*.

csuk, (2), csukás, csukló, csukát, csukódik.

csum, estima, gyümölcs szára, nyele.

esup, (1\ csupa, csupasz, csupaszodik. Rokona : köp, kopasz,

csup, (2), = csuporit, csuporodik, = csücsörít, csucsorodik.

csűr, csurog, csordul, csurran csurrant. Gömbölyű hangzóval = csór, csorog.

csór, vékonyhangon, *csűr*, 1. csav, csavar.

csúsz v. csusz, csúszmász, csuszamodik, csúszik, csúsztat, csuszkái, csuszkorál. V. ö.

esitz, csesz, hangutánzó.

csut, CL\ = csúcs, csutora, csucsos szájú edény, vagy szopóka.

cswí, (2), csuta, csutak, csutka.

csűr, hangút csuvik, kuvik, kis bagolyfaj, halálmadár.

csittcs, (1), hangút csücsörög, csücsörke. V. ö. estes, csicsereg.

11*

— 84 —

estié*, (2), gyermeknyelven : csücsül, azaz, ül. A testnek
öszvecsücsösödő helyzete.

csild v. *esüg*, caontíz, csontdarab, csügöz, csügözés.

csín, csünik, csüng, v. csügg, csügged, csüggeszt

csór, (1), kicsit, aprót jelentő csir : csűrbe nép, csűrbe baromfi,
malacz.

csűr, (2), csontból vagy fából való kis teke : csűrök, csürköz.

csűr, gabona lerakó helye, pajta. Rokona a Üt horc-eum, német
Sch«u«r.

CZ.

cza, kicsinyítő, fordítva ocz, változattal: öcs, esa: Katicza, kukacz,
uracs, tócsa. L ács.

czab, *czabár*, = csavargó, csabdi.

czad, = *töd* : *czadarni* a barmot = *sadarni*, hajszolni.

czaf, 1) = mocs, löcs, csaj, csajt; *czafat*, *czafol*, *czafatos*, 2) = íaf, lef
alálógó valami

: *ceafrang*, *czafrangos*.

ctáf, *czafol*, *czáfolat*

czak, hangút *czakó* (czikákoló), bit et'eonta.

czam = kom, *kom* : *czammog*, *kammog*, *komondor*.

czan, *czank*, *czankó* = sank, sónk, valaminek alja, aöpreje, tankja,
sonkolya.

czap y. *czop*, *czapa* v. *czápa*, tengeri emlős állat

ctav = *czaf*: *czavira*, *czafra*, kis leány.

czeb, hangutánzó = szép : *czebeg*, *szepeg*.

czed = *czod* : *czedele*, *czodora*, *czondora*, durva szűrruha.

czéd, *czéda*, = csélcsap, pajkos, csintalan.

eze v. *eze*k, fürge mozgás : *czeka*, *czekáz* v. *czékáz*. V. ö. *czik*,
czikáz.

czeU, *czelleng*, *cselleng*, azaz görbe utakon, mintegy cselőre jár,
bolyong.

czep, czip, czepel, czipel. Rokona : szej>, szepelkedik, erőlködik, mintegy szepegve, nehezen libegve. Hangutánzó.

cter, czir, czerkál, czerkó, czirkál, czirkalom. Egy eredetű a kér, kör gyökökkel.

ceí, czete, czetkény, malmokat tartó gúzskötél. Vastaghangon rokona: esőt.

•» * \ j i _ _ ? j . i _ _ * • t „ _ í t _ _ - » i ? t _ _ _ _ Í T L _
CZÍJb,

czib,

csib,

1\ csángós ejtésti hangutánzó = esto, czibe, esi

2), = bicz : czibak, biczegve járó, sántikáló; czibek, czibekel.

3\ = tép: czibál, czibákol, = tépász, haját rángatja valakinek.

4), =. czep: czibek, azon lánczos bot, melylyel halászatkor a gyalom kötelét

húzzák, czepeUk.

cztcz, fi), hangút czicza, cziczus, cziczkány, cziczeg. Atv. ért czicz

cztcz, f 2) =, csecs, estes : cziczoma, csecse, csicsoma.

czt'cz, (3), czucz : cziczerél a hím madár, midőn párosodik, -vagy

czuczáz, szurkai.

cztg, fl\ = szik : czigár, czingár, azaz száraz, mintegy szikkadt, szikár.

czíg, (2), = tzig: czigony, szigony, czigonyoz, szigonyoz.

czt'A, hangút czihol, cziholás. V. ö. csth, csihol.

czik, = szik, vabuninek belső csirája, bele, melyből a magzat kifejtik,

czika, = caira

átv. ért íz, darabocska: czikk, czikkely.

czik, (1\ hangút czikákol, czikákolás.

czik, (2), élénk, csapongó, szétágazó mozgás : czika, czikázik, czikár,

czikornya.

czik =: tzik : czikkad, szikkad.

czitn, czimpa, czimbál. V. ö. csim, csimpajkodik.

c«'n, (1), hangút czineg, czinege, v. czinke, czinez, czinczog,

czinczúr, czinczinbogár

cziniczinL

czin, (2\ = csíny : czinkos, czinkostárs = csinytárs.

cz»»», í n, hangút czipeg. V. ö. tip, tipeg.

cztp, (2), = *tép* : czipár, czipárol, czipa kutya.

czir, (1\ *czirkál*, *czirkalom*, *czirkabnaz*. V. ö. *cz«rt* *czerkó*, *kdV*, *körös*.

ccir, (2), *czirogat*, *czirókál*.

czir, (3), *cziorom*, *czirmos*, *czirmoz*. Rokona : *scur*, *szurtos*, *kor*, *kormos*.

cziv, hangút *czivakodik*, *czivódik*.

czo, / tovább menésre sürgető szócska, *Czo tovább*; *czo Dóra!* *czo ki kutya!* *czo Fakó*;

gyermeknyelven : *czoczo* = ló.

ctob = szói : *czobor*, *szobor*, *kapuczobor* = *kapubálvány*.

— 85 —

etoez, malaczhang : *czocza*, *czoczi*. Változattal : ***pocza***, ***poczi***.

czók, vékonyh. *czők*, = *dibdáb*, *diribdarab* : *czókmók*.

ezom, (1), = *czomb*, *czombos*, *czomp*, *czompó*. Álapérteménye, *dudorodás*, *csomó*.

esóm, (2), = *szóm* : *czompolyodni*, = *szomorodni*.

ezon, *czondora*, *czondra*, *durva szöveti!* ruha.

czop = *czep* : *czop-hát*, *lovasdi játék*, midőn egyik játszótárs a másikat hátára veszi,

czor = *Aor*, *kor*, hangút *czorholni* a bőrt, = *horholni*, *korholni*.

czök v. *ez6%*, *savanyító*, *oltó kovász*.

czues, (1), *hangutánzó*, *czuczorít*, *czuczorka*, *czuczorkál*.

czuez, (2), = *szucz*, *csúcs* : *czucza*, *czuczál*, *czuczáz*. Álapérteménye : *szúrás*, *bökés*.

czirf = ***ezur***, ***kw*** : *czula*, *czurhó*, *kurva*.

cz^pf (1)> hangút *czupog*, *czuppan*, *czuppant*, *csók hangja*.

csttp, (2), = *cswp* : *czupér* = *csupér*, azaz *csupasz*, *meztelen*.

D.

dob, több helynevek gyöke : *Dabar*, *Dabas* stb.

dacz, *daczol*, *daczos*, *daczoskodik*, *daczosság*.

dag, *dagad*, *dagaszt*, *dagály*, *dagonya*, *dagan*, *daganat*, (mint : *fogan*, *foganat*, *bocsán*,

bocsánat).

dód, hangút *dadog*, *dadogás*, *dada*.

daj, *dajka*, *dajkál*, *dajkálkodik*, *dajna*.

dal v. ***dán***, hangút *dalol*, v. *danol*, *dana*.

dal v. **dél**, dali, deli. dalia, delié ; dalma, dalmakodik. Álapérteménye : **darék, derék**,

tnkjd. és átv. értelemben.

dám, (IX több helynév gyöke : Damak, Damos stb.

dám, (2), damasz, kövér, hízott disznó. Rokona : döm, döme, döm bicz, dömös zke.

dán, dancs = mocskos. Rokonai : gan, gam : ganéj, gamat.

dar, (l hangút darázs, daru, darvadoz.

dar, (2), vékonyh. dér = tör : dara, dercze, darál, derzál, darab, deréb, darancs, darócz.

dár, (1), hangút dárídó. Rokonai : dáv-orikol, dor-bézol.

dar, (2), dárda, dárdás. Előhang nélkül rokona a hegyeset, szurót jelentő **ár**. V. ö. nyárs.

de, kötszó : de úgy, dehogy, de még is.

déb, débér, dóbérke, débén. Változattal : dob, dóbör, dóbörke.

deez v. döcz, déczég, döczög, déczégtet, döczögtet **A** visszataszító mozgás alapfogalmánál

fogva rokona : dacz, daczol.

ded v. did, a fázónak reszkető hangja : dedereg, didereg.

ded, nyílt «-vel ám. kicsin, kis gyermek.

déd, dédős, dédanya, dédük. Szlávul: dedo, törökül : dede. Rokona a vastaghangu :

didé, taté.

o*eg = dag : deged, dagad, degenyeg.

dél, (1), déli, delel v. déli, délest v. delest

dél, (2), = dől : délczeg, dölfös.

dér, (1), hangút derécsel, deredarál, dereducsál. Keményen : **tér** : terefere, teretura,

teréoeL V. ö. dt»r, durczás.

dér, (2\ derék, dereglye. Vastaghangon : dar, darék.

dér, (1), hangút dérdár, dérczes, durczás.

dér, (2), a fehéredés, világosság alapfogalmával : dér (hóharmat), deres, derít, derű,

derül, derhenyő.

di, (1), dia, czizma-dia, változattal : zt, esi, zia, csia, a törökben : dsi.

V. ö. cse, cseál,

di, (2\ dió v. dívó, diós.

di, (3), v. *di, díj, dlv* : diadal, dívik, divat, díványos, dísz, diszlik, diszké.

dib, ikerítve : dibdáb, dibdáság. Jelent a maga nemében hitvány, aprólékos valamit

dict y. dücs : dicsekedik, dicsér, dicső, dicstelen, dicsőség. Elavult ige.

dúc. disznó, disznós, disznóság. Hasonlók a hellén : *v?*, lat. sus, török domuz, héber

«<<*e*ái (kövér)*'

din, díszes, díszít, dísztelen. **V. ö. di.**

— 86 —

dob, (l\ hangút dobog, dobban, dobbant; dob, dobol, dobos.

dől, (2), ige, dobál, dobás, dobásnyi. Rokona a távolodási: *tov, tova.*

doh, (1), dohos, dohosodik, dohlik, dohot Nehéz fojtó szaggal járó avasság.

doh, (2), hangút dohog, dohogás, másképp: duhog. Rokona a fúvást jelentő *dú, dúl*, (fül).

dől, dolog, dolgos, dolgozik, dologtalan. Vékonyhangon rokona csel, cselekszik, honnan

dolog = cselek. Egyezik vele a szláv : *djel, djelo.*

dóm, (1), a dudorú magasodás alapfogalmával: domb, dombor, domború, domborodik, dombos, dombár.

dóm, (2), = töm, hangút dombéroz, tombol.

dón, hangút dong, dongó. Vékonyhangon : dön, dong, dönget

dór, (1), hangút doromb, dóromból, dorgál; dorbézol v. dorbélyoz.

dór, (2), v. dur = *rúd* : dorong, durung, dorongol, durungol.

Változattal tájejtésileg:

dür, düring.

dór, (3), metszés, vágás, hasítás alapérteményével: doroszol, dorozma, dorozmás.

Rokona: csór, csoroszol, dér, derzál.

dosz = tosz, *túsz* : doszol, doszolásj dosztig (duztig, töltig), tőszói, tuszkol, tuszkoláa.

Alapérteménye : taszítás, távolítás.

dö, gyökeleme dől, dönt, *dbjt* szóknak.

dob, (1), hangút dobog, döbben, döbbent Vastagh. *dob*, dobog.

dob, (2), dobon, döbönke, döbör, döbörke, fordítva : bód, bódön;
vastagh. *dob*, dobon,
bód, bódön.

döcz, döczög, döczögtet, döczczen, döczczent Ütödés okozta ideoda
mozgás. V. ö.

décz, déczeg.

död, dödölle, döddö. Dudorodás, fölfuvódás alapérteményével

Rokonai: *tűd*, *tüdő*,

tügg, pofa, *tütt*, tüttös.

döf, döfés, döföd, döföl, döföttyü.

dög, döglük, döglel, döglelet, dögleszt, dögös, dögösködik.

doh, döhér; mint puffadtat jelentővel rokon : döm, döme.

döm, (1) = töm : dömöszöl, tömöszöl, dömöcsköl.

döm, (2), domború vaskosság, testesség alapérteményével: döme,

dömsödi, dömöczkös,

dömbicz, dömöszke.

dön, (1), hangút dong, dönget, döngöl.

dön, (2), = göm, gön : döndöre juh : göndör szőrű.

dör, (1), hangút dörög, dörget,

dördít, dördül, dörren, dörrent, dörmög, dörömb, dörömböl.

dör, (2), súrolás és törés alapérteményével: dörgöl, dörgölödzik,

dörzsöl, dörmöl

(fogaival).

dór, döre, döreség, dörékedik. V. ö. ör, örült

dőzs, dőzsöl, dőzsölés. V. ö. dtZs, dúskál.

dú, (1), m. (praeda) dúl, dúló, dús, dúskál, dúka, dukál.

dú, (2), hangút, dúl, dúlfúl, = dújfúj, duvad.

dú, (3), = tó : dulakodik = tolakodik, tuliz.

ducz, duczi, duczos, duczkó = tuskó.

dud, (1) v. dtíd, hangút duda, dudál; dudorog, dúdol, dudog.

dwd, (2), dudor, dudorít, dudorodik, dudva Alapérteménye:

gömbölyű, domború fölfuvódás,

duvadás. V. ö. *dú*, (2).

dug, dugasz, dugaszol, dugdos, duggat, dugul.

düh, hangút duhog, duhogás. Haragos kifuvás, dúlásfúlás.

dum v. dtím, hangút dummog, dümmög.

dun v. duny, dunna v. dunya. Rokon a fúvást, fuvódást jelentő dúval.

dttn, dundi. V. ö. döm, döme, dömbicz.

dur, (1), hangút durr, durran, durrant, durrog, durrogat; dérdúr, durcz, durcza, **durczás**,

durbonczás, durmonyás.

dur, (2), durva, durválnodik, durvaság, durvít, durvul. Egyezik vele a latin darus,

rwd-is.

dús, duska, dúskál, duskálnodik. L. *dú* (1).

duw, (1) = *div* : duvatlan, divatlan, duvatlankodik, divatlankodik.

duv, (2), a dagadás, fölfuvódás, kinyomulás alapérteményével: duvad, duvaszt V.

ö. *dú* (2).

— 87 —

dúz, v. dwz: duzma, duzmatí, duzzan, duzzad, duzzaszt, duzzog, duzzaszódik. Puszta

gyöke a fúvást jelentő *dú*.

dücs, dücsö, dücsekszik, 1. dics.

dtih, dühödik, dühöng, dühös, dühít, dühül. Alapérteménye :

boszúból, nagy haragból

fakadó fóvás, dúlás-fúlás. Vastagh. rokona : *dú*, *duó*, *düh*.

D8.

dso, dsadsa, bizonyos madárfaj hangja és neve, másképp : gya, gyagya.

dtam v. *dtám*, hangút, dsamál, dsámisz, dsámiszka.

dst'd, dsida, dsidás, dsidáz.

dsig=zstg : dsiger, zsiger.

ösin, dsindsa, dsindzás. Rokona : csim, csimota.

fa, fás, fásít, fásul, fajd, fájsz. Finnül : *puv*, svédül : boom, németül : *Baum*.

fács, facsar, facsarás, facsargat ; fordítva- : *csav*, csavar.

fád, ige, a halászok nyelvén : hálót fádni = öszverakni.

fagy, (1), fagyos, fagyoskodik, fagyjú v. faggyú.

fagy, (2), fagyalfa. V. ö. magy, magyalfa, mogy, mogyoró. Rokona : bogy.

jaj > fajta, fajtalan, fajtalanodik, fajzik. Rokona : *fi*, fias, fiú.

fáj, kedélyszó : fájdalom, fájlal, fájós. Rokonok a lat. *vae*, török *vaj*, német *weh*.

fok, (1), fakad, fakaszt, fakgat, fakadék. Vékonyhangon rokona :fek, fekély.

fák, (2), fakó, fakit, fakul Rokona : *fék*, fekete, és vak, vakota.

fal, (1), fn. falas, falaz, falazás, falatlan.

fül, (2), ige: falas, falat, falatoz, falánk, faldos.

fal, (3), v. föl, falu, falusi, faluz, falv, föl, folu, folnagy ; falka v. folka. Álapéterménye : csoportot, sereget képező sokaság. Rokonai a hellén : JTOÜ.IV és *nóiii*, német : *viel*, *Volk*, firosz : *púik* stb.

fony, *fanyar*, *fanyarog* v. *fanyalog*. V. ö. *wony*, *vonyár*, *sany*, *sanyar*.

far, (1), a metszés, hasítás alapéterményével : *farag*, *faragás*, *faragcsál*, *faragatlan*. Változattal : *fór*, *forgács*.

fór, (2), kerekdedség és körös mozgás : *fárol*, *faros*, *fartat* (fortat, *firtat*).

fáz, *fazék* v. *fázok*, *fazekas* v. *fazokas*. Rokona a latin : «as, vasis. **fáz**, *fázik*, *fázás*, *fázékony*, *fázós*.

fe v. *fö*, a magasság alapéterményével : *fél*, *fen*, *fenn*, *fent*, *félül*, *felső* ; nyílt e-vel : *fy* (caput) *fejes*, *fejeskedik*, *fejetlen*; *fcö*, *fö-* v. *fe-é*, *fé* ; *fék*, *fékez*, *féktelen*; *fed*, *fedél*, *fedez*, *zárt ajakkal* : *föl*, *fönt*, *föd*, *födél* stb.

fees v. *fécs*, természeti hangú : *fecseg*, *fecsegés*, *fecske*, *fecskend*, *fecskendez*. Zártabb *tangón* : *főét*, *fücsög*, *föcske* stb.

fedd, (fegy-d), nyílt e-vel : *feddés*, *feddetlen*, *feddhetlen*.

feoy, *fegyelem*, *fegyelmes*, *fegyelmetlen* ; *fegyver*. Elavult ige.

feh v. *fej*, *fehér* v. *fejér*, *fehérség*, *fehéredik*, *fehérít*.

fej, (1), fn. az egyszerű régies *fe*-nek *j'*-vel toldott mássá : *fejes*, *fejetlen*, *fejel*,

fej, (2), ige : *fejes*, *fejő* ; *fejlik*, *fejt*, *fejsze*. Álapéterménye : *elválasztás*. V. ö. *fes*, *feslik*.

fék, (1\ ige)gyök : *fekszik*, *fektet*, *fekvés*, *fekhely*.

fék, (2), elvont gyök: fekete, feketít, feketül, feketedik. Mint sötét szint, tulajdonképp szín bányát jelentővel rokon a vastaghangu *vak*, vakota, vakisa = fekete v. feketés foltu, és fák, fakó.

fel, feled, felejt, feledékeny, feledtet, feledkeznek.

fél, feles, felez, félül, felség. L.fé, fö.

fél, (1), ékvesztő név : felek, feles, felez, felekeznek, felekeznek, feleség; felel, felesel,

énye : ketté választás, ketté osztott egésznek egy-egy része. Vastag hangon rokona :

-i/. válik, válasz (felelet), továbbá fal, mint választó vonalat képző építmény.

fél, ige : feles, félelem, félelmes, félt, féltékeny.

fém v. *fény*, fémlik v. fénylik, fényes, fényesít, fényez, fénytelen.

Rokona :fen, fenés.

fen, (1), ige : fenés, fenét, fenéden.

— 88 —

fen v. **fény**, fene, fenéz, fenyeget, fényit, fenyíték. Törökül fene, ám. rósz.

f eV, féreg, ferde, ferdít, ferdül, fergeteg, fergetyü. V. **ö.pér**, perreg, perdül, f **ör**, forog.

fér, (1), ige, férés, férhet, férhetetlen.

fér, (2) = ivar: férj, férfi, mint fia, ifjú ám. ív-ju, *íó-ik* igétől. Rokon a lat *vir*, gör. cé[^]p.

fér, (3), = fér : féreg, férges, férgesedik, Alapértéme : tekergő, ftrgő mozgás.

fét, m, feslik, feslett, fesletteég. Rokona :*fét*, fésű, f e;, fejlük, és *vdt*, vásik.

fét, (2) v. ffcs, fest, fóst, festék, fósték Vastag hangon rokona *ifot*, fost, foetos.

fűz, feszes, feszit, feszül, feszeleg, feszeng.

fesz, fészek, fészkel, fészkelődik, fészkes. Rokonai: bec, becö, és **vaz**, vaczok, **vatt**

vazok. Finnül **pdszá**, németül **Nett**, latinul ntdus.

fi, fiú, fiadzik, fial (régies), fias, flatlan, ficsór, ficz, ficzkó, **fiók**.

Rokona **if** ifjú, **ív**

ivik, ivadék.

fict, ficsere, ficseréz. Rokona : csics, csicsoma, csecs, csecse.
ficz, élénk, síkamló mozgás : ficza, ficzam, ficzamít, ficzamodik,
ficzánk, ficzánkól,
ficrke. V. ö. icz, iczeg, btcz, vice.
figy, figyel, figyelem, figyelmes, figyelmetlen, figyelmez. Rokona :
trigy, vigyáz.
fik, fíki Vastag hangon rokona : bak, bakik.
fik, fika, (magyar gyalog vitéz), **baka**, bakancsos.
fii, (1), filkó, tökfilkó, makkfilkó = felső, tökfelső. Fil-Istál
Csalóközben= Fel-Istál,
filegdría = felgóré.
fii, (2) = bú : filling, biliing; L 6íi.
fin, finta, finter, finterít, finterodik, finterog, finterogat Görbe hajlás,
hajlongás.
finy y.finny, finnya, finnyás, finnyáskodik.
fincza, finczos, finczároz; tncz, vinczároz. Jó kedvű, csintalan,
gyermekded
1) =fár : firtat, fartat V. ö. far.
2 j = Ír ige : firka, firkái, firkálás, firkász, firkant = irka, irkái stb.
'3) =f«r: firge, firgencz, fürge, fürgencz. Vastagh. «ir, virgoncz.
itat, fitit, fitog, fitogtat, fitos. V. ö. *fity*, fityeg.
Jíty, (1) fityeg, fityegtet, fiyölék; fityma, fitymál
- -, (2), 'fihrés, fityész eb = szaglászva keresgélő. Rokona : *figy*,
figyel.
fiz v. *fz*, fizet, füzet, fizetés, fizetetlen.
fog, (1), ige: fogás, fogdos, foglal, foglal kodik, fogékony, foglal,
fogulatlan, fogoly. Hasonló
a német fonóén, gothfonan, görög *mff<*», *arff^vfu*.
fog, (2), név, fogas, fogatlan, fogadzik. Valószínűleg a fog igével
azonos, mint: **nyom**
premit, és nyom vestígium, **let**, insidiatnr, és les insidiae, zár claudit,
és **tár** clausura, sera, s
több mások.
fogyat, fogyatkozik, fogyatkozás, fogyatéék.
, kedélyhang : fohász, fohász kodik. Rokona : soh, sóhajt
főj v. *fuj*, fojt, fojt, fojtás, fojtogat V. ö. *ftí*, fól.

fok, fő. 1) Valaminek feje, főrésze, kiálló része. Hegy foka, vár foka, fejsze foka, **kés**

foka; fokos,* **ttt** foka. '2) Nagyobb folyóból, tóból kiszakadó ér. Siófok, foktó.

foly, folyás, folyó, folyam, folyamot, folyamodik, folydogál, folyat, folytat, folyár. *L&-*

ún fiúit, német fiuetzt, szanszkrit plu.

föl —**fai**: folka, falka, folu, falu.

fon, fonás, fonóka; fondor, fondorkodik, fonál. V. ö. **von**, vonal.

fony v. **fonny**, fonnyad, fonnyaszt

fór, (1), körös mozgás : forog, forogat, fordít, fordul, forgékony; forbát, forbátol. **Vékonyh.**

:fe>, féreg atb.

fór, (2), buzgó mozgás : forr, forrong, forradalom, forrad, forraszt

fór, (3), erős indulathang : forty, fortyan. Rokona : *för*, fönned.

fos, fosik, fosos, fost, fostos, latin : *fonván*.

fősz, foszlik, foszt, foszlad, foszladoz, foszlékony, foszlán, fosztor.

Alapértelménye :

részekre **otzlá** szakadás, bomlás; rokon : **ősz** gyökkel.

fő, főd, fődél, fődés, fődő. V. ö.fé, fed.

fS, (1) =: fe;, mint: vő vej, nő nej.

fS, (2), a hőség alapértelményével: *fSl*, főz, főzés. Rokona: *fű*, fül, fiit

Eredeti értelmé

a/u-vásban rejlik.

— **89** —

focs =fécs, hangút, föcsög, fecseg.

för, (1), kedélyszó; förmed, förmeszt

fSr, (2) = for : forog, förgetyü, förgeteg.

fű v. *fú*: fuvás, fújás, fuval, fuvalom, fuvalkodik; fáí, fojt. Természeti hangút

fül = *fúr*, *szúr* : fulánk, fulánkos.

fúr v. *fúr* : fúrás, fúró v. fúrú, furkál; furfang, furfangos, furcsa.

Rokona : fór, forog.

Latin foro, német bohreii.

fut, futás, futam, futamodik, futkos, futkároz, futrinka. Latin *fugit*.

fii, (1), hőség által okozott fuvás : fül, fut, fütözik, fütés, fiitetlen.

Ellenkezője :

hű, hűl, hűt

fii, (2), füves, fűvész, fűvészet. Rokona a hellén <pt!o>, *yvróv*.

függ, függés, függékcny, független, függed, függeszt, függelék.

föl v. *Jü*, (1), fülel, füles, szemfüles.

fül v. *fii*, (2), füllent v. fiilent, = *biü*, billent, átv. ért

fűr, fűrge, fűgencz, fűrüg, fűrernedik, fűrdik. A. *fór* (forog) gyöknek élénkebb érteményü

árnyalata.

fütty, hangutánzó: füttyöl, füttyörész, fütty, füttyén, füttycnt, füttyöget, füttyös.

fűz, (1), név : fűzes, fűzfa. Tájéjtéssel : *f íz*, Baranyában sziz-fa.

ftíz, (2), ige: fűzés, fűzőget, fűzér.

0.

gab, (1), gabona, gabonás, gabonátlan.

gab, (2), v. *gáb*, hangút, gabos madár (galbula), gáborka, szarkagábor.

gacs, gacsaly, gacsos, 1. kacs, kacsos.

gács, hangút, gácsér, gácséroz. V. ö. kacs, *kacs*.

gad, gadócz, halncm, lat *gadus*.

gag v. gag, lúdhang, gaga, gágog, gágogás.

gág, 1) gágó ám. tátott szájú, 2) gajmó.

gagy, hangút gagyog, gagyogás, gagyúl, gagyula.

gaj, (1), hangút, gajdol, gajdos, gajdul. Rokona: *haj*, kajdász, kajdács, kajált, kajabál

gaj, (2\ = ka/, görbeség, görbcdés : gajmacs, kajmacs, gajmó, kajmó.

gal, (1), hangút galagy, galagyol, kalaty, kalatyol. Kis gyermekek gagyogó hangja.

gól, (2), = goly : galacsin (golyócska agyagból), galuska.

gal, (3), = szál: galand, galandféreg = szalag, szalagfércg.

gal, (4), = gyal: gálád, gyalázatos, alávaló.

gall, gallóka, =r bellöke, bölcső.

gam (IV = keim : gamó, kamó, gajmó, kajmó.

gam (2), v. *gan* : pizok, mocsok : gamat, gamatol, ganaj, ganajoz.

gan, (1), gangos, gangosán, gáncs. Rokona a görbcséget jelentő *gam*, *kam*.

gan, (2), v. *gan*, gancza, v. gáncza, azaz, gom, gomcza, gomócza.

gány, gányó, (dohánykertész), gányol (kerít).

gar, (1), = *kör* : garád, garat, gárgya.

gór, (2), a metszés alapéi-töményével: garda, hal, (cyprinus cultratus).

V. Ö. kar, kard

gar, (3), garázda, garázdálkodik. Nagy zajt, lármát ütő veszekedés.

gazz,, ((1r), vékonyh. *géz* : gazos, gizgaz, gezdernye, gczemicz, gezernicze, gézengiiz.

gaz, (2), gazdag, a régieknél : kazdag. A török *khazine* ám. kincs.

gát, gátol, gátolás, gátos, gátoz.

gáz, gázol, gázolás, gázló.

géb, gebe, gebéd, gebedés, gebeszt Rokona : gib, giber, giberedik.

ged v. gegy, gedél, gedélget, gegyel, gcgyerész. Kedveskedő bánás.

V. ö. ked, kegy.

geo* v. *gid*, gedó, gidó, gödölye, latin, hoedws.

gél v. gil, geleszta v. giliszta,

gely, gily, gelyva, gUyva, 1. goly, golyva,

geg v. gtfg : gége, gézés, gőgös.

gém, = kam, kát;* , görbedés alapértcményévcl : gémb, géंबर,

géंबरedik, gemicse

karapóa bot; *gém* madár, hosszú görbe nyakú; kútgcm.

«AQ» SZÚTÁB. 12

— 90 —

geny, genyed, genyedés, genyes, genyesedik. Rokona : gon, ganaj.

gép, gépely, gépi ; rokon *gém* gyökkel

ger, fl\ sovány, görhes valami : gernye, gerény, geher, vastaghangon :

gór, gárinca.

ger, (2), gerincz, gerenda, gerendely.

gér v. *gör*, (3), az •égés, melegség, tűz alapértcményével : gerjed,

gerjeszt, gerencze ;

fordítva : *reg*, *rög* : regvei, rögtön (hevenyében). Rokonai a szláv :

gorí, Aort (ég, ardet) goroncz* ,

Aoruczi, (forró).

ger, (4), a szúrás, bökés, hegyesség, metszés értelmével : gerely,

gereben, gereblye

; gerezd.

geszt, gesztes, baranyai tájnyelven ám. fás. tehát geszt = fa.

gib, giber, giberedik, göb, göbörödik.

gicz, disznóhivó szó, honnan : gicza = disznó.

gíl, hangút gili, gilicze, gerlicze.

gím, vörös vad, u. m. őz, szarvas : gimes.
gob, goboncza, gobhal, latin gobio.
gócz, (1), hangút gócza, ám. kacsza, kacsza.
gócz, (2), kuczkó, koczik, kuczik, különösen, melyben tüzelnek.
gog, búbos kemencze.
gogy, gogyola, ám. golyva.
gon, gohér = kövér, korán érő nagyszemű szőlőfaj.
' *g^oty* > (1) > a gömbölyűség, dudorodás alapértelményével: golyó,
golyva. Rokona :
boly, bolyé.
goly, (2), = boly ; golyhó, bolyhó, bohó, bolondos.
gom, gomb, gomba, gombócz, gomboly, gömbölyít, gombolyag,
gomoly ; gongy, göngyöl,
göndör. Vékonyhangon : göm, gömb, gömböcz stb. V. ö. gum, gtíro.
gon = kon : gonosz, gonoszság, konok.
gór, (1), hangút gordon, gordonka.
gór, (2), = gör, : gornyad, gornyadoz, görnyed, görnyedez.
gór, a magasat, nagyot jelentő ór, Aór rokon értelményével : góré,
górtyúk, gória,
(filagória).
göb, göbe, göbecz, göbü, göb, göböly.
göcs, göcsös, göcsört, göcsörtös, fordítva, csög.
göcz, hangutánzó, göczög = édesdeden nevet
göd, gödör, gödrös, gödröz.
gö'd = gö'g : gödény, gögény, tág gögjétől.
gö'fg, (1), hangút gögicsél, gögicselés.
, ((2), gögös, gögösködik, gögjét fölfójjja.
gögy, hangút gögyög, gögyögés, gagyog, gagyogás.
göl = gö'l, gölödény, gölödör = gombócz, mint golyóalakú tészta
étel.
göm, gömb, gömböcz, gömböly, gömbölyödik, gömbölyít, gömbölyű;
göndör, göndörödik,
göngy, göngyöl, göngyöle.
gör, (*u*, fordítva rög : göröngy, görönce, görvény.
gör, f 2) = kör : görbe, görbéd, görnyed, görhes, görcs.
gör, (3), égés, sütés alapértelményével : görjed, görjeszt, görhön. V. ö.
ger, gerjed.

gör, (4), kerek mozgás és hangutánzás : gördül, gördít, görög, görget, görgöcse. V. ö.

gur, gurog.

göt, göthös, göthösödik, götiöhös.

gö'z, gözöl, gözölög, gözös, talán eredetileg hoz, a meleget jelentő M-töL

gub, guba, gubacs, gubancz, gubó, gubbad, gubbaszt

gug, gaga, gugg, guggol, gugorodik, gugorczol, gugora, *gugy*, gugyor.

guly, gulya, gulyás. A perzsában ghau, gao, a szanszkritban go, gan, ám. a német

Kuk, Odú.

gúny, (1), gúnya, genyegúnya, V. ö. köntös, kantus, szlávul Aunya.

gúny, (22))>, gúnyol, gúnyolódik, gúnyos; giny, ginyol.

gur, (1\ gördülés, és ennek hangja: gurul, gurít, guriga, gurgula, gurdúl, gurdít

gur, (2\ = meghajtási kör : gurba, gurbancs, görbegurba.

gur, (3), gurdal, gurgyal, gordon, góró, kóró.

gtízs, guzsaly, guzsalyos, gúzsol, fordítva : zsug, zsugorodik.

— 91 —

güb, gübü, gübül, gübülés.

gllg, gügü, kenyér domója, gyürkéje.

íflUHi gtigyti* egy csomónyi vagy maroknyinád, fű, kender V. ö.

gilg.

gttz, güzü, güzmöl, güzmötöl.

ÖT.

gyo, gyagya ily hangon szóló madár neve, máskép *dsa*, dsadsa.

gyak, (1), ige, a szúrás, bökés alapfogalmával: gyaka, gyakás,

gyakdos. Rokonai:

dák, dákos, <%, dögönyeg, dögönyöz.

gyak, (2), a cselekvést, működést jelentő *dia*, *csia*, szókkal rokon,

gyakor, gyakorol,

gyakorta.

gyal, (1), gyaláz, gyalázat, gyalázkodik: gyalog, gyalogol, V. ö. ál, aláz.

/, (2) = tál, tol : gyalu, (toló eszköz) gyalul, gyalulás ; gyalk = gyilk.

Latin,

dőlő, dolabrum.

gyám = tám : gyámol, gyámolít, gyámoltalan.

gyan, gyanú, gyanús, gyanakodik, gyanít. Rokona, tan, tanú.

gyap, sűrű, dús növésű, sarjadzásu tömött szálakból álló valami :

gyapj, gyapjas,

gyapjú, gyapott. Alapfogalomban rokonai : *gyep*, *gyöp*, *gyépi*, *gyöpi*,
gyepes, csöp, csöpi, csöpete,

csap, csép, csapzik, csepzik, csepsz.

gyár, (1) ár: gyárat = arat, vagy karczózó eszközzel, péld. gerebennel,
kardácsal

fésüli a gyapjút.

gyár, (1), gyarló, gyarlóság (fragilitas). Alapérteményénel fogva ám
tör-ik.

gyár, *gyáros*, *gyárt*, *gyártó*. Mennyiben csinálást jelent, rokona ; esi,
di, csinál, dia.

gyász, *gyászol*, *gyászos*; hihetőleg *o.m. jajász*, a mély fájdalomtól
kitörő *jaj!* szótól.

gyá, v. *gyár*, *gyáva*, *gyávaság*. V. ö. *ia*, *báva*.

gyép > v- *WO?! gyéPu* > *gyöPü* > *gyepes*, *gyöpös*. V. ö. *gyap*, *gyapjú*,
csöjp, *csöpete*.

gyek, *gyékény*, *gyékényes*, *gyékénykaka*. Mint takarót jelentő szónak
rokonai : *tak*,

takar, *tok*, *teg*, *tegez*, *lat*, *tego*, *nem. decken*.

gyér, *gyéres*, *gyérit*, *gyérül*, *gyérség*. Ritka, minek részeit nagy *tér*
választja szét.

gyér, (1), nyílt e-vel : *gyerek*, v. *gyermek*, *gyerköcze*, *gyerekes*,
gyerekeskedik,

gyerekezik, *gyermektelen*. Rokonai : *jer*, *jércze*, v. *gyér*, *gyércze*, és a
fiatal növényt jelentő *ser*,

sereng, *serdül*.

gyér, (2), éles e-vel, vastaghangon, *gyor* : *gyertya*, *gyortya*, *gyertyán*.

Rokona az

égést jelentő *ger*, *gerjed*. Német: *Kerze*.

gyesz, = *csesz*, *csisz* : *gyeszél*, *gyeszettel*, *gyeszeli*, = *csiszol*,
csiszolódik, *cseszeli*.

gyeo = *hév*, *höv*, *öv* : *gyeveder*, *heveder*, 1. *hév*, *hov*.

gyík, hasonló a *csík*, és fordítva a *kígy*, *kígyó* szókhöz.

gyil, gyük, gyilkos, gyilkosság, gyilkol V. ö. gyal, (2). Német :
DolcJi.

gyin, gyingya, gyingyás. 1. dsin, dsindsa.

gyol, gyolcs, gyolcsos. Mennyiben legfehérebb nemű vászonszövet,
rokonitható a fe-

Uret jelentő *hol* gyökkel, holos (fehéres), hols, holcs, gyolcs.

gyom, (1), gyomos, gyomlál, gyimgyom, sűrűén sarjadzó, mintegy
öszve-go»i6olyjdó

borján ; gyomor, gyomros, gyomroz. A csomódadot jelentő **gom**
gyökhöz hasonló.

gyom, (2), = gyöm, töm : gyomoszol, gyömöszöl, tömöszöl,
csömöszöl.

gyógyt gyógyít, gyógyul. Önálló gyöke : *jó*, jógy, a javulás
alapfogalmával.

gyón, gyónik, gyónás, gyónkodik, gyóntat. Néha *gyóhonik*, melyhez
hasonló *jonftó*

&ZM belső részek (viscera). Aki gyónik, az lelke belsejét, titkait
kitárja.

gyop, gyopár, fekete gyopár. V. ö. *gyap*, gyapjú.

gyor, gyors, gyorsukodik, gyorsaság, gyorsít. Azon r alaphangú szók
osztályába sorozható,

melyek sebes mozgásra vonatkoznak, milyenek *ir*, iram, *ser*, serény.

gyök, gyöker, gyökeredik, gyökeres, gyökeresedik. Rokona a
növények különösen

fák alsó buczkóját jelentő csög, csök, tőke ; Gyökét e szerint öszvetett
szó volna = csök-ér.

gyöm, (IX = döm, tőm: gyömöszöl, dömöszül, tömöszöl, csömöszöl.

gyöm, (2), = götn, gyöngy (gömgy), gyöngyös, gyöngyözik. V. ö.

gyiim, gyümölcs,

yüm, gümd.

12*

— 92 —

gyön, v. gyén: gyöngye, gyenge, gyöngéd gyengéd, gyöngeség,
gyengeség, gyöngít,

gyöngül. Tájéjtéssel: gén, géngye. Rokona: zsen v. zsön, zsenge,
zsöngye.

gyöny, gyönyör, gyönyörködik, gyönyörű, gyönyörűség. Eredetre nézve kedély szónak

látszik. V. ö. *kéj, kény*.

gy®P> gyöPÖ8> gyöpösö'dik, gyöpi. V. ö. csöp, csöpi, csöpete.

győ, győz, győzelem, győzedelem, győzedelmes, győzködik, győztes.

Alapérteményben

hasonló hozzá dő, dől, dőjt, v. dönt

gyű, gyúha = gyomor v. belek, régiesen *janhó*. Rokona íuha a szerkérben.

gyú, gyúl, gyújt, gyulád, gyúlaszt, gyújtogat Vékonyhangon hasonlók, a szintén

égésre, vonatkozó: síi, 8Ül, *fii*, fül, fő, föl.

gyúr, gyúrás, gyúródik. Rokonai: *gyű, aúr csűr, csavar*.

gyű, (1), gyűlöl, gyűlölködik, gyűlölség. Kedélyhangnak látszik, mint az *utál* gyöke: *ú*.

gyű, (2) = *jδ, jű, (jön)*, gyűl = jö-ül, gyülekezik = jövekezik, gyújt, = jö-ít: Tájnyelven

mondják is: *gytin* = jön.

gyű, (3) = *tű* (acus) gyüszü, tűző, mivel a tűt nyomdossák. Hasonló változataiak:

gyükör, tükör.

gyttm, gyümölcs, gyümölcsös, gyümölcsöz, gyümöclsléién. V. ö.

göm, gümö, göm,

gömb, gwm, gumó.

gyűr, (1), fn. ám. dudorodás: gyürke a kenyér púpja, továbbá *gyűr* = buczka, homokdomb.

györ, v. gy«r, (2) = kör: gyűrű, kört képező karika, gyűrűs, gyűrűdik.

gyűr=sör, (3): gyűrűfa, fekete gyűrű, veres gyűrű, másképp: Sürje. V.

ö. *sarj*,

sarjad.

gyűr, ige: gyürés, gyüremlik, gyürközik. Rokonai: *csűr, csavar, tűr, türemlik*.

ha, (1), né-ha, vala-ha, minden-ha, so-ha (se-ha). Alapérteménye: idő, kor, innen:

hái-bái = régi, ócska.

ha, (2), föltételes kötszó, melyet a régiek név gyanánt ragoztak is.

„Havai (föltétellel)

oldozta fel." Pázmán.

ha, (3), elvont gyöke a takarót, burkot, héját jelentő *haj*, *hám*, *has*, *hártya* származékoknak.

Aa, f 4\ hangosan kifakadó vidám kedélyhang: haha! hahota, hahotáz.

ha, (5), a kérdő hány? *hányadik í* szók gyöke.

hab, (1), hangút habog, haboz, habahurgya, babától, habsol.

Vékonyhangon: *heh*,

hebeg, hebehurgya. Szanszkrit, zend *ap*, perzsa *ab*, latin *aqua*.

hab, (2), habzik, habos, habuczkol, habit, habicza. A fehéret jelentő *hav*, havas

gyökkel rokonítható.

hab, hábor, háborít, háborodik, háborog, háború, háborúság.

had, 1) = nemzetség v. család, nemesek hadnagya, csúnya hadak ezek a szomszéd

népek. 2) = vezekedés, villongás, háború, mennyiben hadak (népek) hadak ellen vívnak, hadat

indítani, hadakozik, hadakozás. 3) ideoda kapkodás: hadar, hadarász hadonász.

, hagyás, hagyogat, hagyomány, hagyaték. Tájéjtéssel: hagy.

= *haj* v. *hej*: hagyma, = hajma.

, hagymáz, hagymázos.

hagy, , hagyigál, hagyigálás. 1. ***haj***, (1).

, hagyap, = pök, régies, hangutánzó.

hág, hágsó, hágdos, hágdicsál. Rokona *ág*, ágaskodik.

haj!(1), baromnógató, űző, távolító szó: haj haj! hajt, hajtsár, hajsz, hajszol, haj

hász, hajdú; hajít. V. ö. *hi!*

haj, (2) = *kaj*, görbedés, görbeség: hajlik, hajt, hajlós, hajlandó, hajlong, hajtogat,

hajtóka, hajk.

haj, (3) = *héj*, ami valamit főd, takar, borít: haj (szőr), hajatlan, hajma, hajlék.

haj, (4) =: fehéret jelentő *hol*: hajnal, régenten : hóival.

háj, hájaz, hájas, hájazatlan. A beleket s húst *héj* gyanánt takaró kövérség.

hák, torokhang hákog, hákogás.

hal, (1), ige: hálás, halál, halálozik, halandó, halhatatlan, haldoklik.
Rokona: ál, alszik.

hal, (2), halánték = alanték az alszik gyökről, mint a németben:
Schlufen és *Schltife*.

hal, (3Í, fn. halas, halász, halászat.

hal, (4), = **hol**: halavány, halaványodik, halaványság, halaványít.

hal, (5), halad, halaszt, halogat, távolodás, tartósság
alapérteményével. Rokona:

Kai, szalad.

hal, (6), halom, halmos, halmoz, halmozás, halmozott.

hál, (1), kedélyszó, hála, hálál, hálás, hálálkodik. Rokona: **ál**, áld,
áldás. Hasonlók

a szláv: **chwála**, **fala**.

hál, (2), háló, háló, hálódzik.

hall, hallás, hallomás, hallgat, hallgatódzik; hallk, hallkan.

hály, hályog, hályogos, hályogzik V. **ö.** hrfZy, hólyag.

ham, v. hóm: hamu, hamv, hamvad, hamvaszt, hamvas, hamvaz.

Régiesen: hóm,

honra. V. **ö.** **óm**, omlik.

ham, (2), hamis v. hamos, hamisság, hamiskodik. Hasonló a német:
htítmisch.

ham, (3), hamar, hamarkodik, hamarság.

hóm, (4), v. hóm: hambár, hombár.

hdm, hámos, hámoz, hámlik, hant (hámt). Rokonai: *haj*, *hég*.

hon, bánság, hant, hancsék. V. **ö.** Ián, lanka, len, *Un*, lenkó, linkó.

Alacson fekvésű

söppedékes tér.

hang, hangos, hangzik, hangicsál, hangász, hangol. V. **ö.** *zen*, zeng.

hány, (1), ige : hányás, hánytat, hánykolódik, hányogat, hányakodik.

hány, (2), mennyiség kérdő, elemezve: ha-ny = me-nyi, mennyi.

hány, hanyatt, hanyatlík, hanyatlás, hanyag. V. **ö.** Ián, lankad, és
henye.

hap, hangutánzó: haps, hapsol, hapsi.

háp, hangút **sáp**: hápog, sápag, **a** récze.

har, (I V kedélyhang: haragszik, haragos; harcz, harczol.

Aar, (2), hangút, haris, harkály, harang; hars, harsog, harsány.

har, (3), = mar: harap, harapdál, harapós.

har, r4), = sár, *sarj*, haraszt, hargág.

har, (1), hárántos, háránték, hárántékos, háramlik, hárít. Kicsinyítve: **hír**, hirtál.

har, (2), = *hám*, hárs, hártya. V. ö. *kér*, kéreg; latin cortex.

hat, H), fn. hasal, hasas, hasló. Hasonló a hellén: *yaatfo*.

has, (2), hasad, hasadék, hasit, hasogatás, hasáb; hasonlik.

hat, (1), ige: hatás hatalom, hatalmas, hatalmaz, ható, hatóság. Mint tehetőigének

képzője vékonyhangon *hét*: jár-hat, kel-hét.

hat, (2), számnév: hatan, hatod, hatos, hatvan.

hát, hátra, halul, hátas, hátrál, hátság.

hoz, v. *ház*: haza, hazai, házal, házas, házasodik. Olaszul: *casa*, nem. *Haus*.

hoz, hazud, hazug, hazugság, hazudtol.

heh, hangút hebeg, hebegés, hebetel, hebehurgia. Vastaghangon: hab, habog.

hed, heder, hederít. Vastághangon: had, hadar, *sad*, sadar.

Alapérteménye: forgó

mozgás.

heg, (1), heged, hegedés, hegeszt, (jeded, jegedés ?)

heg, (2), hegedű, hegedül, hegedűs. Tájéjtéssel *hed*, hedegü (idegü, ideges hangszer ?)

hegy, (cuspis) hegyes, hegyez, hegyésít; hegy (mons) hegyes, hegyecske, hegység.

Atv. ért hegyke.

hej, indnlatszó, hejhuj ! hejehuja!

héj, = **haj**: kenyérrhéj, héjas, héjatlán, héjaz.

hely, helyes, helyez, helyezkedik, helyecske ; átv. ért. helyes, helyeséi, helyesen,

zárt <-vel.

* h«m, v. hóm: hémpély, hömpöly, hémpélyég, hömpölyög, hémpérég, hömpörög,

henger, hemzseg, héngeív. Rokonai: göm, gömöly, *gom*, gomoly hóm, homor.

heny, henye, henyél. Vastagh. hány, hanyag, hanyagol.

her, (1), here, heréi, herécel; hereméh.

her, (21 éles e-vel, hervad, hervaszt, hervatag. Rokona: *sor*, sorvad.

hert (3), hangút herákol, hereg, hen*eg, herseg.

hess, madarai:át üzö szócska. Hess innen! hesseget, hessegetés.

hét, hetvenkedik, hetvenkedés. Fordítva *cél*, vethcnkedik, = hányjaveti magát.

hét, töszámnev, ékvesztö-heted, hetes, hetven, hétfő v. hétfő.

hét), (I\ hever, heverés, heverész. Rokona: hév, hévizál.

hév, (2), = öo: heveder, ami öv gyanánt kerít valamit = öveder.

hí, (1), hi-ú hiúság, hiv, hivalkodik; hiány, hiányzik, hiányos, hiánytalan; hitvány;

hiba, hibázik, hibátlan.

hi! (2), lovat nógató szócska. Hi fakó! Máskép: *gyit deh!*

hi, (3), elvont gyöke hisz, hitet, hit, hitel, hiteget azoknak és származékaiknak.

Aí, v. **hű**, (4), hideg, hidegszik, hiv, híves, hüv, hűvös. Ellenkező érteményü: hé, Aő.

hib = **lib**, az alásüppedés, lemerülés alapérteményével: hiharcz, hibók, hibban, hibbant

Aid, hidor, **had**, = hadar, sód, sadar.

Aid, v. **híd**: hidal, hidas, hidaz, hidlal.

htm, v. **hím**: himlik, hint, hímez, himes, himlő. V. ö. óm, omlik.

hin, (1), = tn fn. hinpók = inpók, hinpókos, inpókos.

hin, (2), hinta, hintáz, hintó, hindzsa, hínár, himbál (hinbál). Előleh nélkül rokona

: tn, inog, ingat.

htnny, hangutánzó: hinnyog, hinnyogás. Hasonló: *vinny*, vinnyog.

Aip, v. **hopp**, széles kedvű indulatszó hiphop! hopsza! A szökés, ugrás alapértményével.

Egyezik vele a német: *hüpfen*.

hír, néha ékvesztö fn. híres, hiresztel, hirtelen, hirdet, hírhedik.

his, hiska, hiskó, v. viskó. A hoz szónak kicsinyített változata, = házikó.

híz v. **hiz** vékonyhangu ragozással: hízeleg, hízkelkedik. V. ö. íz, izlik.

híz, v. At'z, vastaghanga: hízás, hízik, hizodalmas, hízóka, hizlal.

Rokona: íz, izom,

izmos, izmosodik.

Aó, (I\ = *hov*, v. *hav*; hovas, havas, havazik, hód.

hó, (2), megállító parancs szó: hó ha! hódít, hódúi.

hóly, hólyag, hólyagos, hólyagzik; V. ö. *hdly*, hályog.
holl, hangút, holló (hor-ló), hollós; hollároz.
Aom, (1), homály, homályos, homályosit, homályosodik.
Aom, (2) = gom, kom: homorú, homorpdik, homolit, homolka,
homlok.
Aom, (3), homok, homokos, homu. Előleh nélkül = óm, omlík. A
homok és Aomu
(hamu) omlékonyak.
Aon, honi, honos, hontalan, honn, sehonna. Rokona a német: Aeim,
török *kon-mak*
ám. lakni.
hón, hón-al, hón alatt, hón alá fogni valamit
Aqp, hoporcs, hoporcsos, hoporj, hoportyag.
hajlott, görbült valami; horog, horgas, horgad, horgászt, horgony,
horgász,
metszés, dörzsölés érteményével: horhol, horzsol, horny, hornyol,
horhó.
, beesett, csappant; horpad, horpasz, horpaszt.
4), hangút, horcz, horczog, horty, hortyan, hortyog, horkan, horkol.
Aor, (5), = *hoz* ige: hord, hordogat, hordoz.
hor, (6), hordó, talán = gordó, gördü lékeny tulajdonságától ?
hor, magasság: hóri, hórihorgas, nagy magas. Előleh nélkül: *ór*, óriás,
óriás.
Aosz, hossz, hosszú, hosszúság, hosszas, hosszit
Aoz, (1), ige, hozás, hozatal, hozakodik, hozomány.
hoz, névrag = ód, oda, ház-hoz, ház-óda.
Aő, = he-ü, heves, mint: bő = be-tí, be-ő.
Aöb, hangút, hóbög, hóbögés, hóbögő: V. ö. *hab*, habog, Aeb, hebeg.
hők, v. hők: bökken, hökkent, hőköl, hőköltet.
hol, höle, máskép *héla* = üres, hiányos. Rokona: *héj*, *híj*, nem. hohl.
höm, hömb, hömp, hömböly, hömpöly, hömbölyget, hömpölyget. V.
ö. *gSm*, gömböly.
hor, hangutánzó: hörög, hörégés; hörp, hörpöl, hörpent; hörcsök,
hörcsökös.
hu / v. huh / visszaborzadási kedélyhang, és a bagolymadár természeti
hangja: huhog.
hucs / disznóüző szócska, vékonyh. húcs /

huj, víg kedélyszó: hejhuj, hejehuja, hujj, hujjogat
hull, hullás, hullat, hulladék, hulla.

hunyt, hunyorog, hunyorgat, hunyorit, hunyorodik; hunny,
hunnyázkodik. Rokona:

kunyt, sunyt.

— 95 —

http, (1), hangút, hupog, hupogás, huppan, huppant, huppolag, hupora,
hupi (kék),

a hupálásnak, verésnek kék foltja.

http, (2) = kúp, *ctup*: hupa, csomó, hátahupás, kinek a hátán púp van.

húr, (1), hangút, hurit, hurogat; hurut, hunitól, hurukkol; hurgya,
hebehurgya.

húr, = *kor*, (2), hord: hurczol, hurczolgat.

hwr, (3), hurok, hurkol, burkolás. Elöleht nélkül: úr, úrök.

húr, húros, húroz. Egyezik vele a lat. *chorda*.

hús, hangút, husáng, husángol, fordítva: suh, suháng.

hús, húsos, húsosodik, hússóság.

hútz, tizedes számnév: huszad, húszas.

húg, v. hóg, fiatalabb nő testvér, kihangzással: húga, bugám.

húgy, (1), a régiéknél ám. csillag, *hód* v. hold-ból alakulva;
többsben: húgyak.

húgy, (2), fn. többsben, húgyok, húgyos, hugyozik, hugyozás.

Másképt: *hűd*.

húz, huzavona, hozakodik, huzmény, húzogat, húzódozik.

hűm, hangút, hümmög, hümmögés.

hő, (1) = hív, a hisz igének gyöke: hűség, hiitelen, hívség, hivtelen.

M, (2), hűvös, hüvit, hűt, hűtözik, hűtöget. V. ö. *ki*, hideg.

J.

ja v. *jó*, jav, jov, javas, jovas, jaxasol, jovasol, jobb, javít, javul, jó, jós;
jósol, józan.

Rokona t, az tg jog, igaz jogos, *igazság*, jogosság szókban.

jaj, fájdalmas kedélyszó : jajgat, jajong, jajdúl, jajdit, jajász = gyász.

jár v. ***jár***: jargal, régies, ám. nyargal; járás, járat, jártat, járdogál,
járkál.

ját, (1), névtárs, névrokon, drusza. Székely szó. A török ad ám. név s
innen *addás*

névtárs.

ját, (2), játék, játszik, játszódik; a szanszkritban: *gud*.
jav, jávor, másképp: *juh*, juhar, i'h, ihar. A. szláv nyelvvel közös.
J*9y > jegyő"; jegyez, jegyzék, jegyzet, jegyző. Tájéjtéssel: gyegy.
jég, ékvesztő fn. jeges, jegesedik, jegesít, jegecz, jegeczés.
jel, jeles (signatus), jeles (insignis), jelez, jelen, jelent, jelenet, jelel, jellem, jelleg.
jer v. *jer*: jerke, nősténybárány; jércze, nősténycsibe, fiatal tyúk.
jog, jogos, jogosít, jogosul, jogtalan, \.ja,jo.
joh v. *ju*, 1) máj, belső részek, tájejtéssel: *gyuha*, régiesen, *jonha*, 2) a szekérben
j>ái, a rúd szárnyát tartó fa.
juh v. ih, juhász, ihász, juhos, ihos.
jut, jutás, jutalom, jutalmaz, juttat, jutányos.
jő -v.j&v, jődögél, jövedelem, jövevény, jövet, jövetel, jövendöl, jön.
Változattal: győ,
f.vlil» gyűjt.
ka, kaka, kakái, kakas. Mint csúnyát és rosztat jelentővel egyezik a hellén: x«xdf.
kab, 1) kába, babócza; 2) kabona: 3) = *kap*, kapar.
káb, kába, kábít, kábúl, kábaság. V. ö. csaó.
kacs, v. *kacs* (1) hangút, kacsa, kacsáz, kacsa, kacsén V. ö. *gócz*, *gócza*.
kacs, (2), görbére hajlás: kacska, kacsint. V. ö. *knn-cs*.
kacz, (1), kedélyhang: kaczag, kaczagás, kaczagtat.
kacz (2) = kosz: kacza, kaczor, szölömetsző v. kertészkes.
kacz, (3), kaczer, kaczeros, kaczerkodik, kaczuki, kaczkias. V. ö. *kecz*.
lead, 1) kada = gödör, 2) kadarka, szölőfaj.
kád, kádas, kádár. Héber, kád, lat. *cadws*.
ka/, hangút: kaffan, kaffant, kaffog, kaffogás.
kogy v. kágy: kagyoló, kagyilló. V. ö. *kígy*, kígyó.
kah, hangút, kahol, kahicsol, kahicsál. Vékonyh. keh, kehei, köh, köhög.
kaj, (1), hangút, kajabál, kajált, kajdacs, kajdász, kaj hol. Másképp kt, kiált.
— 96 —
kaj, (2), görbeség: kajács, kajcs, kajcsos, kajmó, kajla, kajsza.
ka;, (3), kajtat, kajtár, kajtárkodik, kajtárság.

kok, (1), hangút kakas, kakuk, kakukkol.

kok (2) = kuk, hangút, kakucs, kakucsál.

kák, (1), hangút, kákog, kákegás.

kák, (2), káka, kakas, kákics.

kai, rokon a görbeséget jelentő *ka/* gyökkel: káliba, kalimpa, kalimpázik, kalisztál,

kalinkó, kalafa, kaland, kalandor, kalandoz.

kam, (1), görbeség: kamó, kampó, kampós, kankalék (kamkalék).

kam, (2), tunya, meggörbedt mozgás: kamasz, kammog, kamutí. V.ö.

kom, komondor.

Jcdm, kampói, kámpolódik, kámpicsorodik.

kan (1) = kon: kanász, kanozik, kandúr, konda, kondás.

kan (2) = görbeséget jelentő *kam*: kancs, kancsal, kancsalit, kandi, kandics,

kandikál.

kam/, görbeség: kanyar, kanyarít, kanyarodik, kanyarog, kanyargat, kanyó, kanyúl.

V. ö. *kony*, konya.

leány, kánya, madárhang, és név.

kft (1) > ige, kapós, kapdos, kapkod, kapsi, kapaszkodik, kaptat, kapczáskodik.

Latin *copit*.

kap, (2). kapa, kapar, kapargat, kapál, kaparász. V. ö. *köp* (4).

kap v. *köp*, (3), koponya (*caput*).

kar v. *kár*, (1), hangút karai, karattyol, karicsál, karvaly, kárai, károg, káromol,

káromkodik, káratona.

kar, (2), kerekded vagy görbés valami: karaj, karé, karéi, karélat, karika, karima,

karing, karingós, karám. V. ö. *kér*, kerek, kor, körös.

kar v. *kár* (3), éles, hegyes, metszd: karcz, karczol, kard, karom, karmol, karda,

kardács, karó, kárt, kártol. V. ö. *ger*, gereben, gerely.

kár, káros, károsít, kárhozik, kárhoztat

kas, (1), kasmatol, kastos. Rokona: *ka;*' , kajtat, kajtár.

kot v. *kos*, (2), kasornya, kosár, kosaras, kosaraz. Közös a szláv nyelvvel.

kasz, kasza, kaszál, kaszás, kaszab, kaszabol.
kot, hangút katalol, katangol, kattan, kattant, kattogás. V. ö. *kot*,
kotog.
koíy v. koty, hangút, katyfol, kotyfol, katymál, kotyvál, kotyvaszt,
kátyol. Alapérteménye:
locspocsféle habarék.
kav v. *ken*, kavar, kever, kavarék, keverék.
kát), kot), köt), kavics, kova, kovarcz, kövecs.
kaz, kazal, kazdag, régies a mai ,gazdag' helyett.
ke, kedélyre tetszetősen ható: ke, kéj, kegy, kénes, ked, kedv, kedves,
kedvez,
kény, kell, kees v. kies.
keb, kebel, kebelez. V. Ö. öb, öböl, öblöz.
kecs, (1\ kecske, kecskés, kecskebukázik.
kéét, (2), kecses, kecsesség, kecsegtet
kecz, keczél, keczebecze, keczmereg, rokon kecs gyökkel.
ked, kedv, kedves, kedvel, kedvez, kedvesség.
kegy, kegyel, kegyelem, kegyelmes, kegyelmez, kegyetlen. V. ö.
gegy, gegyel.
keh, hangút, kehei, kehes, kehécsel; másképp *köh*, köhög.
kék, (ég, coelum, törökül: gök), kéklik, kékes, kékség. V. ö. kök,
kökény, kökörcs.
kel, (1), hangút kelep, kelepéi, kelepeiés. V. ö. kér, kerepel.
***>(2)> ige: kelés, kelet, keletkezik kelendő, kelt, kelevény; a
törökben geZ-nuk
ám. jönni.
kel, (3), tetszés alapérteményével: kell, kellem, kellemes, kellemetlen,
kellett, kelletlen,
kellő.
kel, (4), görböldési jelentéssel: kelentytt, kelekóla, kelepce.
Vastaghangon: *kai*,
kalinkó.
kém, kemény, keményedik, keményít, keményül, keménység. V. ö.
kS.
kém, (IX a vigyázásra, ébrenlétre vonatkozóémrokona:
kémlél, kémség, kémeskedik.
kém, (2), kérnél, kémelés, kémélet Kényes, kedvező bánásmód.

ken, ige: kend, kendő, kendőz, kenés, kenőcs, keneget

— 97 —

ken, kénkő, kénkőves, kéneső, kényeny.

kény, kenyér, kenyeres, kenyerez, átvetve: kerény.

kény, kényes, kényesség, kényeztet, kénytelen, kénytelenség.

Gyökeleme a tetszésre

vonatkozó *ke* v. *ke*.

kép,

kép,

kép,

kép,

kér,

1 , kepiczkel, kepiczkelődik, azaz kipkedve mozog.

2 , kepe, képez. V. ö. *kúp*, kupacz.

1 , képes, képez, képzel, képzeleg, képződik. Alapérteménye: hasonlati alak.

2 = kóp, kópja. V. ö. bök.

1), hangút, kerep, kerepel, kereplő, kerreg, kerra, keríczél.

2), kereng, kerget, kerít, kerül, kerdül, kergeteg, kerek, kert, kertecz (ketrecz).

V.ö. *kör*, *kar*.

kér, (1), kéreg, kérges, kérgesedik. Alapérteménye: testet kerítő hártya. Rokona a

latin: *eorter*, *corium*, *crusta*. Vastaghangon v. ö. har hártya.

kért (2), ige: kérés, kérelem, kérlel; kérd, kérdés, kérdez. Rokona a latin: *quaer-o*, *B*

fordított *rog-o*.

kér, (3), kérődik, kérődzés, kérődzik. Alapértelemre hasonló hozzá a fordított vastaghangu:

rág, rágódik.

kér, (4), kérkedik, kérkedés, kérkedékeny. Rokona a tetszetést jelentő kell, kellet

kés, (1), kesese, kesely, keselyű. V. ö. kész, keszeg (Albula, Weissfisch).

kés, (2X keser, keserű, keserv, keserves, kesergés, keserít, keseredik.

kés, (3) = kis: keskeny, keskenyít, keskonyedik = széle kicsinyedik.

kés, (1), fn. késes, késel. A régieknél ám. kard. Mint metsző eszköznek rokonai

mély hangon: *kasza, kaczor*.

kés, (2), késik, késő, késedelem, késiéi, késés.

kés v. *kis*, (3), késér, kísér, késért, késértés, késértet.

kész, készít, készítés, készül, készület, készülődik, készség, késztet.

két v. *két*, tödzámnév; kettő, kedd, kétely, kételkedik, kétes, kétség.

kety, hangút, ketyeg, ketyegős, ketty, kettyen, kettyent. V. ö. koíy, kotyog.

kev, (1), kevereg, keverés keverget. Vastaghangon: *kav*, kavar.

kev, (2), kevély, kevélykedik, kevély. V. ö. *kény*, kényes.

kév, kéve, kévés, kévéz. V. ö. köf, kötés és *csév*, cséve.

kéz, kezd, kezdés, kezdet, kezdődik, kezdemény.

kéz, ékvesztő fn. kezel, kezes, kezeskedik, keztyü, kezkenő.

ki v. *kő*, kinn v. künn, kívül v« küvül, kilső v. külső. Fordítva hasonló a hellén «x,

latin *ex*.

ki, névmás, kié, kinek, kit, kik, stb. Egyezik vele a latin *qui*, *ja*'s, persa, török *ki*.

kies, kicsi, kicsiny, kicsinyít, kicsinyedik. Másképp: *kis*. Csupasz gyöke *ki*, azonos

iá, *ke* kicsinyítő képzőkkel.

Úgy v. *kigy*, kígyó, kígyós, kígyóznak. V. ö. *káyy*, kagyló, és fordítva: gyík.

kik, kakashang, kikiri, kikirít, kikiríkol. Másképp: *kuk*, kukoríkol.

kil, kilincs. V. ö. kalantyú, *kel*, kelentyü és *kulcs*.

kin v. *kén*, kínál, kénál, kínálkozik, kínálgat. A *ke* kedélyszóval rokon.

kin v. *kin*, kínos, kínoz, kínszer, kinszerít.

fcir, hangút, kirrog, karrant. V. ö. *kár*. károg.

kis v. *kés*, kisálkodik, kisaság. Rokona: *kHsz*, küzd, küzködik.

kit; v. *ki*», kíván, kívánat, kívánkozik, kívánság. Régiesen és tájdivatosan; *kév*, ké-

Tin. Rokona: *kéj*.

kő, békahang: koák, koákol, koákolás, lat. *coaxo*.

köb, (l\ hangút, koborc, koborczol; koboz.

köb, (2), gömbölyüség: kobak, kobakfej = tökfej.

köb, kóbog, kóbor, kóborol, kóbolyog.

kocs, (1), kocmány, kocsony, kocsord. V. ö. *kacs*.
kocs, (2), kocsi, kocsis, kocsikázik, kocsizás.
fcócs v. köles, kócsag, kócsagos, kócsagtoll.
kocz, (1), hangút, koczog, koczogás, koczogtat, koczint, koczczant,
koczódik. Ütés,
ütközés hangja.
kocz, (2), koczik, kucikó. V. ö. go'cz.
kocs, kóczos, kóozosodik, kóczoz, kóczipor.

AKAD. ruor UÓTAB. 13

— 98 —

kod, tyúkhang: kodács, kodácsol, kodkodács.
koh, hangút, koha, kohol, kohó, V. ö. kov, kovács.
kok v. kok, hangút kokas, kakas, kakaskodik. Francz. *coq*, horvát
fcokoí.
kok, ütési hangút kókál, kókányoz.
kol, hangút kolomp, kolompol, koltant, koltog.
kól, görbe irányú, csavargó mozgás, kóla, kólái, kelekóla, kólézol. V.
ö. kai, kalézol,
kalóz.
kom, (1) = gom, gömbölyűség, csomósság, dudorodás: komp,
kompol, kompoty,
komló, konty, kondor, konkoly.
kőm, (2), komor, komorodik, komorság, fordítva hasonló: mog,
mogor, mogorva,
kom, (3), komondor, kuvasz, juhász kutya,
kon, (1 V ütési hangutánzó: kong, kongat, kondit, kondúl.
kon, (2), konok, konokság. V. ö. gon, gonosz,
kon, (3), kontat, kontatás, kontató. V. ö. *kin*, kínszerít
kony, (IV görbedő lehajlás: konya, konyit, konyúl. V. ö. kany, kanyar,
kony, (2), konyorálás. V. ö. köny, könyörög.
köp, (1), ütési tompa hang: kopog, kopogás, kopogtat, koppan,
koppant.
köp, (2), kopik, kopár, kopasz, koptat
köp, (3) = kap, kopó, vadat elkapó eb, város kopója, fogdmegje.
köp, (4), héj, takaró, burok: kopács, kopácsol, kopoltyú (koporsó ?).
kor, (IV hangút, korog, korgás, korogtat, korgatyú; korty, kortyog;
kornyikál.

kor, (2), időkor : koros, korács, kora, korán, koránl.
kor, (3), koptató dörzsölés: korhol, korhad, korcsolya, korhál, korpa, kornicz, korbál,
körein. V. ö. hor, horhol, horny, horzsol.
kor, (4t\ = kör: korong, korhit, korcz, korszovát, (korona?).
kor, m), görbedés: kornyad, kornyaszt. Hasonló: gór, gornyad, gör, görnyed.
kór, (1), kóros, korosodik, kórság. V. ö. gór, gornyad. Hasonló a szláv: *choroszt*, német : krank.
kór, (2), kóró, kóródzik; rokon kor (3) gyökkel, korh-ad szóban. A törökben *kunt* ám. száraz.
kór, (3), a körös járás alapérteményével: kórász, kóriczál, korái.
kos, fn. kosol, koslár; koslat, kosta.
kosz, (IV koszos, koszosit, koszosodik.
kosz, (2), tahin ám. kor, magas hangon kör: koszorú, koszorús, koszorúz. Szlávul *koszira*, *koszirka*,
kot, (IV hangút kotog, kotak, kotakol, kotlik, kotíós, kotkodács, kotoka, kótis.
kot, (2), kotonoz, kotor, kotorász, kotrészt, kotnyeles.
koty, hangút kotyog, kotty, kotytyan, kotytyant, kotyvál, kotyfol, kotyó, kotyogós, kitykoty.
kov, (1) = kav, kov: kova, kovács, kavics, kövecs.
kov, (2) = hangút koh: kovács, kovácsol, kohács, kohácsol.
kov, (3), burok, héj: kovalik, kovád, kovászt V. ö. köp, kopács.
kov = köb: kóvályog, kóbolyog. V. ö. esóv, csóvál.
M v. kov: kövecs, köves, kövez, kövezet
köb, köböl, köblös, köbölnyi. Lat *eubulus*, nem. *Kübel*. V. ö. kúp.
köcs, köcsög, köcsöge, köcsögös. Alapérteménye sudár, karcsú, hegyes.
köcz = *köt*: köczöle = kötőie, kötény.
köd, ködös, ködösít, ködösödik.
koh, torokból szakadó hang: köhögés, köhécsel, köhint. V. ö. keh.
kök = kék: kökény, kökényes, kökörcs. kökörcsin.

M = kel: költ, kelt, költözik, költség.

köly, kölyök, kölykes, kölykezik.

köny, (ij) = görbedést, hajtást jelentő kony: könyök, könyv (volumen),
könyöleg,

könyök. Rokonai a hellén: yo'rv, lat genw, nem. *Knie*.

kony, (2) = göny: könyü, könny, könnyes, könnyezik.

köny, (3) = kuny: könyörög (kunyorog), könyörgés.

könny, könnyű, könnyed, könnyít, könnyebbedik, könnyebbit

köp, (1) = göb, tömött, zömök, gömbölyű: köpczöa, köpü, köpülő,
köpőcze.

qq ~ v v "i"

köp, (2) = köp, burok, héj : köped, köpeszt, köpeny.

köp, (3), l./>ök.

kör, fi), körny, környék, környez, körös, körül, körít.

kör, (2) = kor, hasító, metsző, éles : köröm, körmöl, kormos, karom,
karmol, karcz,

karczol, karamzsál.

kösz, (\\ hangút köszörű, köszörül, köszörús, köszörülődik. Lat. cos.

kösz, (2), köszvény, köszvényes, köszvényesedik.

kösz, (3), köszön, köszönt, köszöntés, köszönget, köszöntet.

köt, ige: kötekedik, kötél, köteles, köteleesség, kötelez, köteny, kötöz.

kö», (1), követ, követség, következik, következés; rokona *kU*, honnan,
kőid, tehát

követ ám. küldött

köw, (2\ követel, követelés, követelő.

köo, (3), gö6, gömbölyű, teljes : kövér, kövéredés, kövéredik,
kövérség.

köe, (4) = köp, köp, héj, burok : köved, köveszt

köz, közös, közösség, közönség, közép, közél, közeledik, közelít.

krák, tisztátalan retyegő torokhang : krákog, krákogás.

ku, hangút kuasz, kuvasz, kutya, kuszi. Hell. *KVUV*, lat. canis, nem.
Hund.

kucz = gug, öszvezsugorodás : kuczorog, kuezorodik, kuczorit.

kuh, hangút kuhog a róka, midőn ugat; kuhant, kuhi.

kuk, (l), hangút kukuk, kukucs, kukk, kukkan, kukorikol.

kuk, (2) = gug, hengereled, gömbölyű : kukacz, kukor, kukori,
kukorodik, kukora,

kukoricza, kuksol (gugsol); kukó, kuku, kukojcza.
 kul, (1\ gömbölyű, dudorú : kulacs, kulak = ököl.
 kul, (2) = *kunt*, meghajlás, görbedés : kullog, kullogás.
 kul, (3), kulcs, kulcsos, kulcsár. V. ö. kai, kalincs, kalantyú.
 kuni v. kun, meghajlás, görbülés : kumik, kunik, kunczorog, kunhátas.
 kúp v. *kúp*, kupa, kupak, kupalag, kupacz, kupoz; kupor, kuporgat.
 kur, (1), erős állati kiáltó hang: kurjant, kurjogat, kurrogat, kuruttyol.
 V. ö. *húr*, hunt.
 kur, (2), körös futkozás : kurittol (*cursitat*), kurittolás.
 kur, (3) = gur : kurtula, hajósok dorongja, kurtulás, ki a vontató
 kötelet tovább
 gurdítja.
 kur, (4) = kór, kuruzsol, kórosol, kuruzslás, kóroslás.
 kusz, kuszma, kuzmál, kuzmálodik.
 kttsz = csusz : kúszó növények, fára kúszni.
 kút, (1) = *kis* : kutak, kicsike, törpe; török *kiicsUk*.
 kút, (2), kutat, kutatás, kutató. V. ö. mot, motat.
kút, fa. kutas, kútí, v. kutí.
 kuty, (1), kutya, kutyálkodik, kutyó, kutyagol. Hangutánzó.
 kuty, (2) = kuk, gwg : tekeredett, csavart, görbére hajlott: kutyorék,
 kutyorodik.
 kúfy, kutya, (házikó) V. ö. huíy, hutyolló, kttny, kunyhó. Nem. *Hüüie*,
 szláv, kiíya.
 k« = ki; kul, küld.
 klik = *kék, kök* : kükörce, küklik.
 k«í, fordítva l«k (lök): külü = lükü, lökő.
 kiír, kürt, kürtői, kürtös, kürtöly. Rokona a latin : corau, nem. *Horn*,
 hell.
küfz, küszöb = közöb, közép, az ajtónyílás középtalpa.
 kuz, küzd, küzdelem, küzdés, küszködik. V. ö. *kis*, kísáلكodik.
la v. iá, nézésre intő, figyelmeztető : lám, Iáé, lát, látszik.
lob, (1\ = lap : laboda, lapulevelü zöltség neme.
lob, (2\, = *lob* : labda, lapdás, lapdázik.
lob, (3), hangút = hab : lábától, babától, habog.
 láb, lábas, lábatlan, lából, lábós (edény), lábadoz. Mint az állati
 test alsó tagját

jelentő szónak elvont gyöke !«, *le* (alá), honnan : *láb* v. *láp* = alacson fekvésű mocsáros, ingoványos

hely.

íább, ige = úszkál, folydogál, lábbog, lábbó hajó. V. ö. *leb*, lebeg.

13*

— 100 —

iaf, (*I* \ = *l*«*f*: alálóggás : lafog, lafancz (fityegő rongy).

laf, (2), hangút, lafatol (habatol, habsol) a kutya, midőn iszik.

lágy v. *lágý* : lagymatag, lágyít, lágyság, lágýul.

la/, lajha, lajhár, lajhó. V. ö. *lej*, lejt.

lak, 1) fn. és ige: lakik, lakás, lakható, lakos, lakosság, lakatlan; 2) evésivás: lakozik,

lakozás, lakzi, lakoma, lakodalom; 3) = alak, báb, székelő szó.

lám, = lom : lamos = húgyos, lampos, lompos.

Ián, (1), aláhajlás : Iánk, lankad, lankaszt, lankatag. V. ö. *le*, lenn.

Ián v. Ián, (2), lobogó mozgás : láng, láng, lángol, lángol, lángos, langos haj = szélnek

eresztett haj.

láncz, lánczol, lánczos.

lap, alacson, tertyedt: lapát, lapít, lapul, lapos, lapály, lapác, lapány, lapoczka, lapu,

laponya, laposka, lappad, lappang, lappancs, lappantyú.

Vékonyhangon : *lep*, lepény.

las, lassú, lassít, lassudik. V. ö. *l*«*s*, lusta.

laíy = *loty*, lócs, hangutánzó : latyak, latyakos.

láz, a maga nemében üres, hiú, ritka, tartálmatlan : laza, lázas.

láz, lazád, lazaszt, lázit, lázong.

le, igekötő : lenn, lent, leebb, lejt, lejtő, lefeg. Fordítva vastaghangon : ál, alá. Ellenkezője

: *f e*, fel.

le v. *li* : leány, liány, leányos, leányzó.

U v. *lev*: leves, letykó, lőtye. Híg, folyékony test

leb = lib, lob, könnyű mozgás a levegőben: lebeg, lebenyő, lebernye, lebben, lebbent,

lepke (lebke, lebegő).

lecs, hangút lecseg, lecscsen. V. ö. lics, licseg, lócs, locsog.

led, ledér, ledékedik, ledérség. V. ö. *lid*, lidérez, lód, lódít

lég, (1), legel, legelész, legeltet, legelő.
lég, f 2), legény, legénykedik, legénység. V. ö. *led*, ledér.
lég, (3), felső fok előképzője : legjobb, legnagyobb; ám. élig. Eléjön határozóknál is :
legott, legeiül, legutól.
légy, légy, könnyű mozgás, mint a németben: *Fliehen*, és *Fiiege*:
legyes, legyeskedik.
legyez, legyint
leh, hangút lehel, lehelés, lehelet, lebeg, V. ö. *lik*, liheg, *Ül*, lélek.
Uh, üres, tartalmatlan, laza : léha, léhás, léhásodik. Fordítva v. ö. *hé*,
ht, héj, hiú.
Iák, általán bevágott mélyedés, lik, lók, lök. Egyezik vele a nem.
Loch. Elvont gyöke
le, mintfák-érfe.
lel, ige: lelés, lelemény, lelet
léi = lehel: lélek, lélezkik.
lem = *lep*, *lap* : lemez, vas lemez, réz lemez, laposra vert vas, réz; lat
lamina.
len, (1), fii. azonos a latin *liwum*, nem. *Lein* szókkal.
len, (2) lencse, (lapos szemű hüvelyes vetemény), lat *lens*, nem.
L't'nse.
len, (3), függő mozgás : leng, lendít, lendül, lengeteg, lengedez.
lep, ige : leped, lepenyeg, lepedő, lepel, lepleg.
lép, (1), ige : lépés, lépeget, léptet, lépés. V. ö. láb, lábitó.
lép, (2), fii. lépes, lépez. V. ö. *Un*, leves.
les, ige és fn. lesdegél, leskelődik, lesbeteg. Elvont gyöke *le* = alá.
lev = *leb* : leveg, levegés, levegő, lebeg, lebegő.
lev = *lep*, *lap* : levél, Teveles, leveledzik.
léé, csavargás, tekergés : lézeg, lézeng. Rokona : lőd, lődörög.
Itb, (1) hangút liba, libucz, libuska.
lib, (2), könnyűd mozgás, lebegés : libeg, libben, libbent. Fordítva :
bil, billeg
lics, löcs, ikerített hangút licseglocsog, licsegéslocsogás,
licscsenlocscsan.
lift, fáradt, nehézkes lehelés : liheg, lihegés.
lik, likad, likaszt, likas, likócs; másképp : lyuk, *lék*, *lók*.
Km, ::= mozgást jelentő lom : limba, limbál, lomba, lomLál.

lin = len : linka, linkó, linkás, lenka, lenkás, lábak alatt süppedő ingovány.

lip, = lib, leb, kicsinyes függő mozgás : lipiczkél, lipinkáz, lipong, liponka.

luzt liszt, lisztéi, lisztes, lisztesedik.

líy, 1) hangút lityloty; 2) függő mozgás : lityegfityeg.

— 101 —

ló v. low, lovai, lovag, lovagol, lovas ; lót, lótás.

lob, lobog, lobogó, lobogás, lobogtat, lobban, lobbant.

Vékonyhangon: It'b, libeg,

lé, lebeg.

lob, lóbál, lóbálgat. V. ö. lóg, lógál, lógáz.

lőcs, hangút, locsog, loccsan, loccsant, locska, locskos, locsos, locsadék.

lód, lódít, lódul. V. ö. lót, lótás.

lóg, lógáz, lógázkodik, lógázás, lógó, lógat. Függő mozgás.

loh, (1), lohad, lohaszt, az alászállás, apadás alapérteményével = leh, lehed.

loh, (2), hangutánzó : lohol, loholás.

lom, (IX = lám : lomos, lompos.

lom, (2), aláfüggő, lóbálódó valami: lomb, lombos, lomba, lombál; lomha, lomhaság.

lop, ige : lopás, lopogat, lopakodik, lopózik, lopva. V. ö. lap, lappang.

loíy, lötyög," lotytyan, lotytyant. V. ö. lőcs, locsog, hangút

IS v. iSv, ige : lövés, lövet, lövöldöz.

löd, löding, lödör, lödöri, lödörög. V. ö. löd, lódul.

lök, ige: lökés, lökdös, löködik, lüktet.

ló'íy, csúnya lé, lőcs : lötye, létye, letykó.

Ittes, racsok, lucskol, lucskos. V. ö. lőcs, locsos, *htst*, lustos.

lúd, ludas, átv. ért. csaló, esküszegő.

lúg, lúgos, lúgoz; németül *Lauge*, lengyelül l«g, latinul *lix*.

lük, lükög, lüktet, lükü. Fordítva » ktti, külü.

LT.

lyuk, lyukad, lyukaszt; másképp lik, *lék*.

ma, mai, mán v. már, maság, mást v. most, mostanság.

ma, = bá, mám, mámmám, mamiasz, mamuk.

moes, hangút macsog, macska.
 macz, macza, maczi, maczkó, cziczamacza.
 mód, madár, madaras, madarász. Szanszkritul *pat* ám. repül.
 mogy = mogy, bogy : niagyal, magyalos, magyaró. V. ö. fagy, fagyai.
 mag, (1), fn. magv, magvas, magvasodik, magzik.
 mag, (2), elv. gyök = nagy : magas, magasság, magaszt, magasztal.
 mag, (3), magán, magány, magányos, magányosság.
mag, máglya. V. ö. **magas**, baglya.
máh, máhol, máholás, változattal: **máj**, majzol. V. ö. moh, mohó.
máj, májas, májhus. •
 mák, (1), hangút, makog, makogás. V. Ö. mok, mokog, »»»«k,
 mukkan, «ak, vakog.
 mák, (2), makacs, makacsság, makrancz: makranczos,
 makrancsokodik, makuj.
 mák, mákos, mákoz. Szlávul mák, nem. *Mohn*, hell. /o/x<ur.
 mól, (1), malacz, malaczos, malaczozik.
 mól, (2), malom, malmos, inálmoz. Lat. *mola*, nem. *Mthle*, szláv,
 mim; rokon mól
 gyökkel.
 mái, (1), bámuló, szájtató értelemben : máié szájú, máléodik. V. ö.
mél, méla.
 mái, (2), = mell: rókamái, hölgyiuál: aranymáié, (sárga begyü madár).
 mái, (3), burkolt valami, göngyöleg: málha, málhás, málház. V. ö. **fái**,
 páló, pól, póla.
 mail, maliik, mállás. V. ö. *vál*, válik.
 mom, v. mám, szájtátogási hangút mamuk, mamlasz, mámmám,
 mámor, mámmog. V.
ö. (ám), bamba, bám, bámész.
 mán, mankó, mankós, mancs, mancsoz. V. ö. bán, bankó, bún, bunkó.
 mar, (1), ige: marás, marakodik, mardos, martalék, marczangol.
 mar, (2), marad, maraszt, marasztal, maradék, maradhatatlan. Rokona
 a latin : *mór a*.
 mar, (3), a magasság alapértelmévcl : mart, martos. Rokona : *pár*,
 part.
 mar, (4), = **mr<r**; marj, v. morj. V. ö. ör, orj.

mOr, (ö), marok, ~markol, markos, maroknyi. Rokona a takarást jelentő *bor*, *búr*, borít, burok.

mar, (6), marha. V. ö. *bar*, barom.

már, márt, mártalék, mártás, mártogat Vékonyhangon rokona : mer, merít

mos, másod, második, másol, másolat, másít.

mász, *ige, mászás, mászó, mászkál, maszkolás, csuszmász.

máz, mázol, mázolgat, mázoló, mázos. Egyezik vele a szláv *máz*.

me, fi), mely, melyik, menyi v. mennyi, mennyiség. V. ö. *mi*, mily.

mét (2), mégy, v. mén, menet, menetel, meny, mehet Egyezik vele a latin *meo*.

mái, (1) = ned : medv, nedv, medves, nedves, meder, neder, medencze. Hasonló a

latin *madeo*, *modor*, *madidus*.

med, (2) — met: meddő, a régi nyelvben ám. heréit, kimetszett heréjü.

megy, megye, megyés, megyer, megyéz.

méh, 1) méhanya, asszonyi méh; 2) rovarnem (*apis*): méhes, méhkas, méhész.

mek, kecskehang : mekeg, mekegés, mekegtet.

mel, meleg, melegít, melegedik, melegség.

mél, (l) méla, mélaság, méláz, mélázás. V. ö. *mái*, málészáju.

mél, (2), mélt, méltó, méltóság, méltat, méltatlan, méltóztatik.

mell, (i), *fa*. melles, mellesedik, mellez, melleszt

mell, (2), mellett, mellé, mellől, mellék, mellékel.

mer, *CL* \ ige : merész, merészel, merészkedik.

mer, (21 mered, mereszt, meredek, mereven.

mer, (3), önálló ige : merít, méreget, merül. V. ö. már, márt

mér, mérés, méreget, mérték, mértéklet, mértékletes, mérsék,

mérsékel, mériL

mes, mese, mesél, mesélget, mesés. V. ö. besz, besze.

mész, ékvesztő fii. meszel, meszelő, meszes.

met, metsz, metzgérel, metél, metélget Hasonlók a latin *meto*, *mutílo*, néme *metzeln*.

mez, mezes, meztelen, meztelenít, meztelenség, (ele)mezne; mező. V. ö. *ved*, vedlik.

méz a *méh* szóval egy eredetű : mézes, mézéit

mi, mily, milyen, minő = minemtt, miség, midőn (miidőn), *míg* (miig). Törökfii: ne.

mii = *vil* — *pü* : fényes, ragyogó : milling, villám, pilinga.

min v. mén; mind, régiesen: mend, mindnyájan, minden, mindenség.
V. ö. mon, monnó.

mtV, mirigy, mirigyes, mirigyesit

mi v. *mív* : mivel, míves. V. ö. *mű*, műves, mtí, munka.

mocs, mocsok, mocskit, mocskos, mocskosodik, mocsár, mocsok. V.
ö. *pocs*.

mocz = moz, moczczan, moczczanás, mozzan, mozzanás.

mogy, mogyoró, mogyorós. V. ö. mogy, magyal, bogy, bogyó.

moh,

moh,

mok,

mok,

, fn. mohos, mohosodik, moha, inohar, mohozik.

, szájtató-evési vágy : mohó, mohózkodík, mohóság. V. ö. *mák*, máhol.

, hangút mokog, mokogás, morkán, mukkan,

mokány, mokányság. V. ö. *mák*, makacs.

mól, molna, molnár, molnárság, régiesen : móna. A latin mola-ból
kölsönzött Rokon

mór (2), gyökkel.

moly, (IX molyos, molyosít, molyosodik. V. ö. mai, mól.

moly, (2), molyh, molyhos, molyhosodik. Változattal: boly, bolyhos,
poly, polyhos.

mon, (1), mond, mondás, mondat, mondogat Rokon: bon-g, régi felső-
német muntigan

(reden, erzahlen), latin mando.

mon, (2) = min, monnó = mindkettő, monnal = míntel, mintegy.

mony, monyas, monyorú, tyúkmony, lúdmony = tojás, here.

mór, 1), durva, rengő hang : mordul, mormog, inorcz, mord.

mór, 2), apróra, porrá zúzott, törött valami: morzsa, morzsol,
morzsolódik, morzsalék.

mos, 1), mosd, mosdat, mosdás, mosdik, mosogat, moslék.

mos, 2), mosoly; 1. som (3).

mot, motoz, motozik, motozás, motóla. V. ö. moz, mozog.

moz, mozog, mozgás, mozgalom, mozgat, mozdul, mozdít, mozgatás, mozaan, mozzanat

Hasonló a latin *moveo*, *motus*.

mű, hangút mumu, mumus. V. ö. bú, bubus, műk, mukkan.

múl, múlik, múlás, mulat, mulatság, múlandó, múlandóság.

— 103 —

műn, munka (régiesen muka), munkás, munkál, munkálkodik. V. ö. *mű*, műves.

mur = mór, töredék, törmelék, darabocska : muruggya, murva.

műt, mutat, régiesen: mutál, mutatás, mutatkozik, mutatvány.

mii v. *müiv* : műves, művei, művelés, művész, művészet, működik. V. ö. *mi*, míves.

N.

na = no /, biztató, sürgető; 1. no.

nőd = ned : nádár, a borjazó tehéntől elfolyó nedv; nádály, vérnedvet szopó piócza.

nád, nádal, nádas, nádaz. Atv. ért nádol, nádolás.

nagy, nagyon, nagyság, nagyságos, nagyít, nagyobbodik, nagyoll.

nap, (1), égi test; napi, napol, napos, napság, nappal, napkelet, napest.

Talán n előtéttel

ám. **ap**, **apa** ?.

nap, (2) = anap, az a kihagyásával, mint: *Nacza* = Anicza. Finnül *anappi* = anyós.

nap, nápicz, v. nya», nyaviga.

nősz = nősz : nászapa, nászanya, nászasszony. L. *né*, *no*.

nát, orrbeli hangút, nátha, náthás, náthásodik.

ne, (1\ nyílt e-vel, adást jelentő szócska : ne-sze, ncsztek v. netek, ne neked.

ne, (2), nyílt e-vel, hívó, csalogató : Bodri ne! Ne Maczi ne! v. ö. *név*.

ne, (3), éles e-vel, tiltó, tagadó: ne beszélj, ne fuss, származékai: nem, nemes (nincs).

ne, (4), éles e-vel, nagyságot, mértékei jelentő régies szócska, mai divat szerint: nyi,

ölni = ölnyi, anyányi.

n«, (5X elvoní gyök, melyből nő (neö), nem (genus), *nép*, *nemz*, *nemzet* származtak.

né, íl), határozatlan valami: né-ha, nc-mely, né-mi, né-hol, né-hány, né-ki.

né, (2) = nő, nej; néne (inkább ,anya' után), néniké.

ned, híg, folyékony valami: nedű, nedv, nedves, nedvesít, nedvez. V. ö. med, medencze.

neg, negéd, negédes, negédesesség, negédeskedik; negély, negélyez.

négy, ékvesztő töszámnév : negyed, négyes, negyedel, negyven.

neh, a tehertől nyomott embernek nyögését utánzó hang: nehéz v.

nehéz, nehezít, nehezedik,

nehézkedik, nehezül. ••

nesz, hangút, neszei, neszez, neszes, nesztelen, neszére.

nem, nevet (régiesen mevct), nevetés, nevetgél, neveltet. Mint hangutánzó rokon a

k(he! kedélyszóval.

név, ékvesztő* fn. neves, nevetlen, nevez, névtelen, nevezet, nevezetes. V. ö. *ne*, hívó.

Hasonlók a hellén *bropa*, lat nőmén, nem. *Nahme*.

néz (=r ni-ez), nézés, nézdel, nézeget, nézkél. V. ö. ni /

ni, szemügyelésre figyelmeztető, biztató szócska. Ni ni! Rokona *ím*, *íme*, és a latin *én*/

nins, eredetileg : nemes, mint a *sincs* = *scmcs*.

no, biztató, buzdító, távolító, folytatást sürgető szócska : no még! no hát! no-sza! nó-

•liu noszol, noszogat, nógat, nógatás, nos! = no cs !

nő, (1), ige, növés, növendék, növötény, növekedik, növeszt, növény.

nő, (2), **fh.** nős, nősul, nősz, nőszik, nőtelen, nőtclenség.

n«, hangút kettőztetve : nííí =r nádsíp, (mint íttíw, sese, gyagya természeti hangok).

NT.

nyaf, hangút nyafog, nyafogás, nyafiga, nyifhyaf.

nyak, nyakas, nyakaz, nyakgat, nyaklik, nyakló, nyaksi.

nyak, sűrű, nyálféle nedv, folyadék, (mucus, mucedo), nyákos. *t*

nyal, (1), nyálás, nyalakodik, nyalánk, nyalánkság, nyalogat. Atv. ért. nyalka,

rvalkaság.

nyal, (2), nyaláb (Ballen ?), nyálából; magas hangon : *nyel* v. *nyél*.

nyál, nyálás, nyálaz, nyálazó, nyálasít, nyálasodik.

nyany =z **any** : nyanya, anya, mint apa papa, ángyi gyángyi.
nyd;, együtt járó, legelő barmok serege. Atv. ért társaság : nyájas,
nyájasság, nyájiskodik.

Rokon a mennyiséget, sokaságot jelentő nyi, *aj* képzővel.

— 104 —

nyom, hangút nyámog, nyámogás, nyámámdi. V. ö. mám, mámog.
nyár, (l\ ékvesztő ; nyári, nyaral, nyaralás ; az arabban nár, ám. tűz.
nyár, (2), nyárfa, nyáras. V. ö. nyál és nyir, fii. nyirkos.

nyár, (3), nyárs, nyársol. Mint szurós, hegyes eszközt jelentőnek
rokonai : ár, v. árr,

és dár, dárda.

nyá», macskahang : nyávog, nyávogás. V. ö. nyaf, nyafog.

nyeg, nyegle, nyegleség. V. ö. neg, negédes, és nagy.

nyék, a szorongatott nyak fuldokló, csukló hangja: nyekeg, nyekegtet,
nyekget, nyekgetés,

nyekken. V. ö. nyög, nyögés, nyögtet

nyel v. nye*1, fa. nyeles, nyeletlen, nyelez. V. ö. nyal, nyaláb.

nyel, ige : nyelés, nyeldegel, nyeldeklő, nyelv (régiesen : nyelő),
nyelves, nyelveskedik,

nyelvel. Finnül : *nielm* = nyelek.

nyer, (l\ ige : nyerés, nyereség, nyerészkedik, nyerekedik.

nyer, f 2), lóhang : nyerit, nyerítés. V. ö. nyir, nyírét, hangutánzó.

"y*>'j (3) = *nyir*, mely híg testet jelent : nyers = nyires, nyirkos, átv.
ért szívós, kinem

aszott; nyerseség.

nyer, (4), nyereg (törökül : *ejer*), nyergei, nyerges. V. ö. nyár, nyargal.

nyes, a metszés alapfogalmával : nyesés, nycsedék. nyeseget Rokonai
: nyesz, nyeszettel,

nyisz, nyiszál.

nyet, nyeiro, Kemenesali tájszó, ám. bicsakló, ami hátra *nyaklik*,

nyéklík, tehát tulajdonkép

: *nyékié*.

nyif, orron beszélők hangja : nyifa nyifog, nyifogás, nyifnyaf,
nyifíancs, nyifákol.

nyih, vidám, csintalan kedélyhang : nyihog, nyihogás, nyiharász. V. ö.
vih, vihog.

nyik, hangút nyikog, nyikogtat, nyikkan, nyikácsol, nyikorog, nyikorgat
nyíl, fii. nyilas, nyilaz, nyilazó ; átv. ért nyilai, nyilalUk.
nyíl v. nyíl : nyüás, nyílik, nyilatkozik, nyilván, nyilvános, nyilvános, nyilvánít,
nyilvánul. Gyökeleme : nyt, melyből lett egyfelül *nyit*, másfelül nyíl,
mint : síi-ből *tűt, tűi, /ö-ből*
fűt, fül. Mint hézagot jelentővel rokon az üreget, üresét jelentő *Át*,
hiú, mintha volna : híj'k.
nyir, (1), fa. vastag és vékonyhangu ragozással : nyírfa, nyires, nyírség, nyirok, nyirkos,
nyiring. Egyszerűbb gyöke a nedvet jelentő *ir, író, zsír, vir, virics*.
nyír, (2), hangút nyíret, nyirettyt (= nyíret*), nyirbál, nyirkuszkodik.
Rokona :
nyer, nyerit V. ö. nyír, nyivácsol.
nyif v. nyir, ige, vékony és vastagbangu ragozással : nyírek v. nyirok, nyires v. nyírás,
nyiredék, nyireget Tájéjtéssel : nyőr, nyürö. Rokona a metszést jelentő *ir, irt, irtás*.
nyisz, = nyes .• nyiszál, nyiszálás, nyiszol, nyiszlett, sovány, mintegy lenyesezt húsú.
nyit, nyitás, nyitogat, nyitogatás, nyitány. V. ö. nyíl, nyilik.
nyir, hangút nyivás, nyivog, nyivákol, nyivácsol. V. ö. »yi/, nyifog.
nyom, ige és fa.; értelme : nehezen, mintegy *nyögve* szorít, tol, tapos valamit : nyomdos,
nyomkod, nyomogat, nyomakodik, nyomtat, nyomtatók, nyommaszt, nyomdok, nyomoz, nyomban ;
nyomor, nyomorog, nyomorít, nyomorgat
nyöf, disznóhang : nyöfög, nyöfögés, nyöffen.
nyög, nehéz lehelési, vagy fájdadbnas beteges hang : nyögdécsel, nyögés. Keményebben
: nyffk, nyökög, nyökken, nyökörög.
nyösz, hangút nyöszög, nyöszörög, nyöszörgés. V. ö. nyög.
nyú, hosszúság, terjeszkedés alapfogalmával : nyúló, nyúlik, nyújt, nyúlós, nyúz.
nyűg, nyugik (régies), nyűgöt, nyugszik, nyugalom, nyugtat, nyugtalan. Rokona a nehéz

lélekzést jeelleentő : nyög, mint *jriheg* és *pihen* is egy családbeliek.
nyüi, (1\ fa. nyüves, nyüvelődzik, nyüzsög, nyüstöl Máskép : nyí,
nyives.

nyí, (2), ige, ám. szakgat, tép : kendert nyúni, ruhát ebyúni.

pa, kettőztetve *papa*, gyermeknyelven ám. étel, papái ám. eszik.

pacs, *pacz*, hangutánzó: *pacskol*, *pacskolás*, *pacsér*, *pacsérta*, *paczi*,
paczka, *paczkáz*.

Hellénül: *amúaaia*. V. ö. *pat*, *patél*.

pacz, *paczal*, *paczalos*. V. ö. *pocz*, *poczok*.

pad, *padol*, *padolat*, *pados*, *padoz*, *padló*, *padlás*. Egyezik vele a
német: *Bódén*.

— 105 —

páh, ütési, verési hangút, *páhol*, *páholás*.

pají, (i), *pajkos*, *pajkosság*, *pajkoskodik*, *pajzán*. V. ö. *baj*, *bajza*.

paj, (2) = *baj* : *pajtás*, *pajtáskodik*, *pajtásosság*.

pák, *pákász*, *pákosztos*, *pákosztoskodik*.

pol, *laposra hasított valami*: *pala*, *palakö* (vála-kö), ám. *lapos*, *hasított*
konem,

(*schistus*).

pam, (1\ *pamat*, *pamacs*, *pamacsol*. Vékonyhangon *rokona* : *pem*,
pemet.

pam, (2) = *pom*, *gömbölyű*, *dudorú* : *pampus*, *pampuska*.

pan, *pang*, *pangás*, *pangó*.

pány, *pányva*, *pányvás*, *pányváz*, *pányvázás*. V. ö. *bony*.

iar > (1) > *pergő*, *körös mozgás* : *parittyá*, *paracskó*, *paripa*.

pár, (2), *a maga nemében kicsi valami*: *parány*, *parányi*. V. ö. *pír*, *piri*
és *por*.

pár, (3), *parázs*, *parázsol*. V. ö. *por*, *porzsol*, *por*, *porzsol*. 9

pa»z v. *po*z*, jelent *hitványát a maga nemében*: *posza*, *poszáta*,
pszkoncza. V. ö. *posz*.

pót, fordítva *táp*, *hangút*, *pata*, *patkó*, *pattan*, *pattant*, *pattog*, *patél*,
patvar.

poty, *takarás*, *burkolás* : *patyol*, *patyolat*, *patying'* V. ö. *Imyy*,
bujjyolál.

p«cz, (1), *hangút*, *péczczent*, *péczczentés*, *péczéget*, *péczégtet*.

pez v. *pöcz*, (2), *fölfútt*, *dagadt*: *péczczed*, *péczczedt*. V. ö. *pöcz*,
poc-zok.

pécz v. pöcz, (3), szeg, hegyes valami: péczék, péczkél, péczkés, átv. ért. péczkés,

un. feszes, hegyke.

ped v. pöd, peder, pödör, pédrés, pödrés, pédérit, pödörít, pédérédik, pödörödik. V. ö.

W, bodor, főd, fodor.

péh v. pöh, pehely, pöhöly, pólyhés, pölyhös. V. ö. pih, pihe.

pej, családtalan gyök, (talán pír), a latin *bnjus*, francia *bai*, olasz *baio* értelmében :

pejló, pejkó.

pén v. pön, (1), hangút, peng, pöng, péngés, pöngés, penget, pönget, pendít, pëndüL

p«n v. pö«, (2), péndér, péndérédik, penderít, péndérül. V. ö. *bon*, bondor.

pen, penész, penészes, penéazesedik. Tájnyelven : ptl, pilisz.

per v. por, (1), veszekedők hangja : peréi, poros, peres, poros, perlekedik, perpatvar.

per, v. por, (2), forgás, keringés : pereg, pörög, pérdit, perdül, perget, pérészlén. V. ö.

/tr, féreg, f ör, forog.

per v. por, (3), égés, égetés, sütés neme : pergel, pörgői, perzsel, porzsol, pernye,

perez, poroz, pérgyó, V. ö. ver, verőfény, verömalacz (sütnivaló).

p«s v. *pis*, a vizezés hangja : pesel, pisa, pisái, piskél, pisás.

p«sz, pészter, pésztorckedik. V. ö. léz, bezderkedik, bős, böstörködik.

pesz, peszercze, peszmeg, peszméte.

peí, pete, petés, petefészek.

péty, *pöty*, hangút, pétyég, pötyög, pétyégés, pötyögéa, pétytyen, pötytyen, pétytyent,

pOtytyent.

petty, pötty, pettyes, pöttyös, pöttyéget, pöttyöget, petymet.

pézs, pözs, pezseg, pözsög, pézsdít, pözsdit, pézsdül, pözsdül. V. ö.

pizs, pizseg.

pi, kettőztetve : pipe, csibék hangja és neve; pipis, pipiske.

picz, piczi, piczike, piczurka, piczuska. A maga nemében igen kicsi.

Hasonló az

piccolo.

pig, *pige*, *pigéz*. Mint hegyes pálczikát jelentőhöz hasonló: *bök*, *bőké*.
pih, (1), nehéz lehelési hangutánzó, *piheg*, *pihegés*, *pihen*, *pihentet*.
piA, (2), *pihe*, *pihés*. V. ö. *pöh*, *pöhöly*.

pii, *pille*, *pillog*, *pillangó*, *pillant*, *pillanat*. .

pim, (*í*), *pimpó*, *pimpós*, *pimpósodik*. V. ö. *bim*, *bimbó*.

pim, (2), *pimasz*, *pimaszság*. Hasonló : *bib*, *bibas*.

pinty, természeti hang, és ily hangon szóló madár neve, *pintyeg*,
pintyőke.

pír, *pirít*, *pirul*, *piros*, *pirongat*, *pironkodik*. V. ö. *ver*, *veres*, *pár*,
parázs.

ptsz, (1), *hangút*, *piszsen*, *piszszent*, *pisszeg*, *pisszegés*.

ptsz, (2) = *picz*, a maga nemében kicsi, *pisze orr*.

ptsz, (3) *piszka*, *piszkál*, *piszkálás*, *piszkálodik*, *piszmog*. Előtét
nélkül = *Íz*, *izog*, *izgat*.

pít, *piti*, *pitizál*, *pityi*, *pityó*, *pityós*. Előtét nélkül = *it*, *ital*.

pityt hangút, *pityer*, *pityereg*, *pityergés*, *pitypalaty*.

pitty, *pittyed*, *pittyeszt*. V. ö. *bigy*, *bigygyed*, [^]<y, *fityeg*.

AKiB. E1«T UÓTÍR. 14

— 106 —

pocs, *hangút pocsolya*, *pocsos*, *pocskol*, *pocséta*. V. ö. *mocs*, *mocsár*.

pocz, *poczos*, *poczosság*, *poczok*, *poczokos*. V. ö. *poh*, *pohos*.

pod, *podgyász*. V. ö. *bugy*, *bugyor*, *mofy*, *motyó*.

pof, (1\ *puffadt* vagy *puffadékony* : *pofa*, *pofit*, *pofitos*, *pofok*.

Máskép *pof*.

pof, (2), *hangutánzó* = *puf* / *pofoz*, *pofozás*.

pog, *kerek gömbölyűség*, *bog* : *pogács-alma*, *pogácsa*. V. ö. *bog*,
bogács.

poh, *pohók*, *pohos*, *pohosság*. Hasonló hozzá a német *Bmtch*, régi
felső német *puh*, *bvh*.

pók v. *bók*, = *bog*, *csomó*, *pokreszelő* melylyel a szeg bogos fejét
reszelik, *inpók*.

poly, *polh*, *polyhos* = *bolyh*, *molyh*, *bolyhos*, *molyhos*. V. ö. *pölyh*,
pölyhös.

póly, *burok*, *takaró* : *pólya*, *pólyáz*, *polyva*. V. ö. *óul*, *bula*, *bulál*.

pon, *pondró*, *pondrós*, *pondrósodik*. V. ö. *bon*, *bondor*.

pony, *ponyva*, *ponyvás*, *ponyváz*. V. ö. *bony*, *bongy*, *bonyolít*

por, (1\ *hangút*, *porcz*, *porczog*, *porczogat*. V. ö. *var*, *vorczog*.

por, f 2), mint sütésre vonatkozó : porzs, porzsol. V. ö. *por*, parázs, *por*, porzsol.

por, (3), parányi részekre töredezett, omlott valami : porol, poros, porlik, poroz, poraik,

porzó, porhanyó. V. ö. *pur*, purha és mór, morzsa.

pos, poshad, poshaszt, posvány, poaványság. Másképp : p«s, peshed. V. ö. *bűz*, büzhödik.

posz, hangút poszog, poszszan, poszszant, banyaposz.

pót, bogos, csomós valami : pota, potosz, potoszhal.

poty, leesett test hangja : potyog, potytyan, potytyant, potyogtál ; átv. ért potya, ami

ingyen, vagy kárba esik.

pó'cz, árnyékszék, pőcze, takonypőcz. V. ö. pocs, mocs.

pöd, pödör, pödörít, pödörget, pödörödik. V. ö. péd, peder.

pof = pof (1), felfavódás utánzása : pöff, pöffed, pöffeszt, pöffeszkezik, pöfeteg.

pök, pökkddöös, pökedék, pökhendi, m

pú, hangút puska, puskás, puskázik ; putyóka.

púd, pudva, pudvás, pudvásodik. Előtét nélkül = ud, üdv, udvas.

puf, hangút pnfog, pufál, puff, puffogat ; továbbá ám. felfúvódás, puffod, puffancs,

puffaszt L. pof (1 és 2).

puh, puha, puhaság, puhít, puhul, puhatol. Latin molZís.

púp, kiálló csomósodás, kinőtt dudorodás, púpos, púposság, pupa. V. ö. *búb*, búbos.

pur, purha, purhas, purhásodik. V. ö. por, porhanyó.

pusz, puszta, pusztaság, pusztít, pusztul. V. ő. foszt, fosztor. Német *Wüste*, lat wisto,

devasto.

puzs, puzsér, (perzsául pwszer), apró gyermek. V. ö. *pia*, pizse, piczi, puczL

ptics, hangút pücsök, pücskörész. Másképp : <<cs, tücsök.

püsz, hangút püszsz, püszszög, püszszen. Másképp : *tíltz*, tüzszzen.

rá, a fólszín, magasság alapérteményével: rám, rajtam, rókm.

rab, rabol, rablás, rabság. Hasonlók a lat röpít, nem. rajfen, rauben.

rács, rácsa, ráesői, rácsolat, rácsos, rácsoz. V. ö. *ró*, rovács.

rag, (l) hurczoló erőszak: ragad, (áth.), ragadoz, ragadozás, ragadmány.

rag, (2), vonzódás, tapadás : ragad (önh.), ragaszt, ragaszték, ragasz, raggat

rág. fogakkal való őrlés, zúzás : rágdos, rágicsál, rágás, rágódik. Atv. ért rágalom,

rágalmaz. Hasonló a lat rodif.

ragy, égés, fényesség : ragyog, ragyogás, ragya, ragyiva. V. ö. lat rodt'us, *rádiót*,

szanszkrit rads.

raj, (11) rajos, rajzik, rajzás, rajzát Atv. ért rajong, rajongás.

raj, (2), rajz, rajzol, rajzolás, rajzolat Hasonló a német *Ritt*.

rak, ige, rakás, rakat, rakgat, rakódik, rakoncza.

rák, rákász v. rákész, rákos. Egyezik vele a szláv *rak*.

rán, ránt, rántás, rántogat, ránczigál, randit, rándúl, rángat, rángatódzik. Alapértékben

rokon az erőszakos rab, rabol, rag, ragad gyökökkel.

ráncz, = redő : ránczol, ránczos, ránczosodik. Hasonlók a német *Rímet*, hit *rugó*,

rap, rapos, raposa, rapancs, rapancsos, rapancz, rapanczoa. Rokon a szakgatást jelentő

rtb, ribál, rof, rafol, rtf, rifol gyökökkel.

— 107 —

rdr, madárhang: ráró.

ros, természeti hangút, ráspoly, ráapolyoz. V. ö. rész, reszel. Német, *raspeln*.

rósz, rászt, rásztosodik.

rdt, rátás, rátotta. Rokon a veresét, jelentő rós, róska, róka, ravasz szókkal. Rátani

— pirítani

rat>, (1), ravasz (rég eredeti értelme: róka), ravaszság, ravaszodik.

rav, (2) = ró, row, metszés, hasítás, ravat, ravatal, rovás.

ráz, ige: rázás, rázogat, rázkodik, rázódik. Mint erőszakos mozgatást jelentő rokon

a *ránt*, ránczigál igével.

re&, hangút rebeg, rebegés, rebegő; rebes, rebesget.

recs, hangút recseg, recsegés, recsegtet, recscsen, recscsent

recz, íl), hangút reczeg, reczegés, reczegtet. V. ö. *recs*, recseg.
recz, (2), recze, reczés, reczéz, reczézés, reczézet Hasonló a latin:
rété.

reez, hangút, récze, máskép: rucza, gócza, kacsa,
red, redő, redv, redves, redvesedik, redöz, redőzet. Latin *ruga*.
reg, fi), rege, regél, regélés, regény, regényes.

reg, (2), regvei, reggeli, reggeliz, regveledik. V. ö. rög, rögtön.
rég, régen, régente, régi, régül.

re;, rejt, rejtés, rejteget, rejtőzik, rejtemény, rejlik.

rek, (1), hangút, rekeg, réteges, rekegtet. Egyezik vele a lat. *raucus*.

rek, (2) elzárás, bekerítés alapérteményével: reked, rekesz, rekeszt,
rekeszték, rekkent

V. ö. ford. kér, kerít.

rém, remeg, remegés, remegtet; remény, reménység, reménytelen.

rém, rémit, rémül, rémülés, rémület, rémületes, rémlik.

ren, rázkodó mozgás és hang: reng, rendít, rendül, renget, rengeteg.

rend, rendel, rendelet, rendelkezik, rendes, rendetlen. Hasonlók a szí.
rád, lat. *ordo*.

reny, renyhe, renyhéd, renyheség, renyhélkedik. V. ö. *lány*, lanyha.

rep v. *rép*, a szálló madár szárnyainak hangja: repít, repül, reppen,
reppent. Máskép:

rop, röpít.

rep, nyílt e-vel, hangutánzó: reped, repedek, repeszt, repeget, repedez.

Hasonló a

Útin: *rumpo*.

rész, (1), dörzsölés! hang: reszel, reszelés, reszelő, reszelget. V. ö.
rész, riszál.

rész, (2) = réz, rázkodás. félelemből, vagy más kedély! állapotból:
reszket, reszketés,

reszketeg, reszkettet

rész, (1), részsel, részeltet, részént, részes, részesedik, rébzesít,
részesül, részvény.

rétz, (2), részeg, részeges, részegeskedik, részegít, részegség.

rét v. reít ijedési, félelmi rázkodás: retten, rettenet, rettent, retteg,
rettegés, rettegtet.

V. 5. réz, rezzen.

rét, réteg, réteges, rétes, rétez, rétü.

rév, reved, reves, revesít, revesedik.

réz, rázkodás: rezzg, rezzgés, rezzen, rezzent, rezzked (reszket).

réz, ékvesztő: rezei, rezes, rezez; reznek.

rib, ribál, ribancz, ribanczos. V. ö. *rap*, rapancz, *rif*, rifol.

rí v. *rív*, hangút és ékvesztő: rívás, ríkat, rikkan, rikkant; riad, riadás, riaszt, ritalkodik,

rfwan, rimánkodik.

rif, rifol, rifolás. Szakgatás, nyüvés alapértelményével.

rt'g, rigó, rigolyás. Pusztá gyöke n hangutánzó: n'g elavult ige s hasonló nyög, *súg*

% igékhez.

rím, rima, rongyó (rimgyó). V. ö. rom, rongy.

rip, ripacs, ripacsos. V. ö. *rap*, rapancs, *rib*, ribál.

rísz, riabálás, risz^lodik, riszszant. V. ö. rész, reszel.

rif, ritka, ritkít, ritkul, ritkaság, ritkán.

ró v. *róni* rovás, rovat, rovat, rovaték, rovatkol, rovatai, rovogat.

Fordítva hasonló

hozzá a szintén metszésre vonalazásra vonatkozó ör, ört, *ir*, irt.

ró v. *rav*, a veresség alapértelményével, rós, róska, róka, ravasz. V. ö.

rö, rőt, nem.

roth, lat *rufus*, ruous.

rob, hangút robaj, robban, robbant, robog.

rogy, rogyáa, rogyik, rogygyan, rogygyaszt Leomlás, leesés hangja.

14*

r

— 108 —

roh, (1). rohan, rohanás, roham. Hasonló a lat. ruo.

roh, (2), rohad, rohadás, rohaszt A romlás alapértelmével. V. ö. rós.

rq/, rojt, rojtós, rojtoz. V. ö. ros, rost, Alapértelménye: szétváló szálas részek.

rok, rokon, (régente ám. közel), rokonság, rokonit, rokonul. V. ö. rak.

rokk, hangút, rokkan, rokkant, rokkanás. V. ö. roh, rohan.

rom, romb, rombol, romlik, ront, roncs, rongy; ronda^ rondít; rongál.

rop, hangút, ropog, ropogtat, roppan, roppant, ropaj. Önálló ige is: „ropja a tánczot.”

ros, (1) = *rogy*: roskad, roskaszt. roskatag, roskadt

ros, (2), szálakra szakadozott valami; rost, rostos, rostosodik; rostély
rostélyoz;

rosta, rostál. V. ö. ró;, rojt.

rósz, rossz, anyagi vagy erkölcsi értelemben romlott: rosszság,
rosszall, rosszias.

roty, hangút, rotyog, rotyogás, rotyogtat, rotytyan, rotytyant

roz = ros, rozog, rozoga, rozzan, rozzant

rozsa, a veresség alapértelményével, rozsdá, rozsdás, rozsdásodik. V. ö.
ró v. rav.

rö'b, hangút robog, röhögés. V. ö. reo, rebeg.

röcs, röcs = roncs: röcsköl, roncsol, röcskölődik, roncsolódik,
rűcskös.

röf, disznóhang: rőfög, rőfögés, rőffen, rőffent

rög, (1) = gör: rögös, rögöly, rögzik, rögzött. Alapértelménye: csomós
keményedés.

rög, (2), rögtön (hevenyében), rögtönöz (hevenyész). Alapfogalomban
rokona reg,

regvei, és a fordított: ger gerjed.

roh, emberi és állati hang: röhög, röhögés, röhögtet, röhhent Fordítva
v. 0. hör, hörög.

rö; = rej: rojt, rejt, röjtöget, rejteget, röjtözik, rejtezik, stb.

rop = rep: röpít, repít, röpül, repül, röpös, repdes, stb.

rost v. rést: röstell v. restell, röstelkedik, restelkedik. V. ö. lusí, lusta.

rö», rövid, rövidít, rövidül, rövidség, rövidséges. Az elvágás,
elmetszés, alapfogalma

szerint rokona ró, rovott

rúd, rudal, rudas, rudaz, rudazó. V. ö. dur, durung.

rúg, rúgás, rugdal, rugdalózik, rugalmas, rugódozik. Atv. hasonló
hozzá: ugr, ugrik.

rus = rú: rusnya (rútnya), rusnyálkodik, rusnyaság, rusnyít, rusnyúl.

rút, rútit, rútul, rútság. Fordítva hasonló hozzá a genyea sebet jelentő
túr, (túrós a

háta) és a Útin: tvrpis.

rügy, bimbófakadás: rügyezik; másképp: rtgy, rigya.

rüA, rühes, rühesedik, rühölődik, rühülődik, rühelődik.

sa = cső: sanda, félre, csára néző, sánta, sántikál, sántít, csára
lépdegelve megy.

sód, Badar, sadargat V. ö. *had*, hadar.

= sat?: sajme gy, sajt, saj talan.

kedélys zó: sajn, sajnál, sajnál kodik, sajn os, sa jog, sa jgat, sa j ló dik.

szaglási hang: sajdít, sejt.

= *suj*: sajt, sajtó, sajtói = sújt, sújtó, sujtól.

saját, sa játsá g, sa játsá gos, sa játít.

sól, (6 , sa jka, sa jkás, a ajkáz ik. V. ö. *csaj*, csajka, ha;', hajó.

sah = sav: sáholy, sávoly, sáholyos, aávolyos.

sál, (l\ hangút, salap, salapol. V. ö. *sáp*, (1), sá pit

sál, (2) = szál: salang v. sallang, szalag, sallangos, szalagos.

sám = *iám*: sámfa, sámoly.

sany, (1) = *saj*, kedélys zó: sanyar, sanyarog, sanyarodik, sanyargat.

sáp, (l\ hangút, sá pog (a ré cze), sá pit, sá poló dik. V. ö. *háp*, há pog.

sáp, (2), sá ppad, sá ppsz t, sá ppad t Hasonló a lat tab-escit.

sár, (1), metszés, vágás, alapértelmével: sarol, sarló, sarából, sarj (él).

V. ö. tar, tarol.

sár, (2) = növés! ser: sarj, sarjadzik, snrju, sarang. V. ö. csar, csó rit

sár, (3), a láb hátulsó része, szö glete: sark, sarok, saru.

sár, (1) = sár: sáros, sá roz, sárlik. V. ö. *csér*, csé ros.

sár, (2), sárga, sárgáll ik, sármány, sá rarany.

sas, fn. talán erős susosá gu repülésétől?

•ás, (1), m. susogó széles levelű növény. V. ö. csuhu, *csaté*.

— 109 —

sas, (2), elv. gyök, sáska, susogva sere gesen repül ő rovar nem.

tat, satnya, satnyúl. V. ö. sany, sanyar, seny, sennyed.

sav, savany, savanyú, savanyodik, savó. V. ö. *saj*, saj talan, só, sós.

se, (1), tagadó ksz. sem, senki, semmi, sehol, semerre, semily,

sehonnai. Vastaghangon

: só, sohol, soha.

se, (2) = si, se, sebes gyors mozgást utánzó hang: seet, siet, seb, sebes,

sebesség,

sebbel, lobbal.

se, hangút = si: séd. V. ö. si, sió, sivit, stb.

seb, .(vulnus), sebes, sebesít, sebesedik, sebhed, se bész.

s«g, segít, segítség, segéd, segedelem.

segg, segges, seggen, seggel, seggeltet.

sej, (1) = *saj*: sejt, sejtés, sejtelem, se jdit, sa jdit

se;, (2), sejt (celluJa), sejtes, sejtszövet. V. ö. söu, sövény, szó', szövet.

sek = esek: sekély, csekély, fordítva: *kecs*, kecsély, kicsi.

sel, selejt, selejtes, selejtesedik.

sely, hangút selyp, selypeg, selypes, selypesség.

seny, senyv, senyved, senyveszt. V. ö. sany, sanyar.

sép, *söp*, *siip*, hangút seper, söpör, seprű, söprű, sépredék, söpredék, supra, suprikál.

ser, (1), hangút sercz, serczeg, serp, serpeg, serpenő.

ser, (2), növés alapértelmével: serdül, sereg, serevény, serény (szőr), serte. V. ö.

«r, sarjad.

ser, (3), mozgás, forgás, tekeredés, serény (alacer), sereg, serken, serteperte; serlik,

atrit, serifikál. V. ö. siir, sürög.

ser, sért, sérelem, sérv, serit, sérül, sérzik.

ses, hangút vastagh. sus: sese, seseg, susa, susog, sústya.

séf, 1. sőt.

sét, séta (= tétn, tétova), sétál, sétálgat, sétika, sétikál.

si v. sih, *silh*: siheder, süheder. V. ö. *se* (1), és *su*, *suh*, suhancz, suhanczár, suttyó.

sík v. sík, (1), csuszamlós, egyenes fölszin: sikos, sikál, sikam, sikamlik, siklik

sikk, sikkad, sikkaszt.

sík v. sík = esik (2): arany sík, ezüst sík, sikos (ruha).

sík = síik: siker, süker, sikeres, sükeres, sikereden, sikerül.

sík = csig: sikoltoú, csigoltoú, csikoltó.

sík, hangút sikolt, sikoltás, sikoltoz. Pusztá gyöke: sí (rí).

síi, silány, silyánodik, silányság. V. ö. hi, hiú.

sím, (1), sima, simít, simul. V. ö. sík, sikos.

sím, (2) = sí«: simánkodik, sivánkodik (rimánkodik).

sín, v. sin: sinlik, sinlödik. V. ö. sany, sanyar, *seny*, senyv.

síp v. síp, hangút sípol, sípos, sipít, sipákol, sipánkodik. V. ö. sí, sivit.

sís, hangút siserg, sisergés, sisterékel.

sír v. sir, (1), ige: sirám, siránkozik, sírás, siralom, sirat.

sír v. sir, (2), fn. sírbolt, sírkő, sírvers.

sió, (*l*), hangút, sivit, sivölt, sivalkodik.

sír, (2), hiú, üres, puszta: sivány (homok), sivatag. V. ö. sil, silány.
só, sós, sótalan, sóz, sózás. Hasonlók a latin: sál, nem. *Scdz*, szláv:
szol.

tód, sodor, sodrás, sodorgat, sodorit, sodorodit. V. ö. *sad*, sadar.

soA, kedélyszó: sóhaj, sóhajt, sóhajtás, sohajtoz.

sok, sokadalom, sokall, sokas, sokasít, sokasodik, sokaság, soká.

Törökül: csök.

som, (1), fii. savany izü gyümölcs neme; Somod, Somogy, Somos,
helynevek.

som, (2) = suny: sompolyog, somfordál = sunyogva jár, megy.

som, (3), fordítva = mos: somolyog, mosolyog. Szanszkrit szmi.

sop = *síp*, kedélyszó: sopánkodik, sipánkodik, sopánkodás.

sor, (1 , ám. szer, rend: soros, soroz.

sor, 2 , hangút sorgyáz, sonkái, sorofol. V. ö. sur, surran.

sor, 3 = *her*: sorvad, hervad, sorvadás, hervadás, sorvatag, hervatag,
sorvaszt.

sor, 1 , héj, burok, takaró; sovarlik, sovarol. V. ö. kov, kovárlik, *köp*,
kopács.

soü, 2 , üres, fogyatkozott: sovány, soványodik, soványság. V. ö. *h ío*,
hivány,

hitvány (hittvány).

— 110 —

»ov, (3) = soh, kedélyszó: sóvár, sovárog, aohár, sohárog.

«öm = csöm, csöm; sö'mölcs, sömör, sömörög.

sffp v. *sttp*: alászállás, lemerülés hangja: söpped, süpped, söppeszt,
süppeszt

sör, (1) = szór: sörény, sorté, sörtés; *szúr*.

sör, (2) v. sár: főzés, forrás által készített ital: sörs, söröz.

sör, söre, kurta szarvu, ökörfaj. V. ö. cstr, csira (ökör).

sőt v. seí = est? sötét. Német *Schatten*.

sőt régiesen sög ám. is-eg = és-eg == és-még, az ,ismét' testvére.

su, a suhintás és sebes mozgás természeti hangja: sűg, sugár, sugall,
sugalom, sugatag;

sudam, sudamlik; suh, suhog, suhint, suhu; sújt, aujtozat V. ö. sí.

sui, suba, subás. V. ö. guo, guba és zubbony.

sül, konyulás, görbedés: suli, kuli = lekonyuló szarvu v. fülű.

súly = szül, szór: súlyom, azaz, szulákos, szurós, tövises héjú vízi termény.

súly v. súly, nyomás, ütés alapértelmével: súlyos, sulyok, sulykol. V. ö. su, sújt.

suny, aláhajlás, hunnyászkodás alapértelmével: sunyi, sunyog, sunydorog. Vékonyhangon

: sün, sündörög. V. ö. huny, hunnyászkodik.

sup, hangút, suppan, suppant. V. ö. síp, süpped, süppeszt.

sur, (1), hangút, surran, suramlík, suramlás.

sur, (2), növésre vonatkozó: surján v. surgyán, surány. V. ö. sor, sarjad.

su>, dörzsölési hang: súrol, súrolás, súrlódik, súrlódás.

sus, (1), hangút, susa, susog, susárol, sustorog, aústya.

sus, (2) = rus, *rút*: susnya, rusnya, suspus = erkölcsi rútság, szégyen gyalátat.

sut = csut, (2), csonkaság: suta szarvu ökör.

sut, (S), kemencze mögé, búvóhely: suttony, suttom, suttomban.

sut, (4), hangút, suttog, suttogás; suttu, suttyan, suttuó = suhancz.

sü, a tűzön égő testnek hangja: süll, süll, süllöget, süllemény. V. ö. t'zz.

sü, *süiv* ám. a kölcsönzött sógor. Talán su, si gyökökkel azonos, mintegy kisuhanasa,

sugárzása a házas életnek.

stík v. sík: süket, siket, süketség, siketség, süketül, siketül, süketít, siketít

stíl, = hegyeset, szarosat jelentő std, szül, szúr : aüldisznó.

stíly *vfsilUy*, a lemerülő testnek hangja: süllyed, süllyeszt. V. ö. *stíp*. süpped.

sün, sündör, sündörög, sündörködik. V. ö. suny, sunyi.

S«r,

sör,

süiv,

süiv,

élénb mozgalom; sürög, sürge, sürget, sürgölődik, sürgöny.

= z«r (zavar), sűrű, sűrít, sűrűsödik.

, hangút süvölt, Búvölt, süvöltöz, süvöltyü. V. ö. sir, sívít

2), süveg, süvegei, süveges, másképp *söv*, söveg. V. ö. *fű*, főveg.

SZ.

sza, (1), tátongó terjedés, nyilas: szá, száj, azád; szana, száguld.

Vékonyh.: «w, szét.

ma, (2), hasítás, metszési nyilas alapértelmével: szab, szabdal, szak, szakad; szál,

szalu, szálúí, szalag; szám, számlik, szánt. Vékonyhangon: sze, szeg, szegdel; szék, szekercze;

(szakócza), azel, szelet

sza, (3), a parancsolómód nyomatéka, vékonyhangon: sze == t«: add-sza, jer-sze,

(jössz-te), no-sza, ne-sze. Változattal: szí: jöve-szi, dí: us-di, haj-di, szu, uszu.

sza v. szo,(4), általán=hang: szav, szov, szó, szól, szavaz, szavatos, szós. Török szö/lemek.

szói, szabás, szabdal, szabó. Pusztá gyöke sza (2).

szag, orron beszívott, a az illető idegenekre különös érzéssel ható levegőnek hangja:

•zagol, szaglász, szagos.

szak, (1), szakad, szakasz, szakgaszt, Bzakgat 1. szó, (2).

szak, (2), dagadt, dudorú, valaminek szaka, = toka.

szál, sietési léghang: szalad, szalaszt, szaladgál. V. ö. hol, halad.

szál, szálka, szálkás, azálkásodik. V. ö. sza, (2).

száll, mozgási repülési hang, és ige: szállít, szállong. V. ö. szél (1).

szóm, azaglási, izlési beszívás hangja: szamat, szamócza, Máskép zöm, zamat V. ö.

szim, szimat, szimatol.

szám, számlik, szánt; számol, számít, számos. 1. sza (2).

szán, (1), fájdalmas részvételi kedélyszó: szánalom, szánás, szánakodik: V. ö. *tty'n*, sajnál.

— 111 —

szán, (2), akarat eltökélése: szándék, szándékol, szándékos, szándékoskodik.

szán, (3), szánkó, szánkózik. Eredetileg: iszán, iszánkol, iszomodik = csúszkál, csuszomodik.

szop, (1), sűrű sokaság: szapor, szapora, szaporít, szaporodik. V. ö. gyop, gyaporodik.

szop, (2), ía edény és mértékem: ezapoly, szapn, szapul, szapuló.

szar, (1), szarik, szardik, szartos, (n.int: fos, fostos). Szlávul:

szar, (2), folytonos járás: szarándok, szarándokol, szarahora.

sa

szár, (1), felnövő, felnyúló szál: növény szára csizma szára.

szar, (3), sarjadzás, kinövés: szaru, szarv, szarvas. V. ö. sár, sarj, tar, tarjag, tarkó, szár.

IX szár, (2), eredés, kinövés: származik, származás; szárny, szárnyas. V. ö. sár (2).

szár, (3), kopasz, kiaszott: száraz, szárít, szárad, szárazság.

szaty, szalagnemű valami: szatying, szatyor, V. ö. szity, szittyó.

szed, (1), elv. gyök: szeder, szedres, szederj, szederjes.

szed, ige: szedés, szedeget, szedett, szedetlen.

szeg, nyílt e-vel, ige: szeges, szegély, szegélyez, szegdel.

szeg (1), hegyes, szűrő eszköz neve: szeges, szegez, szegezés.

szeg v. szög, (2), hegyes, csúcsos szorulat: szegei, szegeiét, szögei, szögellik. V. ö.

a[^]szug.

szeg v. szög, (3), sötét barnás szín: szeghaj, szöghaj, szögszinü.

szeg, éles é-vel, szűk, szorult életállapot: szegény, szegényedik, szegénység. V. ö.

mg, szigor, szigorodik, szűk, szükség.

szegy v. szegy, a baromnak, szarvasmarhának melle, előrésze. A lónál: szügy.

szegy, szégyen, szégyenei, szégyenít, szégyenkedik. V. ö. szem, szemérem.

szék, (1), szekeres, szekерke, szekerez. (szök-ik v. zök-ik ?)

«zek, (2), = szeg: szekercze, szekerczés. Vastaghangon: szak, szakócza. Hasonló a

lat seco, (szeg, szab) securt's.

szel, (1), ige. nyílt e-vel: szeles, szelet, szelid, 1. sza (2).

szel, (2), éles e-vel, mert másképp rég. szil: szelíd, szilid, sziligy, szelidség, szelídít, szelídül.

szél, (1), tompa é-vel, mely ékvesztő, a mozgó lég hangja: szeles, szelei, szellő, szellet, izellera.

szél, (2), éles é-vel: széles, szélesít, szélesedik. V. ö. sza, sze, szét = szélt ?

szem, személy, (régente ám. arcz), szemes, szemesség, szemtelen, szemeden, szemők, nemzik, szemerkél, szemérem, szende (szemde). Zártabb hangzóval: *szóm*.

szén, tompa é-vel, mely ékvesztő: szenes, szenesedik, szénégető. *szén*, (1), a gyöngéden alvók szelíd orrhangja: szender, szenderedik, szendereg, szenderít

Vastaghangon: szuny, szunydikál.

szén, (2), fájdalmas kedélyhang és állapot: szenv, szenved, szenvedés, szenvedély.

V. ö. sín, sinlik.

szeny v. szenny: szenyv, szenny, szennyes, szennyesedik.

szép, (1), ijedőnek beszívott hangja: szepeg, szepegés, szeppen, szeppent, továbbá

erőlködő szuszogása: szepelkedik.

szép, (2), szépe, szeplő, szeplős, szeplősít, szeplősödik.

szép, szépít, szépül, szépséges, szebb, szebbül; persául: *zéb* ám. szépség és *zéba* szép.

szer, 1) sor, rend: szerked, szerkeszt, szeres, rendszer, szerszám; szerződik, szerzet.

• k: egyazer, kétszer, tízszer. 3) Különféle átv. ért. mód, eszköz, mennyiség, dolog.

szer, (2), nyílt e-vel; gyökeleme *sze* talán ám. szí, honnan a *szív*, *szil* főnév is: szeret, szeretet,

szeretkezik, szerelem, szerelmes. A törökben *szever* ám. szerető s a gyök *szev* = *szív* (? *ía.*).

szesz, (1), nyílt e-vel, izlési, szaglási, hang: szeszés, szesztelen.

szesz, (2y, éles e-vel, kedélyhang: szeszeg, szeszszén.

szí, nyelvvel, vagy fogak között vagy orron behúzott lég hangja: szí, sziv, szippan,

'zippan, szipák, szipákol. Továbbá, más ilyennemű természeti hang: szivar, szivárog, szivatyú,

•DToraya; szít, szítás.

szig, (l) hegyes, bökös valami: szigony, szigonyoz. V. ö. szeg, (1).

szig, (2), szűk, szoros: szigorog, szigorú. V. ö. szeg, szegény; v. ö. szwg.

szik, (1), szikkad, szikkaszt, szikár. Hasonló a lat. *siccus*.

szik, (2), hangút, szikra, szikrás, szikrázik.

szim, szaglási hang: szimat, szimatol. V. ö. szám, számát.

szín, ékvesztő; valaminek föle, héja, látszata: színei, színes, színez, színtelen, szinte*

— 112 —

szír, (í\ hangút, szirkó, szirkotál = szítja a tüzet.

sz»V, (2), = *szíj*: szírom, szirmos, szirmoz,

szisz, természeti hang: sziszeg, sziszegés, sziszereg, sziszsen.

szít, hangút, szita, szitái, szitás, szitka.

szív, (1), ige, hangutánzó 1. szí.

szív v. *szív*, (2), szivei, szíves, szíveskedik, szívesség, szívtelen.

szó v. szar, szól, szólít, szólogat, szaval, szavaz. Egyezik vele a latin: sontu. L. sza. (4).

szoo, szobor, szobros, szobrász, szobrászat. V. ö. *czob*, *czobor*.

szód, az ételt mohón beszívó befaló hangja: szódé, szodéskodik.

szók, ige: szokik, szokás, szokatlan, szoktat

szóm, (1), szomor, szomorú, szomorít, szomorodik, szonkolodik, szontyolodik. A *szán*,

szenv, kedélyszók rokona.

szóm, (2), szómé, szomju, szomjuság, szomjuzik. Valószínűleg *iszom* igével azonos,

valamint éh, éhes *eszik* igével egy eredetűek.

szór, (1), = élénk forgásu, mozgású stír: szorgos, sürgős, szorgalom, sürgelem, szorgalmas,

sürgelmes, szorgolódik, sürgölődik.

szór, (2), szükhely: szorít, szorul, szorongat, szorítkozik, szoros. V. ö.

szúr, szurdok.

szorty, orron vagy más valamely csőn áthúzódó nesznek hangja:

szortyog az orr,

szortyog a tisztátalan pipaszár.

szoty, fi), hangút, szotyog, szotytyan, szotyó.

szoty, (2), = *sutty*; magát meghúzó sunyogás; szotyorodik, szotyá, szotyka.

szöv. szö», átvéve ősz, *öszve*; szálak öszvekötése, együvé fonása:

szövés, szövet,

szövevény, szövetkezik, szőnyeg. Vastaghangon: *tzov*, szováta = szövöte, szövőszék. Selypesen

: so'p, sövény.

sztfk, szöfik, szökdel, szökdös, szökcső, átvetve, szöcskő. Hasonló hozzá a szláv:

szkok (szökés).

szol, szőlő (=r szűrölő, vagy csak szűrő), szőlős. V. ö. *szúr*, szüret.

szöm = szem: szömőcsény, szömörcsök.

szór, (l), szivási hang: szörcs, szörcsöl, szörpöt, szürcsöl, = szíricsel.

Lat. sor&eo.

szór, (2), szörny, szürnyü, szörnyed, szörnyüködik, szörnyeteg.

Megrázó, reszkettető

kedélyszó, mint: *bor*, borz, borzad.

szór, (3), = élénk mozgási sör: szörszem v. szörszöny ember =

sürgőfürdő, világra

való.

szór, szörös, szörösödik, szöretlen. Rokonai: ser, serény, serte v. sör, sörény, sorté; szúr.

szu v. szó, sznrós, bökös valami: szucza, szúr, szurkai, szulák, szulákos, szutyongat

V. ö. czu, czucza, czuczáz.

szug, szugoly, szuglya. V. ö. szúk, zug.

szuny, a gyöngén alvónak orrszuszogása: szunyáta, szunyókál,

szunyák, szunydikál,

szunynyad. V. ö. szén, szender. Hasonló a lat somnus.

szuny, természeti hang: szúnyog, szúnyogos.

szúr, (1), szurok, szurkos, szurkol, szurkoz, szurtos.

szúr, (2), = szór: szurdék v. szurdok.

szusz, (1), orrhang: szuszog, szuszma, szuszmati, szuszamusza, szuszmog,

szusz, (2), = czucz: szuszai, czuczál, szuszakol czuczakol.

szúk, (1), szoros, öszveszorúlt: szúkít, szúkül, szúkölködik, szükség

V. ö. szug,

szeg, *tzíg*.

szúk, (2), szepegő félő kutya hangja: szúkül.

szül, v. szül, (1), szüle, születik, szülemény, szülő.

szül, (2), szúr: szüleség, mindenféle betakarított, mintegy beszűrt takarmány.

szitn, szünik, szünet, szüntelen, szüntet; v. ö. *tiln*, *estíny*.

szűr, = zür, (zavar) vegyitek, keverék: szürke, világos és setét szín vegyülete,

szírke az ég *estve*, midőn a világosságba homály kezd vegyülni, *szürkül az ég hajnalban*, megfordítva.

szűr, (1), hangút ige: szűrés, szüret, szűrő, szüröngödik, szűröget; szűrös szürcsöl.

szúr, (2), fn. = szőr: szűrös, dolmányszúr.

szúz, szüzeség, szüzen, szüzi. Talán tisz-ta gyöke; lat. cas-t-us. A törökben: kiz.

- 113 —

T.

ta v. fő, messzeség: taa, toa, tova, tahát, táv, távol, táj, tói (tol), túl; tál, tol, tata,

tön, tács, tavai.

fa, felnyitott száj: tát, táté, tájbász, tácsó, tátogat, tátri, tábirtos.

tact, v. fáó 1) dajkanyelven ám. messze, távol. Tácsba menni, v. tatába. 2) tacsó

(b) = csacsó, csacska.

fog, (1), tagad, tagadás, tagadhatlan.

fog, (2), tagol, tagló, tagolás, tagozás.

fág, tágít, tágítás, tágul, tágulás. Alapérteménye: **a** körvonalak egymástól való távol

iág«. Csupasz gyöke a távolító *ta*.

táj, tajdok, tajkos, tajték. V. ö. *tej*.

táj, bizonyos távolságra kiterjedő vidék: tájék, tájékoz. V. ö. fa, táv.

fok, (1), fődél, burkolás = takar, takaró, takarodik, takarmány. V. ö. fék, teknő.

Hasonló a lat. *tego*, *tectwn*, *tegumen*.

tok, (2), takony, taknyos, taknyosodik, taknyoz.

fák, tákol, tákos, tákoz, bocskorták. V. ö. fák (1).

tol, (1), = ál: talabor, talap, talp.

tol, (2), = tol: taliga, tolīga, tab'cska; csupasz gyöke a távolságot jelentő fa, v. fő.

tol, (3), talán, talál, találmány, találós, találkozik.

fái, tálal, tálás, tálos, tálgyér v. tányér. Tágas öblü edény.

tám, (1), támad, támasz, támaszt, támogat, támla.

tám, (2) = *aám*, támolyog, csámolyog, ide-oda tántorogva jár.

iám, (3), = szám: táméntalan = számtalan. Vékonyh. f«mónfeien.

fan, tana, tanács, tanakodik, tanít, tanú, tanul.

fán, ideoda mozgás, ingadozás: tantor, tántorít, tántorodik, tántorog.

V. ö. fám, támolog,

és sán, sánta.

fany, tanya, tanyás, tanyázik, tanyázás. ,

fop, hangút, tápod, tapos, tapogat, tapint, taps, tapsol. Atv. ért. tapad,

tapaszt, tapasztal.

táp, táplál, táplálás, táplálék, táplálékony.

tor, (1), kopasz, nyírt: tarol, tarló, taráz, tarka, tarangy, tarattyú,

tarhudik. V. ö.

tor, Barol.

tar, (2\ kinőtt, magas: taré, taréjos, tarjag, tarju, tarkó.

íar, (3), maradás, létfolytatás: fart a) önh. tartós, tartóosság, lat. duraf,

nem. datttn:

b) áth. (servat, tenet) tartalék, tartóztat, tartatlan.

tar,

tar,

tár,

tár,

tár,

l, = fúr: tarhó, turósodotí tej, tarhonya, száraz, túróhoz hasonló morzsolt tészta.

l, fal, föl: targoncza, torboncza, talicska.

1), terjedtség, nyilas: tárol, tárad, táraszt, tárogat, tárogató. V. ö. fa, táv.

2), terem, térhely, lak, ház: kincstár, társzekér, tárnok.

3), = fái: tárgy = tálgy (pluteus), deszkaellenző az ostromlók lövöldözései

ellen, továbbá, azon cél tábla (méta), melyet lödöznek, „tárgy közepe" (centrum metae). Atv.

ért objectum, pl. beszéd tárgya, amire a beszéd mintegy célra irányú.

tat v. fás = far v. tár: tasoly, táska, tarsoly. Azonos a német *Tasche*.

fasz v. főszt: tasít, toszít, taszigál, toszigál, toszkol, tuszkol. V. ö. ta, tál, tol.

fát, (1), a szájnyitást jelentő tá csupasz gyöktől: táté, tátogat.

fát, (2), = fűd: tátos v. táltos = tudós persa dana.

fáo, távol, távolít, távolodik, távolság, távozik. V. ö. fa, tó, tova.

te, (1), *te*, második személynévmás: teeget, tegez, teez, ten, tennen, teed, v. tied.

Egyezik vele a lat fű, nem. du, szláv fi.

te, (2), = távolító fa: tehát, tahát, tege, tegnap, tegent v. tegett.

te, tesz, tehet, tetet, tékony, tét, tétel, tekéi, tekéiét, tekéletes. V. ö. ese, esi, cseál, csiál.

fe", tév, téved, téveszt, tévelyeg, tébolyog, tétova. V. ö. *táv*, távol.

feh_s=f_κ/: tehén (tején, tejelő), tehenes, tehenész, tehénkedik.

Szanszkrit *dhénu*

un. tehén.

Új v. t*j: tejel, tejes, tejesedik, tejetlen, tejke.

fék, (1), tekint, tekintés, tekintet, tekintély, tekintetes.

tek, (2), = fők, gömbölyű: teke, tekéz, tekézés, földteke, égteke.

AUB. MAQT IBÓTÍB. < 15

— 114 —

tek, (3), görbén csavarodó mozgás : teker, tekerés, tekerget, tekeredik, tekervény,

teketória.

tek, (4), földő, burok : tekenő, (törökül: *tékáé*), tekenős. V. ö. *teg*,

tegez, tok, toklasz,

tokmány, tak, takar.

tel (1), v. tol, telik, teljes, televény, telhetetlen, tölt, töltözik.

tel, (2), = *tér* v. fér: telek, telep, telepedik = terepedik.

tél, ékvesztő, fn. telet, teletés, teletszaka, téli, tólies.

tem v. *töm* : temet, temetés, temető, temetkezik; tömör, tömhűdt, tömött

tan, teng, tengés, tenget, tengődik, tenk, tenkre jutni Török és perzsa nyelven *tenk*

= szűk állapot

ten v. tön : ténk, tönk, tönkö, tengely.

ten v. *teny*, tenyér, tenyeres; tenyészik, tenyészit; tenger.

Alapérteménye : terjedés.

tép, teper, tepiczkél. V. ö. táp, tapos, *tip*, tipor.

tép, tépés, tépdél, tépeget, átv. ért tépelődik.

fér, (\\ hangút tereferé, tereferél, teretura, terécsel, teréfa.

tér, (2) = *tér* : tereb, terebély, terep, terepély, tereget, térít, terül; térj, terjed, terjeszt;

terp, terped, terpeszt, terpeszkedik; terty, tertyed; terv, tervez; terem, fn.

tér, (3), a növés alapérteményóvel: terem, termés, termeszt, teremt, természet, termékeny.

V. ö. *ser*, serdül, *tar*, sarjadzik.

tér, (4), terh, terhel, terhes, tejfcesség, terhenye.

tér, L tó> (1).

tes v. *test*, testes, testesedik, testesül, testetlen. V. ö. *tét*, tetem.

tét, (1\ látszat, föltünés : tetik, tető, tetéz, tetszik, tettet, tettetes, tetem.

tét, (2), tetü, tetv, tetves, tetvesedik, tetvészkedik.

ie», téved, téveszt, tévelyeg, L *te*, *tá*, távol

tik, 1) = *tyúk*, hangút tikácsol, fuldokló tik hangon szól, átv. ért tikkad, a nagy fáradság miatt alig piheg.

til, m, elavult ige : tilik, tilt, tilos, tilalom, tilalmas, tilalmaz. Rokona a távolító *tol*.

til, (2), hangút tilinkó v. tilinka, tilinkóz; tiló, tilól.

fim, timsó, tímár, aki timsós csávával készíti a bőrt

tm v. *ten*, tincs, tencs (= csomó, tömeg szőr, haj, kender); tincsődik = hízik, teste

tömötté lesz. V. ö. íem, töm.

tin, tinó, talán ,tehen' módosulata; a szanszkrit *dhénu* ám. tehen.

tip, (1\ tipor, tipeg, tipeczkel, tipródik. V. ö. top, tapos, tép, teper.

ttp, (2), tipál, tipász, L *tép*, tépdél

fisz, m = dtsz : tiszt, tisztel, tisztos, tisztesség, L dt.

twz, (2), tiszta, tisztit, tisztul, tisztaság, tisztátalan.

ft'r, (1\ hangút tincsei, tirikol (pacsirtaszó).

<tr, (2). a maga nemében apró valami : tiripirí, tirinákó, tirink. V. ö. cst'r, c^ribiri

tit, titok, titkol, titkolózik, titkos. V. ö. csit, csitit

ti», tivornya, tivornyáz. V. ö. *dev*, devernya, *dáv*, dávorikoL

tíz, számnév: tized, tizedel, tizedes. Hellén *dixct*, lat cfecem, francia *dix* stb.

tó, tova, tovább. V. ö. tó, táj, táv stb.

tó v. *táv* : tavas, tovas. Hasonló a nem. *See*, *Teich*, török, tatár «eu.

tob, (1) = *top*, hangút toborzó, toporzó, toborzékol, toporzékol

tob, (2) = *dob*, toboz, doboz,; tobzódik, dobzódik.

toj, tojik, tojás, tóját, tojomány. V. ö. *tol*, ige.

tok, (1) burok, földő : tokos, tokla, tokiász, tokmány. V. ö. *tok*, takar.

tok, (2), dudoru, dagadt: toka, tokás. V. ö. dag.

tol, (1), odább, távolabbra nyomás : tolakodik, tolong, tolóka, toldít, toldul; tolu v.

toll V. ö. *tó*, *to*.

tol, (2), tolvaj, tolvajkodik, tolvajság. V. ö. *dúl*

töm, (1) hangút tömb, tombol, tombéroz, tombora.

főm, (2), vágás, metszés : tompa, tompít, tompul, tonka. Fordítva v. ő. met, metél

Hellén *tpuu*, *tóftot*.

töm, (3) = *dóm*, emelkedett, dudoru : tömb, tombác, tompor, tompora.

top, hangút topog, toppan, toppant, toporczol, toporzékol, topa, topán. V. ö. **top**, tápod.

tor, (1), hangúk torty, tortyog, torba, tornyikoL

— 115 —

torok, torkol, torkolat, torkos, torkosság.

torol, torolatlan, torének, disznótor.

emelkedés, magasodás : torlik, toromba, torony, torz, torzonborz. V. ö. tar,

(*S*) = metszési, vonalazási őr : tordacs = ordacs, ordas.

tor, (6), torzs, torzsa, torma. V. ö. tör, törzs.

fősz, toszit, toszigál, toszkol. V. ö. tosz, taszít

taty, hangút totya, totyog, totytyan.

tS v. *ISv* : tös, töves, tősgyökeres, töke.

tök, tökös, tökösség, töksi, tökéden.

tögy, tőgyes, tőgyellik. Alapérteménye : dudoruság. V. ö. *tűd*, *tilgy*, csöcs.

tel, 1) tölgyfa, tölgyes, 2) tölt, töltés. V. ö. tel, telik.

töm, tömör, tömöszöl, tömpe, tömött. V. ö. zöm, zömök.

top, töpik, töpörödik, töpörtö, töpped, töppeszt V. ö. csöp, csöpürödik.

tér, (1), tördel, töredék, törek, törköly, törpe. Atv. töredelem, törődik, töprenkedik

(türpenkedik, töri magát). Rokon *dar*, darab.

för, Í2), surlási hang : töröl, törölget, törleszt, törzsül. V. ö. dör, dörzsöl. Latin férő.

tör, (3), törzs, törzsök, törzsökös. V. ö. tor, torzsa.

íör, (4X történik, történet, történetes. V. ö. föl, tölt.

tör, (5), törlejt, régiesen ám. szerez, csinál; törvény (szervény), törvényes, törvénytelen.

tífr, török, toros. Csupasz gyöke a hegyeset jelentő *tő* v. *ő.

tréc, hangút trécsel, trécselés. V. ö. fér, tcreturál.

trücs, borjuhajtó szó : trücs be! trücs ki!

frtisz, hangút trüszög, trüszszen, trüszszent Másképp : príisz, prüszszen.

tv, hangút tutu, tutul, tutulás.

fűd, tudakozik, tudás, tudatlan, tudákos, tudalom, tudomás, tudós, tudósít.

<<h, dagadás, torlódás : tubád, tuhaszt, tuhúl. V. ö. *dttv*, duvad.

tük, tukma, tukmál. V. ö. *dug*,

túl, tulajdon, tulajdonít, tulajdonság.

ftmy, tunya, tonyálgodik, tonyaság. V. ö. suny, sunya.

f«r, í IV hangút tűni (turtur), turbik, turbikol.

túr, (2) = magasodási főr : turzos, turzos = torzos, borzas.

fúr, Í3), túrba v. tulba = bőrönd vagy tömlő, melyet fel lehet fűni. V. ö. dtíl = fűj.

tár, (1), ige : túrás, turkál, turdogál. V. ö. szár.

tár, (2), fa. a) torongy, taíjag, fekély : túros hátú ló; b) túró, túródzik, túros. Hellén

tVQOf.

tűt, (1) = ducz : tasak, tuskó, duczko.

tűt, (2) = tosz, fősz: tusa, tnsakodik = toszakodik, taszigálgodik, tusakol = tuszkol.

tws, (3), tust inni. V. ö. dús, duska, dúskál.

fuiz, tuszkál, tuszkol. V. ö. fősz, taszigál.

fősz, kezességül lefoglalt személy, mintha *dú* (praeda) gyanánt lefoglaltat jelentene,

i annyi volna mint: diísz.

fut v. fufy, hangút tutog, tutyog, tutma, tutyma = orron beszélő.

tű, fa. hegyes eszköz vagy test: tüvis, tttz, tűzdel.

fiícs, hangút tücsök, tücskérez.

tűd, *tüdő*, *tüdős*; *tilgy* (pofa), *ftitt tüttös*, vastag gömböczféle hurka. A dudorodás, *felfaTÓdis*

alapérteményével. V. ö. *död*, *dödölle*, *dud*, *dudorú*.

Min, *tűnik*, *tünet*, *tündér*, *tündöklik*, *tünemény*, *tüntet*

tűr v. **tűr**, (1) = *gyír* : *türemlik*, *gyüremlik*, *türődzik*, *gyürődzik*, *türet*, *gyüret*.

fúr v. *ttír*, (2), *türelem*, *tűrhető*, *tűrhetetlen*; *türtözik*, *türtözködik*, *türtöztet*.

«**ltt**, **Ltöd**.

tűz, *ékvesztő fa*. *tüzel*, *tüzes*, *tüzeskedik*, *tüztön*, *tüztént* (*tüstént*, *hevenyében*), *mint*:

fs*, *füité*t*, ugyanaz.

V.

«w, elvont gyöke *váj*, *vág*, *vál*, *vas*, önálló szóknak, melyek nyilasra, szakadásra vonttkomak.

vaet, (1), *hangút vaczog* (a fog), *vaczogtat*

15*

— 116 —

vacz, (2), *vaczok*, *vaczkalódik*. V. ö. *f esz*, *fészek*, *fészkelődik*.

vad, *vadon*, *vadas*, *vadász*, *vadít*, *vadul*, *vadság*.

vád, *vádol*, *vádolás*, *vádoló*, *vados*, *vadoskodik*. Hasonló a szláv :

vadím, *perlek*.

rág, *vagdal*, *vagdos*, *vagdalkozik*, *vágány*, *vágó*, 1. *va*.

vagy, (*f*), *ksz. vagy... vagy*. Alapérteménye ketté választás. V. ö. *va*.

vagy, (2) = *van*, *val*: *vagyon*, *vagyonos*, *kinek valamié van*,

vagyontalan, **kinek**

semmié sincs.

vágy, *kedélyszó* és *fn. vágyik*, *vágyakodik*, *vágyás*, *vágyódik*.

Hasonló **az** ohajtási

vaj! *vajha!*

vah, *hangút vahákol*, *vahákolás*, *vahorász*.

vaj, *rN fii*. *vajas*, *vajatlan*, *vajaz*.

vaj, *L = baj*: *vajúdik*, *vajlódik* = *bajlódik*.

vaj, (*isz. vajba*, *vajki*, *vajmi*, *vajon* v. *vájjon*.

váj, *ij* : *vajas*, *vájkál*. V. ö. *áj*, *ás*, *igék*.

vak, (, *hangút*, *vakog*, *vakogás*, *vakkan*, *vakkant*

vak, (*vakar*, *vakarás*, *vakargat*, *vakarcs*, *vakarózik*.

vak, (, mn. vaksi, vakandok, vaklandos. Atv. ért. vakol, vakolat, vakisa, vakota.

val, C valag, valaska. V. ö. vál, válik, *bal*, balta.

val, (! való, valóság, valótlan, valal, vall. V. ö. vagy. (2).

vál, v k, válasz, választ, válogat, vált, váltogat, vám.

vám, vámol, vámos, vámolatlan.

van, vánszorog, vánszorodik. V. ö. von, ige.

vány, ványad, ványol, ványoló.

van, L vagy. (2).

var,

var,

vár,

vár,

I\ varas, varacsk, varacskos, varangy, varancs.

21 hangút •varjú, vartyog, varczog.

I V varas, várakozik, várakozás, várat, váratlan.

2), város, várad, várac, várda.

varr, varrás, varradan, varrogat, varga,

vas, (1), vasal, vasas, vaskó,

vas, (2), vaskos, vastag, vastagodik,

vas, vásik, vasas, vásott, vastól. Alapérteménye : kopáe.

vász, vászon, vásznas. Fordítva v. ö. szőr, szövete, szováta.

vöt, vatalé = víztartó edény. V. ö. *ved*, veder.

váz, vázol, vázolat. V. ö. *véa*, vézna,

ve, vész, vehet, vétet, vét, vétel, vevő.

véd, *vid*, vöd, vöt, cod, = víz : vedel, veder, vider, vödör, vatalé, vodér.

ved, nyílt e-vel: vedlik, vedlés. V. ö. mez.

véd, védelem, védelmez, védtelen, védencz. V. ö. *fed*.

vég, véges, végetlen, végez, végződik, végheteden. V. ö. vág.

vegy, vegyes, vegyít^ vegyül, vegyülék. V. ö. egy.

vek, vékony, vékonyít, vékonyodik. V. ö. *vét*, vézna,

vei = *fél*, *vál*: velem, veled, vella, veleszta.

vél, vélekedik, vélemény, véletlen, vélte,

vem, vemh, vemhes. Hasonló a lat venter, nem. *Wamme*.

ven, vendég, vendégel, vendéglés, vendéglő, vendégeskedik,

ven, vénhedik, vénit, vénül, vénség.

ver, (1) sütés, melegség: verőfény, verőmalacz. V. ö. *per*, pergyó.
ver, (2), ige : verés, verekedik, vergődik, verdes, vereget, vereség. Lat
verberat.

vér, *vör* : verés, vörös, vérheny, vörheny. V. ö. *per*, pergel, *pír*, pirít
ver, verseny, versenyez, versenyg. Rokona : vir, virrog = perel,
vér, véres, vérez, vérzik. V. ö. *vér*, verés,
vés, véső, vésü. V. ö. vas, vásik.

vesz, nyílt e-vel, v. *vese*, veszély, veszélyes, veszélyez, veszendő,
veszt Különbözik

tőle a *ve* gyökből származott vész (emit, accipit).

vet, vetés, vetemény, vetemedik, vetekedik, vétel, vetyeng.

vét, véték, vétkei, vétkes, vetkezik. V. ö. *tév*, téved.

vez, vezér, vezérel, vezény, vezényel, vezet

— 117 —

vt v. *vív* : viadal, vita, vitat, vitatkozik, vitatás, vívás.

tncs, vicsorít, vicsorog, vicsorgás. V. ö. *vigy*, vigyorog.

vice, viczk, viczkand, viczkandozik, viczkos. V. ö. *ficz*, ficzkandozik.

vid, vidám, vidámít, vidámul, vidámság, vidor. V. ö. *víg*, vigad.

víg, vígság, vigad, vigaszt, vigasztal, vigalom.

irigy, (1), hangút kedélyszó : vigyor, vigyori, vigyorog, vigygyan.

vigy, (2), vigyáz, vigyázat, vígyázatian. V. ö. *figy*, figyel.

wíh, vidám kedélyhang : vihog, vihogás, vihácsol.

vik, = *vih* : vikog, vikogás. vikogtat

tTtl, világ, világos, világuk, világít, világtalan; vili, villám, villó,
villany.

vin, vidám kedélyhang : vincz, vínczároz, vinczog, vinczos. V. ö. *fin*,
finczároz.

vír, f IX élénk forgásu mozgás : virgoncz. V. ö. *fir*, fireg, fircencz.

twr, (2), virág, virul, virít. V. ö. *pír*, pirul.

vir, (3), virics. V. ö. nedvet jelentő ir, iró, nyt'r, nyirk.

trirr, virrad, virraszt, virradó. V. ö. *pír*, pirul.

tris, (1), visel, viselés, viselet. V. ö. *visz*.

vit, (2), hangút visít, visítés. V. ö. *riv*, sivít

vitz, (1), vihet, vitet, vitel. Pusztá gyöke az elvont vi.

visz, í2), viszony, viszonyos, viszonylik; vizál, vizálás, vissza,
visszás, vizálkodik.

vitz, (3), viszket, viszketés, viszketeg, viszkettet Előtét nélkül = mozgást jelentő

vüt vita, vitat, vitatkozik, vitáz. Pusztá gyöke : *ví*, vívás.

víz, ékvesztő fa. vizes, vizei, vizelés, vizelet, vizenyős. Hasonlók a nem. *Wasser*,

ulár *woda* stb.

vízt, vizsol, vizsla, vizslat, vizsga, vizsgál, vizsgálódik.

vol = **val**: volna = válna, mint holt = halt.

von, vonás, vonatkozik, vonakodik, vonogó, vontat, vonszol, vonz.

vony, vonyár = csípős, savanyú. V. ö. /any, fanyar.

vor, hangút vorcz, vorczog. V. ö. porcz, porczog.

v8, vöfél, völegény. Eredetileg = vé-ö, vevő.

vül, völgy, völgyei, völgyelés. V. ö. *vál*, válik, választ, lat wallis.

Z.

zab, (IX zabol, zabló, zabos. Hasonlók a lat av-ena, nem. *Ha f-ér*, szláv oto-esz.

206, (2), zabái, zabálás. V. ö. *hab*, habsol, mohón habatolva eszik.

zab = *záp* : zabé = kapufa, kapu zápja.

zagy, zagyva, zagyvái, zagyválás, zagyvalék.

táj, hangút zajong, zajdúl, zajgat, zajos, zajlik.

zok, (IX hangút, zakat, zakatol, zakatolás.

tok, (2), zaklat, zaklatás, zakutál. V. Ö. sza, (1), szag, száguld.

zák, zákány, zákla, záklás. V. ö. nyálkát jelentő : hák.

zol, zalánbol, zalánbolás. V. ö. zár, zarándok.

zam = szaglás!, izlési szám : zamat, szamat

záp, a) = csap, kerék zápja = csapja, zápfog;

b) = *áp*, romlott: záptojás, áporodott;

c) = *tzap*, zápor, szapora eső;

d) = *hab*, záporkodni, ám. háborkodni.

zor, zarándok, zarándokol, zarándokság. V. ö. zal, zalánbol, szar, szorahora.

zár, ige és fn. zárol, záros, zárkózik, záratlan és zártalan.

táv, zavar, zavarodik, zavarg, zavargás. V. ö. *hab*, habar, kar, kavar.

z«g, hangút zegernye, zegernyés. V. ö. *ziv*, zivatar.

z*B = *szül*: zellettség, a székelyeknél ám. atyafiság, szülöttség.

zen, hangút zeng, zengés, zendít, zendttl, zenebona, zenezuna. V. ö.

zon, zong.

tér, zerge, zernya, ám. szürke macska. V. ö. ztr, zürlik.

ah, hangút zihál ám. nehezen liheg; zihar ám. zivar, zivatar.

rim •=. szin: zimforus, a székelyeknél ám. képmutató, színforgató.

riv, scélhang, zúgás : zivar, zivatar, zivataros.

— 118 —

zok, hangút zokog, zokogás, zokon; zokkan, zokkant

zöm v. zöm, zömök, zömök. V. ö. döm, dömsödi.

zon, hangút zong, zongora, zongoráz. V. ő. zen, zeng.

zor, borzalmi kedélyhang : zord, zordon, zordonkodik.

zök, zokog, zökken, zökkent, zöcsköl (zókcsöl). V. ö. szök, szökken.

zöl, zöld, zöldellik, zöldit, zöldül, zöltség.

zöm, aránylag kis térimébe szorított, tömött, nyomott sokaság;

zömök. V. 0. dömöczkös,

döme, dömsödi.

zön, hangút zöng, zöngé, zöngés. V. ő. **zen**, zeng.

zöp, csukló sírás hangja : zöpög, zöpögés.

zűr, hangút zörög, zördít, zordul, zörgés, zörren.

zöíy, szekérrazás : zötyög, zötytyen, zötyögtet

ztt, tompa hang : zúg, zúgás, zúdít, zúdul, zuhog, zuhaj, zuhan, zuhé, zuhint

zup, hangút zupog, zupái, zuppan.

zug, zugoly, szögzug. V. ö. szwg, szugoly.

zűr v. zűr : zürből, zurbolófa, zürzavar.

zúz, ige és ín. zúzás, zuzorka.

zűr, zürlik = vénül, szürkül a haja; és szűrük. V. ö. **szűr**, szürke.

zs.

zsám, zsámbok v. zsámbék. V. ö. **esóm**, zsombék.

zsar, (1), zsarol, zsarolás, zsarnok, zsarnokság. V. ö. tekerést,

csavarást **jelentő**

99T) SS9GT*

zsar, (2), zsarát, zsarátnag. Hangút mint: zsizsi, zsizser.

zsei, zsebel, zsebelő, zsebmetsző. **Törökül: dseb**, dsü.

zseb, zsebre, zsébrék (aphta). Rokona : seb.

zsém, zsémb, zsémbel, zsémbelődik, zsémbes. Változattal: zsim,

zsimb, hangút

«*én, zsön : zsenge, zsöngé, zséngés, zsöngés, zséndül. V. ö. gyén, gyenge.

zsér, zsör, hangút zsértél, zsörtöl, zsörtölődik, zsörtölődik.
, hangút zsiba, zsibaj, zsibog, zsibong, zsivaj.
, zsbivásár, zsbáru, zsbárus. V. ö. *dfb-ddb*.
, zsbbad, zsbbaszt V. ö. sín, sinlik, «eny, senyved.
, zsiger, zsigeres, tájejtéssel és törökül: dsiger.
eng, (2 , zsugora, az ebek zsugorító nyavalyája, zsikora, am.töpörtő,
öszezsugorodott
szalonna. V. ö. zsug, zsugor.
zsil, hangút zsilip. Máskép : sel, seléb.
éti = di : zsiók, ám. vízi dió, mogyoró : diók.
zstn, zsinár, zsinárkodik. V. ö. **ztiv**, zshivány.
zsír, zsiradék, zsíros, zsíroz. V. ö. **ir**, irics, virics.
zstzs, hangút zszisi, zszisereg; zszisik,
zsír, zshivány, zshivanykodik, zshiványság.
zsom ^ dóm : zomb, domb, zombék, dombék, zomboly.
zsöm = zöm : zömök, zömök. V. ö. (töm, dömbicz.
zsug = fordított **gúzi** : zsugorodik, guzsorodik, zsugorí, zsugorgat,
zsngorog.
esum, hangút zsummog, zsummogás.
zstír = **tár** : dörzsölést hangút zsúrol, súrol,
zsurm = fordított morzs, zsurmol, morzsol.
zsúp, ütési hangút zsupszalma = zauppolva kivert szabna. Máskép :
nwf, **honnan**
zsufa ám. szalmaszinü sárga.